

RAPPORT 479

2019

Attityder till skolan

2018

Publikationen finns att ladda ner som
kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats:
skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-479-SE

Omslagsbild: Elke Welzbacher
Skolverket, Stockholm, 2019

Attityder till skolan

2018

Förord

I den här rapporten redovisas resultaten från den nionde omgången av Skolverkets undersökning Attityder till skolan. Skolverkets attitydundersökning spänner över ett brett spektrum av frågor. Det handlar bland annat om trivsel och trygghet, relationen mellan elever och lärare, lärarnas kompetens, stress och krav i skolan samt kränkningar. Ett viktigt syfte med undersökningen är att bidra till fördjupad diskussion om skolan samt fånga upp eventuella behov av ytterligare analyser.

Skolverket vill rikta ett stort tack till alla elever och lärare som har bidragit med sin tid och sina erfarenheter.

En arbetsgrupp vid Skolverkets avdelning för analys har tagit fram rapporten i samarbete med medarbetare från Skolverkets övriga avdelningar. Arbetsgruppen har bestått av Linnéa Rask, Malin Jondell Assbring och Tove Mörtlund.

Stockholm, april 2019

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Linnéa Rask
Undervisningsråd

Innehåll

1. Inledning och sammanfattning	9
2. Att förmedla kunskaper och värden	17
3. Konsten att stödja alla	27
4. Arbetsro och klasstorlek	37
5. Arbetsformer och återkoppling	47
6. Trivsel och motivation	55
7. Inflytande och delaktighet	65
8. Trygghet och likvärdig behandling	73
9. Kränkande behandling	81
10. Krav, stress och nytta av studierna	91
11. Lokaler, läromedel och skolmat	101
12. Lärares förtroende för skolan och upplevelser av styrdokument	109
13. Analys	115
Referenser	122
Bilaga 1. Om undersökningens genomförande	124

KAPITEL 1

Inledning och sammanfattning

Kapitel 1. Inledning och sammanfattning

I den här rapporten redovisas resultaten från den nionde omgången av Skolverkets undersökning Attityder till skolan. Skolverket har sedan läsåret 1993/94 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar som omfattar elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen. I texten benämns eleverna i årskurs 4–6 yngre elever, medan eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan kallas äldre elever.

Skolverkets attitydundersökning kompletterar den nationella uppföljningen och utvärderingen av svensk grund- och gymnasieskola genom att ge olika grupper syn på och upplevelse av skolan. Undersökningen avser att bidra till en sakligt grundad, fördjupad diskussion om skolan. Resultaten ger dessutom signaler om vilka ytterligare analyser inom skolområdet som behöver göras.

Lärare och elever har till viss del besvarat samma eller likartade frågor, vilket medger jämförelser inte bara över tid utan även mellan grupperna. Attitydundersökningar syftar till att belysa upplevelser och inställningar, men ger inte nödvändigtvis en bild av faktiska förhållanden. En attityd påverkas av omgivningen och kan därför avspegla allmänna opinioner, men också formas av egna erfarenheter och det sammanhang som personen befinner sig i.

Mycket av det som framkommer i undersökningen återfinns både innanför skolans väggar och i samhället i stort. Därför kan många frågor behöva hanteras utifrån ett större samhällsperspektiv, där skolan är en aktör bland flera.

Sammanfattning

Nedan följer en redogörelse för huvudresultaten i undersökningen. Resultaten presenteras utifrån några återkommande mönster och viktiga områden. Det handlar bland annat om skillnader mellan pojkar och flickor, där pojkar verkar vara mer nöjda än flickor, och skillnader mellan elever utifrån åldersgrupper, där yngre elever ofta är mer nöjda än äldre.

Pojkar är mer nöjda med sin skolgång än flickor

En övervägande majoritet av både yngre och äldre elever trivs i skolan, ungefär nio av tio anger att de trivs ganska eller mycket bra. Bland de äldre eleverna är dock pojkar generellt mer nöjda med sin skolgång än flickor.

Över sju av tio av de äldre pojkarna svarar att alla eller de flesta lärare undervisar bra, medan motsvarande andel för flickorna är sex av tio. Pojkar anser också i större utsträckning än flickor att lärarna förmår engagera dem och skapa intresse. Andelen flickor i årskurs 7–9 som anser att de flesta eller alla lärare kan engagera dem och skapa intresse har minskat från nästan sex av tio till knappt fyra av tio sedan 2015, medan andelen är oförändrad för pojkarna.

De äldre pojkarna upplever även i större utsträckning att de flesta eller alla lärare är bra på att skapa arbetsro, att möjligheterna att få extra hjälp och stöd är ganska eller mycket bra och att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver. Sju av tio av de äldre pojkarna jämfört med fem till sex av tio av de äldre flickorna upplever att de i de flesta eller alla ämnen får reda på vad som krävs för att få olika betyg och att lärare är bra på att förklara när de inte förstår.

Dessa skillnader har inte varit lika påtagliga i tidigare undersökningar och skillnaderna finns inte heller bland de yngre eleverna.

Yngre elever är mer nöjda med sin skolgång än äldre elever

De yngre eleverna är mer nöjda med sin skolgång än de äldre eleverna. De är också, liksom tidigare år, mer positivt inställda till sina lärares undervisning än de äldre eleverna. Jämfört med de äldre eleverna trivs de yngre i högre grad med sitt skolarbete, upplever i större utsträckning att deras lärare är bra på att förklara när de inte förstår och tycker i mindre utsträckning att undervisningsgruppen är för stor.

En förklaring till skillnaderna mellan yngre och äldre elever skulle kunna vara att lärares krav och förväntningar på eleverna, eller elevernas egna krav, ökar i högre årskurser. Ytterligare förklaringar kan vara att eleverna i lägre årskurser vanligen har mindre undervisningsgrupper, ett hemklassrum och en lärare som undervisar dem i de flesta ämnen.

Elever i årskurs 7–9 är mindre positiva till sin skolgång än elever i gymnasieskolan

Elever i gymnasieskolan är mer positiva än elever i årskurs 7–9 i ett antal frågor som rör skolgången. Sju av tio elever i årskurs 7–9 anser att stämningen på lektionerna är trevlig och positiv, medan motsvarande andel bland elever i gymnasieskolan är åtta av tio. Gymnasieelever anser i högre grad att de får veta vad det i kurs- och ämnesplanerna är bestämt att de ska lära sig samt att de får vara med och bestämma om läxor och prov. Elever i gymnasieskolan upplever också i högre grad än elever i årskurs 7–9 att arbetsroen är bättre på de flesta eller alla lektioner, och att eleverna på skolan bemöter varandra med respekt.

Minskad otillåten frånvaro bland gymnasieelever, men ökad bland yngre elever

Omkring nio av tio av eleverna i årskurs 4–6 och 7–9 är borta från skolan utan tillåtelse mindre än en gång per månad. Motsvarande för gymnasieeleverna är nästan åtta av tio. Andelen yngre elever som är borta en gång i veckan eller mer har ökat, från 0 procent 2015 till 2 procent. Bland gymnasieeleverna har motsvarande andel minskat från 8 till 4 procent sedan 2015.

Lärarna upplever bättre studiero än eleverna

Majoriteten, drygt sex av tio, av såväl de yngre som de äldre eleverna upplever att de har arbetsro på de flesta eller alla lektioner. De äldre elevernas svar på frågan har varit stabila sedan frågeformuleringen infördes år 2006. Däremot har andelen äldre elever som upplever att de flesta eller alla lärare är bra på att skapa arbetsro minskat, från över sex av tio år 2015 till drygt hälften. Samtidigt uppger oförändrat drygt åtta av tio lärare att eleverna har arbetsro på de flesta eller alla deras lektioner.

Lärare i årskurs 7–9 svarar i mindre utsträckning än eleverna i dessa årskurser att ljudnivån är störande på de flesta eller alla lektioner. Andelen lärare som upplever ljudnivån som störande har dock ökat för första gången sedan 2006.

Lärarna i årskurs 7–9 upplever även stämningen i klassrummet som mer positiv än eleverna i årskurs 7–9. Över 90 procent av lärarna i dessa årskurser tycker att stämningen är trevlig och positiv på de flesta eller alla lektioner, jämfört med 70 procent av eleverna i årskurs 7–9.

Lättare att upptäcka än att stödja elever med särskilda behov

De allra flesta lärare, nio av tio, anser att de har kunskap och kompetens att upptäcka elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd. Elevhälsan kan bidra till att identifiera en elevs behov och med att stödja lärare och övrig personal i deras arbete med extra anpassningar och särskilt stöd.

I denna undersökning svarar drygt tre av tio lärare att tillgången till specialpedagoger är ganska eller mycket dålig, motsvarande tillgång till speciallärare är fyra av tio. Mellan sex och sju av tio lärare anser att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd, och ungefär hälften svarar att skolan lyckas ge extra stimulans till särskilt duktiga elever.

Drygt sex av tio yngre elever upplever att deras lärare ofta eller alltid stödjer och uppmuntrar dem. Det är en ökning jämfört med 2015 års undersökning. Samtidigt upplever nästan en av tio att de sällan eller aldrig får stöd och uppmuntran från sin lärare.

Av de äldre eleverna upplever fler, över sju av tio, att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver i skolarbetet. Andelen elever i årskurs 7–9 som svarar att det finns bra möjligheter att få extra stöd och hjälp har dock minskat jämfört med 2015.

Elever och lärare upplever minskade möjligheter till inflytande

Bland de äldre eleverna har såväl de upplevda möjligheterna till inflytande, som viljan att vara med och bestämma, minskat de senaste undersökningarna. Även lärarnas upplevda möjligheter att vara med och bestämma har minskat under de senaste undersökningarna. Åtta av tio lärare upplever att de får vara med och bestämma om läromedel ganska eller väldigt mycket. Det är en mindre andel jämfört med 2015. Lärarna svarar också att de har mindre inflytande över normer och regler på deras skolor jämfört med 2009.

Drygt sex av tio lärare tycker att deras skola lyckas utveckla elevernas delaktighet och inflytande i ganska eller mycket stor utsträckning. Denna andel är större i grundskolans årskurs 1–3 än i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan.

Stressen har ökat bland både yngre och äldre elever

En tredjedel av eleverna i årskurs 4–6 känner sig stressade en gång i veckan eller mer. Det är en ökning sedan 2015 bland både pojkar och flickor. Andelen äldre elever som känner sig stressade har ökat över tid och i denna undersökning känner sig fyra av tio äldre elever oftast eller alltid stressade i skolan. På gymnasieskolans högskoleförberedande program är andelen elever som oftast eller alltid känner sig stressade betydligt högre än på gymnasieskolans yrkesprogram – nästan sex av tio jämfört med drygt fyra av tio.

Läxor och prov är det som både de yngre och de äldre eleverna i störst utsträckning känner sig stressade över.

Flickor är mer stressade än pojkar

Bland äldre elever känner sig flickor mer stressade än pojkar. Detta mönster har funnits även i tidigare undersökningar. Mest stressade känner sig unga kvinnor i gymnasieskolan, där sju av tio svarar att de oftast eller alltid är stressade. Det är en ökning sedan 2015.

Bland både yngre och äldre elever upplever flickor i större utsträckning än pojkar att de ställer för höga krav på sig själva. Stressen att passa in har också ökat sedan föregående undersökning. Två av tio av de äldre eleverna svarar att de en gång i veckan eller oftare upplever stress kring detta, jämfört med en av tio år 2015. Bland flickorna har andelen ökat från 14 till 29 procent. Bland äldre elever är flickorna i högre grad än pojkarna stressade över betyg, för lite tid mellan lektioner och fritidsaktiviteter. Likaså upplever de i större utsträckning än pojkarna att kraven från lärare är för höga.

Mindre andel elever tycker att skolan ger dem lust att lära sig mer

Knappt hälften av de äldre eleverna svarar att skolan ger dem lust att lära sig mer. Andelen har minskat sedan 2009. Bland flickor har andelen minskat från 55 procent 2015 till 41 procent 2018. I början av 2000-talet svarade omkring sex av tio elever att skolan gav dem lust att lära sig mer, och det fanns ingen skillnad mellan könen. Det är också en mindre andel elever som tror att de kommer att få nytta av det de lär sig – 65 procent jämfört med 76 procent i föregående undersökning.

Minskningen i lusten att lära skulle delvis kunna förklaras med att skolan har fått ökad konkurrens från andra kunskapskällor, och lusten att lära kan i större utsträckning hämtas från alternativa källor. Samtidigt är det viktigt att poängtera att lusten att lära är kopplad till skolans förmåga att engagera, intressera och stödja eleverna.

Fler elever känner sig utsatta för kränkande behandling

Andelen äldre elever som känner sig mobbade av andra elever en gång i månaden eller mer har ökat jämfört med 2015, från 3 till 6 procent. Det har också skett en ökning över tid av andelen elever som upplever att de någon gång har blivit utsatta för flera av de andra former av kränkande behandling som ingår i denna undersökning.

Att andra elever anklagar en för saker man inte gjort eller inte kan rå för är det som eleverna i störst utsträckning uppger att de blir utsatta för. Bland de yngre eleverna har andelen som upplever detta minst en gång i veckan ökat från 8 till 12 procent jämfört med föregående undersökning. Bland de äldre eleverna är motsvarande andel 5 procent, och oförändrad jämfört med föregående undersökning.

Det är en lägre andel som uppger att de *aldrig* känner sig mobbade av andra elever än 2015. Det gäller både yngre och äldre elever. Det är också en lägre andel äldre elever som 2018 *aldrig* har upplevt att andra elever slår dem eller gör dem illa, att ingen vill vara med dem eller att andra elever är elaka på sociala medier eller sms.

Omkring en fjärdedel av såväl de yngre som de äldre eleverna upplever att de blir orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna på skolan minst en gång i månaden. Även det är en ökning sedan 2015. Det är en större andel elever i årskurs 7–9 än i gymnasieskolan som 2018 upplever att detta händer minst en gång i veckan.

Yngre elever känner sig oftare än äldre utsatta för kränkande behandling

De yngre eleverna känner sig oftare än äldre mobbade av andra elever. De yngre eleverna svarar också i större utsträckning än de äldre att de har blivit utsatta för alla former av kränkande behandling som ingår i undersökningen.

När det gäller två former av kränkande behandling, att andra elever anklagar en för saker som man inte gjort eller kan rå för respektive att andra elever visar att de inte tycker om en, svarar elever i årskurs 7–9 i större utsträckning än gymnasieelever att de blir utsatta en gång i månaden eller mer.

Majoriteten av de yngre eleverna, 84 procent, känner sig sällan eller aldrig rädda i skolan. Samtidigt känner sig 2 procent rädda varje dag och ytterligare 5 procent känner sig rädda minst en gång i veckan. Det är en ökning jämfört med 2015, främst bland flickorna. De äldre eleverna svarar ungefär som vid föregående undersökning – 94 procent uppger att de sällan eller aldrig känner sig rädda och 2 procent att de ofta eller alltid känner sig rädda.

Bland lärarna är det nästan en av fyra som svarar att de har utsatts för våld eller hot på sin arbetsplats under det senaste året. Vanligast är att lärare uppger att de har blivit utsatta för våld eller hot från elever.

Lärarna är mer positiva än eleverna till skolans arbete mot kränkande behandling

Lärarna är mer positiva än eleverna till skolans arbete mot kränkande behandling. Nio av tio lärare svarar att deras skola arbetar aktivt för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling, och andelen har ökat över tid. Svaren på frågan samvarierar¹ med om lärarna tycker skolan lyckas ge särskilt stöd vid behov och lärarnas tillit till skolledningen.

Tre fjärdedelar av de yngre eleverna svarar att de flesta eller alla lärare reagerar direkt när de får reda på att en elev blir illa behandlad. En mindre andel, hälften, anser att lärare och elever oftast eller alltid hjälps åt för att se till att ingen blir mobbad eller illa behandlad på den egna skolan. Tre fjärdedelar av de äldre eleverna upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling, en andel som har ökat succesivt över tid. Bland flickor i årskurs 7–9 har dock andelen som upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling minskat från 81 procent 2015 till 65 procent 2018.

Andelen äldre elever som tycker att påståendet ”På min skola bemöter vi varandra respektfullt” stämmer ganska eller mycket bra har minskat, från närmare 90 procent 2015 till drygt 80 procent. Drygt 70 procent av lärarna

---

1 De samvariationer som beskrivs är rangkorrelationer (Spearman's rho). För mer information, se bilaga.

instämmer med påståendet ”Eleverna bemöter varandra med respekt” – även det är en minskning sedan 2015. Över 90 procent av lärarna tycker att de själva blir bemötta med respekt på sin arbetsplats.

Lärare trivs sämre med skolledningen än med elever och kollegor

Lärare trivs överlag bra med elever, kollegor och den skola de arbetar i. Majoriteten av lärarna tycker också att det känns meningsfullt att gå till arbetet. Lärarnas trivsel med skolledningen är dock lägre än trivseln med elever och kollegor. Trivseln med skolledningen minskade i 2012 års undersökning, det vill säga när många stora förändringar gjordes i skolan. Under samma period ökade andelen som övervägt att byta arbetsplats och andelen som övervägt att byta yrke.

Mellan 2009 och 2012 minskade även andelen lärare som svarade att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att bedöma elevernas kunskapsnivå, att de lyckas samtala med eleverna om deras kunskapsutveckling, lyckas ge eleverna kunskaper i sina ämnen, lyckas förklara vad som krävs för olika betyg respektive lyckas sätta rättvisa betyg. I 2018 års undersökning har merparten av dessa uppfattningar ökat igen och återgått till 2009 års nivå.

Lärarnas stress har minskat men många är fortsatt stressade

Över 40 procent av lärarna inom båda skolformerna känner sig ofta stressade av arbetet, framför allt över administrativt arbete, över att många elever behöver extra hjälp och stöd samt över dokumentation av elevernas kunskapsutveckling. Kvinnliga lärare har tidigare varit mer stressade än manliga lärare, men i denna undersökning finns det ingen signifikant skillnad mellan andelen kvinnor och män som svarar att de oftast eller alltid är stressade. I grundskolan har andelen lärare som svarar detta minskat från omkring fem av tio i föregående undersökning till fyra av tio.

Lärarnas stress ökade mellan 2009 och 2012, vilket förmodligen hänger samman med de många förändringar som gjordes inom skolan mellan de undersökningarna. Sedan dess har stressen åter minskat, och i 2018 års undersökning är andelen tillbaka på samma nivå som 2009, vilket kan tyda på att de genomförda förändringarna nu har hunnit införlivas i verksamheterna. Andelen lärare som blir stressade av att många elever behöver extra hjälp och stöd har också minskat sedan 2015. Detsamma gäller andelen som känner sig stressade över att det finns för lite tid att planera undervisningen.

KAPITEL 2

Att förmedla kunskaper och värden

Kapitel 2. Att förmedla kunskaper och värden

Skolans övergripande uppdrag är att förmedla kunskaper och värden till eleverna.² I det här kapitlet redovisas hur lärare och elever har svarat på frågor som handlar om detta övergripande uppdrag.

Sammanfattning

De flesta lärare upplever att de lyckas bra med att ge eleverna kunskaper i sina ämnen och majoriteten av eleverna tycker att deras lärare undervisar bra.

Yngre elever är, liksom tidigare år, mer positivt inställda till sina lärares undervisning än de äldre eleverna. Andelen elever i årskurs 4–6 som anser att de flesta eller alla lärare undervisar bra har dock minskat sedan 2015. Bland de äldre eleverna är pojkarna mer positivt inställda till lärarnas undervisning än flickorna. Den skillnaden har inte funnits i tidigare års attitydundersökningar.

Eleverna ser mindre positivt på lärarnas förmåga att väcka intresse jämfört med lärarna själva. Närmare nio av tio lärare upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att väcka intresse och engagemang hos eleverna. Bland de yngre eleverna upplever närmare sex av tio att de flesta eller alla lärare kan få dem att bli intresserade av ett ämne. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning. Något färre av de äldre eleverna, omkring hälften, upplever att de flesta eller alla lärare kan engagera dem och skapa intresse.

Bland de äldre eleverna anser pojkar i större utsträckning än flickor att lärarna kan engagera dem och skapa intresse – en skillnad som inte fanns i 2015 års attitydundersökning. Andelen flickor i årskurs 7–9 som anser att de flesta eller alla lärare kan engagera dem och skapa intresse har minskat från nästan sex av tio till mindre än fyra av tio sedan 2015. För unga kvinnor i gymnasieskolan och för pojkar i årskurs 7–9 och unga män i gymnasieskolan finns inga signifikanta förändringar sedan föregående undersökning.

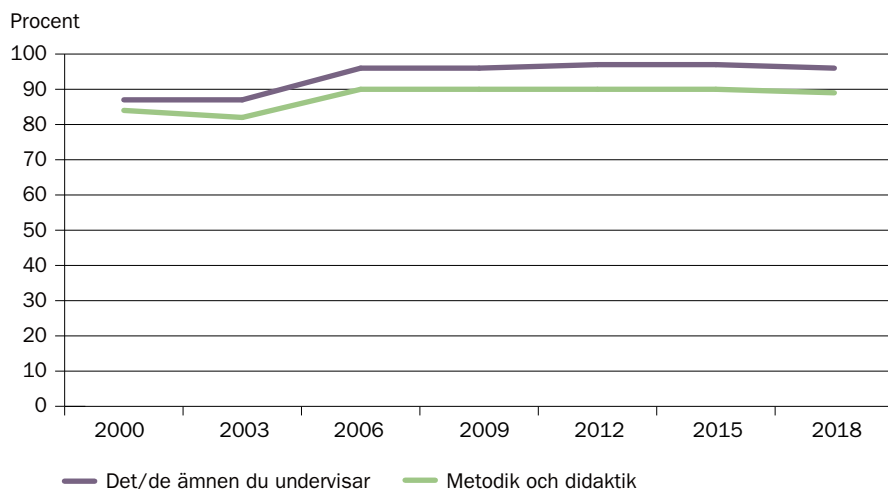
Knappt sju av tio äldre elever upplever att de får veta vad det i kurs- eller ämnesplanen är bestämt att de ska lära sig. Det är en minskning jämfört med 2015. Elever i årskurs 7–9 upplever i mindre utsträckning än elever i gymnasieskolan att de får veta vad de ska lära sig i de flesta eller alla ämnen. Andelen äldre elever som upplever att de tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg har också minskat, och pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de får reda på detta.

Lärare om sin undervisning

Drygt nio av tio lärare upplever att de, i hög eller mycket hög grad, har tillräcklig kunskap och kompetens i det eller de ämnen som de undervisar i. Nästan nio av tio lärare har motsvarande upplevelse när det gäller deras kunskap och kompetens i metodik och didaktik. Dessa andelar har legat stabilt sedan 2006, vilket framgår av diagram 2.1.

2 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Diagram 2.1 Andel (%) lärare som har svarat att de i hög eller i mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens i det ämne/de ämnena de undervisar i samt i metodik och didaktik.

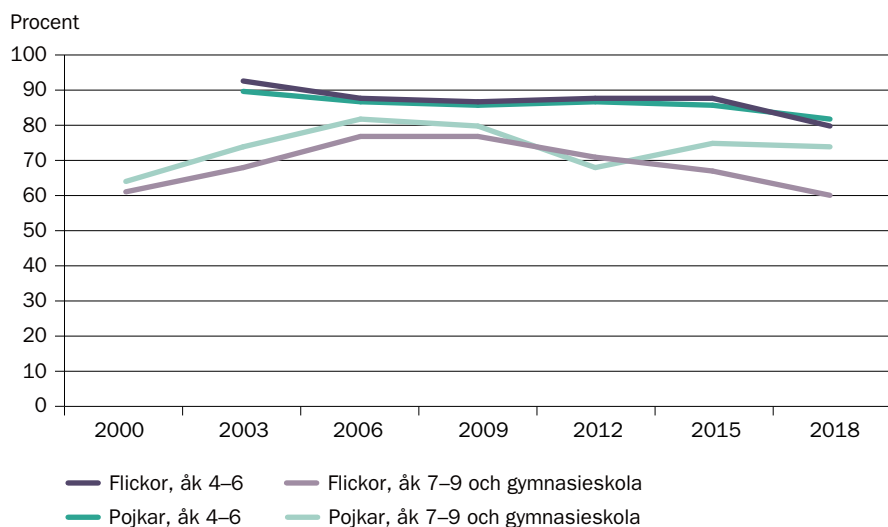
År 2000 och 2003 var frågan "Anser du att du har tillräcklig kunskap och kompetens ...", med svarsalternativen "ja", "nej" och "vet inte". I diagrammet redovisas andelen som svarat "ja".

Drygt nio av tio lärare bedömer att de lyckas ganska eller mycket bra med att ge eleverna kunskaper i sitt eller sina ämnen. Denna andel har varit relativt stabil sedan 2003. Det finns inga skillnader mellan lärare baserat på de bakgrundsvariabler som ingår, exempelvis antal elever på skolan eller om läraren undervisar i grund- eller gymnasieskolan.

Elever om sina lärares undervisning

Majoriteten av eleverna tycker att de flesta eller alla lärare undervisar bra. Men det finns vissa ålders- och könsskillnader, vilket framgår av diagram 2.2.

Diagram 2.2 Andel (%) elever som har svarat att de flesta eller alla lärare undervisar bra.

Liksom tidigare år är de yngre eleverna mer positivt inställda till sina lärares undervisning än de äldre eleverna. Drygt 80 procent av eleverna i årskurs 4–6 anser att de flesta eller alla lärare undervisar bra. Det är en minskning jämfört med 2015. Minskningen finns inom tre grupper: flickor, elever i årskurs 5–6 och elever med svensk bakgrund.

Elever i årskurs 4 svarar, precis som i tidigare undersökningar, i större utsträckning än elever i årskurs 5–6 att de flesta eller alla lärare undervisar bra. Det finns inga signifikanta skillnader mellan övriga grupper när det gäller andelen som har angett dessa svarsalternativ.

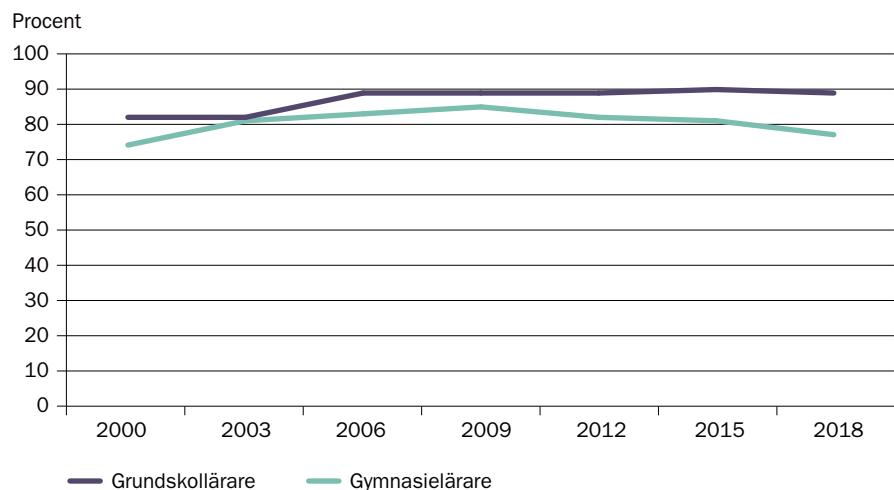
Bland elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan anser knappt 70 procent att de flesta eller alla lärare undervisar bra. Pojkarna är mer positivt inställda till lärarnas undervisning än flickorna, en skillnad som inte har varit signifikant i tidigare års undersökningar. Närmare 75 procent av pojkarna och de unga männen i årskurs 7–9 och gymnasieskolan tycker att de flesta eller alla lärare undervisar bra. För flickor och unga kvinnor låg motsvarande andel på närmare 80 procent 2009, men har nu minskat till 60 procent 2018.

Lärare om sin förmåga att väcka intresse hos eleverna

Närmare nio av tio lärare upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att väcka intresse och engagemang hos eleverna. I likhet med 2015 upplever lärare i grundskolan i större utsträckning än lärare i gymnasieskolan att de lyckas ganska eller mycket bra med att väcka intresse och engagemang hos eleverna.

Som framgår av diagram 2.3 har denna skillnad funnits sedan frågan började ställas år 2000, dock var skillnaden inte signifikant år 2003 och 2009. Nio av tio lärare i grundskolan upplever 2018 att de lyckas ganska eller mycket bra med att väcka intresse och engagemang jämfört med knappt åtta av tio lärare i gymnasieskolan.

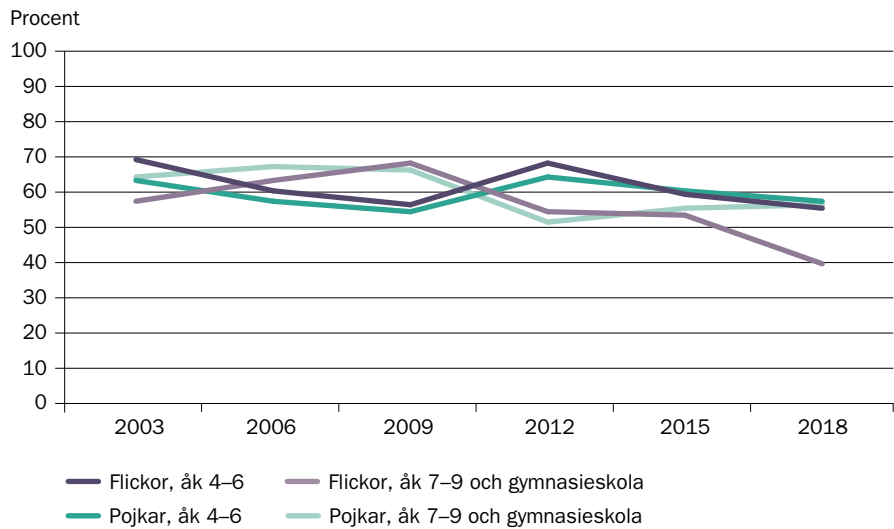
Diagram 2.3 Andel (%) lärare som har svarat att de lyckas ganska eller mycket bra med att väcka intresse och engagemang hos eleverna.

Elever om lärarnas förmåga att väcka intresse

Eleverna har fått ge sin bild av lärarnas förmåga att skapa intresse. Svaren, som redovisas i diagram 2.4, tyder på att eleverna är mindre positivt inställda till lärarnas förmåga jämfört med lärarna själva.

Diagram 2.4 Andel (%) elever som har svarat att de flesta eller alla lärare kan få dem att bli intresserade av ett ämne.³

När det gäller år 2003 redovisas andelen elever i åk 4-6 som svarat "i de flesta ämnen" eller "i alla ämnen" på frågan "Kan lärarna få dig att bli intresserad av ett ämne?"

År 2006 och 2009 var eleverna i årskurs 7-9 och gymnasieskolan mer positivt inställda till lärarnas förmåga att få dem intresserade än eleverna i årskurs 4-6. 2012 var det i stället de yngre eleverna som var mer positivt inställda än de äldre. Denna skillnad finns även i 2018 års undersökning då nästan sex av tio yngre elever svarar att de flesta eller alla lärare kan få dem att bli intresserade. Omkring hälften av de äldre eleverna upplever att de flesta eller alla lärare kan engagera dem och skapa intresse.

I likhet med frågan om vad eleverna tycker om lärarnas undervisning finns en skillnad mellan flickor och pojkar som inte har funnits i tidigare års undersökningar. Pojkar anser i större utsträckning än flickor att lärarna förmår engagera dem och skapa intresse. Andelen flickor i årskurs 7-9 som anser att de flesta eller alla lärare kan engagera dem och skapa intresse har minskat från nästan sex av tio till mindre än fyra av tio sedan 2015. För unga kvinnor i gymnasieskolan finns ingen signifikant förändring mellan 2015 och 2018. För pojkar och unga män är andelen omkring 55 procent både 2015 och 2018, och det finns för dem inga signifikanta skillnader mellan årskurs 7-9 och gymnasieskolan.

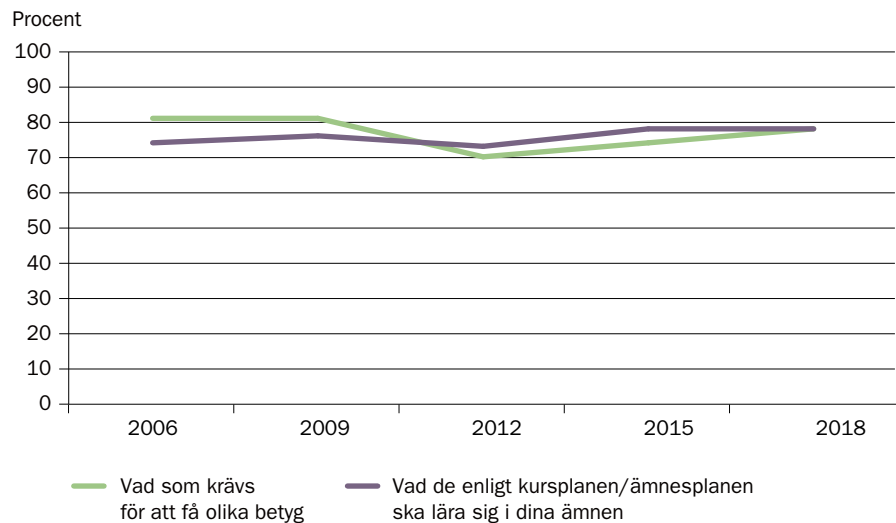
³ Eleverna i åk 4-6 har fått svara på hur många lärare som kan få dem att bli intresserade av ett ämne. Eleverna i åk 7-9 och gymnasieskolan har fått svara på hur många lärare som har förmåga att engagera dem och skapa intresse.

Lärare om att förklara för eleverna vad som förväntas av dem

Nästan åtta av tio lärare upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara för eleverna vad de ska lära sig enligt kurs- eller ämnesplanen för respektive ämne. Som framgår av diagram 2.5 nedan har denna andel legat stabilt sedan 2006, då frågan ställdes för första gången.

En lika stor andel av de betygssättande lärarna, nästan åtta av tio, upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg. Det är en ökning sedan 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon signifikant förändring.⁴

Diagram 2.5 Andel (%) lärare som har svarat att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara följande för eleverna.

I grundskolan har lärare på fristående skolor i större utsträckning än lärare på kommunala skolor svarat att de lyckas ganska eller mycket bra. I 2015 års undersökning fanns ingen skillnad mellan lärare på fristående respektive kommunala skolor.

Äldre elever om att få reda på vad som förväntas av dem

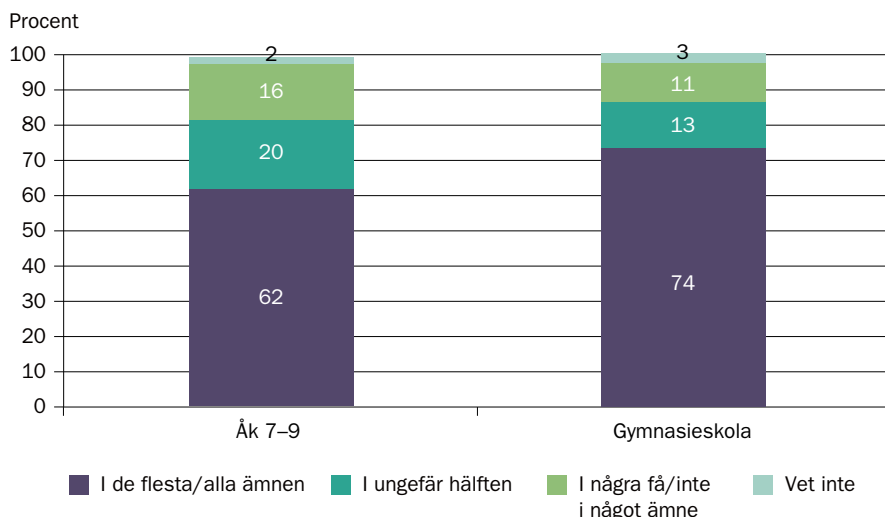
Knappt sju av tio äldre elever upplever att de, i de flesta eller alla ämnen, får veta vad det i kurs- eller ämnesplanen är bestämt att de ska lära sig. Det är en minskning jämfört med 2015 då motsvarande andel var närmare åtta av tio. Andelen har minskat bland både pojkar och flickor, och både i årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

Som framgår av diagram 2.6 upplever elever i årskurs 7–9 i mindre utsträckning än elever i gymnasieskolan att de får veta vad de ska lära sig i de flesta eller alla ämnen. Skillnaden mellan elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan fanns inte i 2015 års undersökning. En annan skillnad som inte fanns år 2015 är att

⁴ De lärare som svarat "ej aktuellt" på frågan om hur de lyckas med att förklara vad som krävs för att få olika betyg ingår inte i diagrammet. År 2018 omfattar detta svarsalternativ nästan 25 procent av lärarna. År 2006 skilde sig formuleringarna till viss del från formuleringarna i årets undersökning: "informera eleverna om vad de enligt kursplanen ska lära sig i ditt/dina ämnen" respektive "informera eleverna om vad de ska klara för att få olika betyg".

elever på kommunala skolor i mindre utsträckning än elever på fristående skolor upplever att de får veta vad de ska lära sig i de flesta eller alla ämnen.

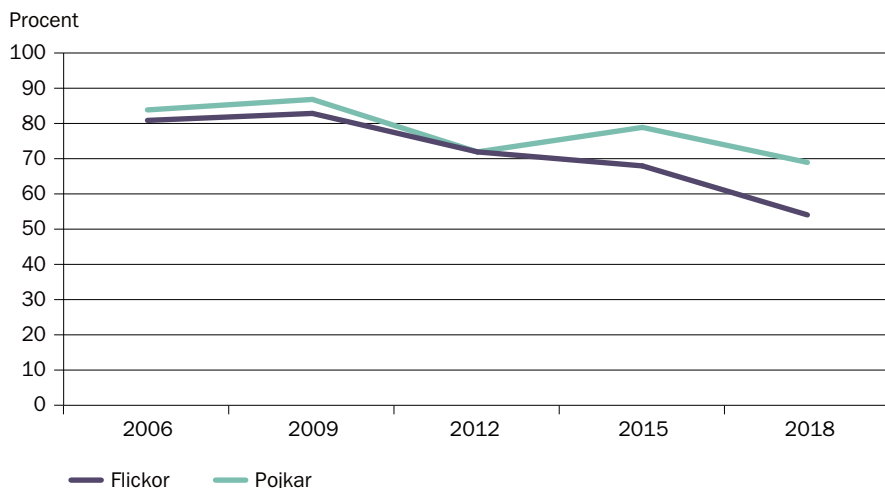
Diagram 2.6 "I hur många ämnen får du veta vad som är bestämt i kurs-/ämnesplanen att du ska lära dig?" Andel (%) äldre elever som har angett respektive svarsalternativ.

De äldre eleverna har också fått svara på frågan i hur många ämnen de upplever att de tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg. Drygt sex av tio äldre elever upplever att de, i de flesta eller alla ämnen, tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg. Även detta är en minskning jämfört med 2015 då motsvarande andel var drygt sju av tio. Det finns inga signifikanta skillnader mellan elever i årskurs 7-9 och gymnasieskolan för något av åren då frågan har ställts.

Som framgår av diagram 2.7 upplever pojkar och unga män i större utsträckning än flickor och unga kvinnor att de, i de flesta eller alla ämnen, tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg. Mellan 2006 och 2012 fanns inga signifikanta skillnader mellan pojkar och flickor när det gällde att tydligt få reda på vad som krävs i de flesta eller alla ämnen. Vid undersökningen 2015 var skillnaden mellan könen enbart signifikant för elever i gymnasieskolan.

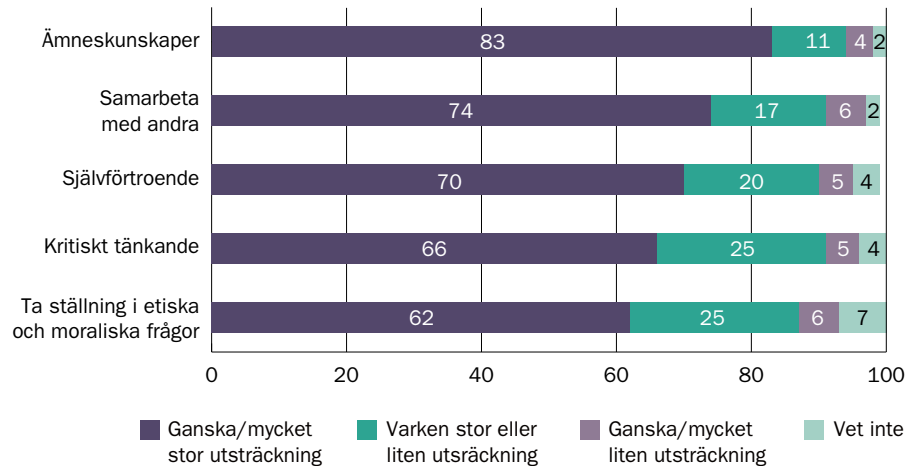
Diagram 2.7 Andel (%) äldre elever som har svarat att de, i de flesta eller alla ämnen, tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg.

Lärare om den egna skolans förmåga att förmedla kunskaper och värden

Lärarna har i enkäten fått ge sin syn på hur den egna skolan lyckas med att ge eleverna ämneskunskaper och att utveckla olika förmågor hos eleverna. Lärarnas uppfattningar sammanfattas i diagram 2.8. För lärargruppen som helhet har det inte skett några signifikanta förändringar sedan 2015.

Diagram 2.8 "Hur tycker du att din skola lyckas med att utveckla följande hos eleverna?" Andel (%) lärare som har angett respektive svarsalternativ.

Majoriteten av lärarna, drygt 80 procent, anser att den egna skolan lyckas ganska eller mycket bra med att ge eleverna goda ämneskunskaper. Drygt 10 procent anser att den egna skolan i varken stor eller liten utsträckning lyckas med detta.

Av de olika förmågorna anser lärarna att den egna skolan lyckas bäst med att utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra. Närmare 75 procent av lärarna anser att den egna skolan lyckas med detta i ganska eller mycket stor utsträckning. Samtidigt anser närmare 20 procent att den egna skolan varken lyckas i stor eller liten utsträckning.

Lärarna verkar vara mest tveksamma till hur den egna skolan lyckas med att utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor. Drygt 60 procent av lärarna anser att den egna skolan lyckas med detta i ganska eller mycket stor utsträckning, medan 25 procent anser att skolan varken lyckas i stor eller liten utsträckning.

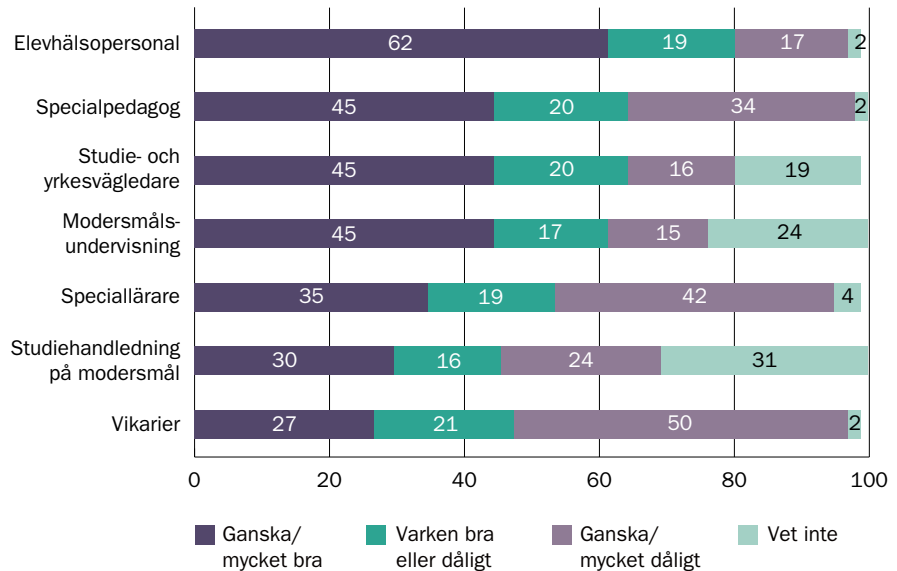
Det finns vissa skillnader i hur olika grupper av lärare har svarat på frågorna om att utveckla olika förmågor hos eleverna. I likhet med 2015 års undersökning anser kvinnliga lärare i större utsträckning än manliga att den egna skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra. Gymnasielärare på fristående skolor anser i större utsträckning än gymnasielärare på kommunala skolor att den egna skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor, en skillnad som inte fanns i 2015 års undersökning.

Lärare om tillgång till andra yrkesgrupper

Vid sidan av lärare finns det andra yrkesgrupper som bidrar till att uppfylla skolans uppdrag. Diagram 2.9 visar hur lärarna bedömer den egna skolans tillgång till andra yrkesgrupper.

Diagram 2.9 "Vad tycker du om din skolas tillgång till följande?" Andel (%) lärare som har angett respektive svarsalternativ.

Av de nämnda yrkesgrupperna är lärarna mest nöjda med tillgången till elevhälsopersonal. Drygt 60 procent av lärarna anser att tillgången till elevhälsopersonal är ganska eller mycket bra. Samtidigt anser närmare 20 procent att tillgången är ganska eller mycket dålig. Dessa resultat stämmer överens med resultaten från 2015. Grundskollärare på fristående skolor är mer nöjda med tillgången till elevhälsopersonal än grundskollärare på kommunala skolor, en skillnad som inte fanns i 2015 års undersökning.

Minst nöjda är lärarna med tillgången till vikarier. Liksom 2015 anser hälften av lärarna att tillgången är ganska eller mycket dålig. Lärare på kommunala skolor är mindre nöjda med tillgången jämfört med lärare på fristående skolor. Denna skillnad fanns inte i 2015 års undersökning.

I årets undersökning ingår frågor om tillgång både till speciallärare och specialpedagoger. I tidigare attitydundersökningar ingick dessa yrkesgrupper i samma fråga. Lärarna anser att tillgången till specialpedagoger är bättre än tillgången till speciallärare. Samtidigt anser drygt tre av tio lärare att tillgången till specialpedagoger är ganska eller mycket dålig, motsvarande till speciallärare är fyra av tio.

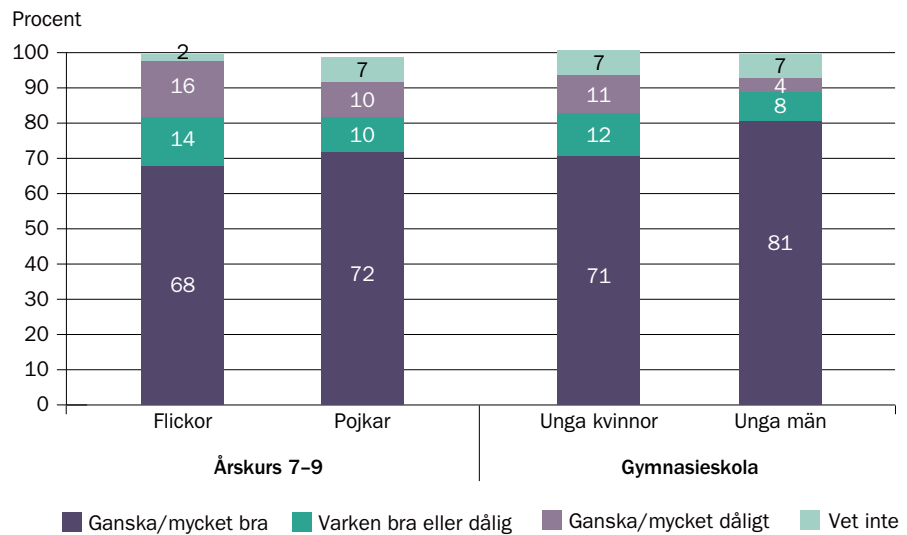
I likhet med 2015 saknar en relativt stor andel av lärarna kännedom om den egna skolans tillgång till studie- och yrkesvägledare. Det gäller främst lärare i årskurs 1–6 där elever inte alltid gör aktiva val kring sin skolgång. När det kommer till gymnasieskolan är lärare på kommunala skolor mer nöjda med tillgången till studie- och yrkesvägledare än lärare på fristående skolor. Skillnaden mellan lärare på kommunala och fristående skolor fanns inte i 2015 års undersökning.

Lärarna är mer nöjda med tillgången till modersmålsundervisning jämfört med tillgången till studiehandledning på modersmål. Endast 30 procent av lärarna anser att tillgången till studiehandledning på modersmål är ganska eller mycket bra. Andelen har dock ökat sedan 2015. Då ansåg knappt 20 procent av lärarna att tillgången till studiehandledning på modersmålet var ganska eller mycket bra. En relativt stor andel av lärarna känner dock inte till den egna skolans tillgång till modersmålsundervisning eller studiehandledning på modersmål.

Äldre elever om tillgång till elevhälsa

I 2018 års undersökning har eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan för första gången fått frågan vad de tycker om den egna skolans tillgång till elevhälsa. Svaren redovisas i diagram 2.10.

Diagram 2.10 "Vad tycker du om tillgången till elevhälsa?" Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som svarar respektive svarsalternativ.

Drygt sju av tio elever upplever att tillgången till elevhälsa är ganska eller mycket bra, medan en av tio upplever att tillgången är ganska eller mycket dålig. I gymnasieskolan upplever unga män i större utsträckning än unga kvinnor att tillgången till elevhälsa är ganska eller mycket bra. Skillnaden mellan flickor och pojkar i årskurs 7–9 är inte signifikant.

KAPITEL 3

Konsten att stödja alla

Kapitel 3. Konsten att stödja alla

I det här kapitlet redovisas hur lärare och elever svarar på frågor som handlar om skolans förmåga att anpassa utbildningen till elevers olika förutsättningar och behov. I skolan ska alla elever få den ledning och stimulans som de behöver för att utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som trots ledning och stimulans riskerar att inte nå kunskapskraven ska få stöd i form av extra anpassningar eller särskilt stöd. Elever som lätt når upp till kunskapskraven ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.⁵

Sammanfattning

En majoritet av de yngre eleverna, omkring sju av tio, upplever att de ofta eller alltid får hjälp av sina lärare när de behöver det. Det överensstämmer med resultaten från tidigare års attitydundersökningar.

Drygt sju av tio äldre elever upplever att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver i skolarbetet. Det har inte skett någon förändring sedan 2015. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver. Där emot minskar andelen som svarar att det finns bra möjligheter att få extra stöd och hjälp bland elever i årskurs 7–9 jämfört med 2015, och andelen är nu på samma nivå som 2012.

Omkring 80 procent av de yngre eleverna, och 65 procent av de äldre, upplever att deras lärare är bra på att förklara när de inte förstår. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning. Bland de äldre eleverna upplever pojkar i större utsträckning än flickor att deras lärare är bra på att förklara.

En majoritet av lärarna, nästan sju av tio, upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att utgå från varje enskild elevs behov i undervisningen. Det har inte skett någon förändring jämfört med 2015.

Lärarna verkar ha lättare att *upptäcka* än att *stödja* elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Närmare nio av tio lärare anser att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att upptäcka dessa elever, men sju av tio upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att stödja dem.

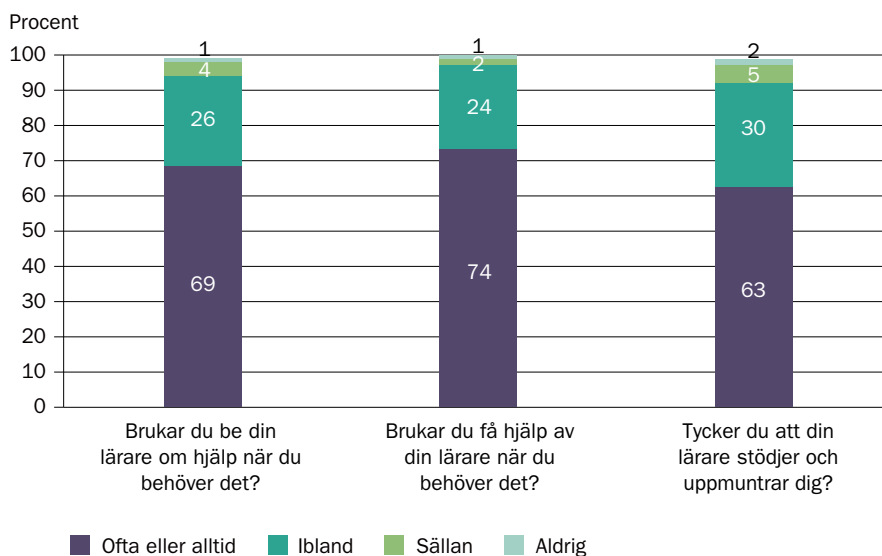
Enligt lärarna lyckas skolorna bättre med att ge särskilt stöd till elever som behöver det än extra stimulans till särskilt duktiga elever. Hälften av lärarna upplever att deras skola i ganska eller mycket stor utsträckning lyckas med att ge särskilt stöd, medan knappt fyra av tio upplever att deras skola lyckas med att ge extra stimulans.

⁵ 3 kap. 5–7 §§ skollagen (2010:800).

Yngre elever om att få hjälp, stöd och uppmuntran

De yngre eleverna har fått svara på frågor som gäller hjälp, stöd och uppmuntran från den lärare de har oftast, till exempel sin klasslärare. Elevernas svar illustreras i diagram 3.1.

Diagram 3.1 Andel (%) yngre elever som svarar respektive svarsalternativ på frågor om hjälp, stöd och uppmuntran från läraren som de oftast har.

Majoriteten av de yngre eleverna, omkring sju av tio, svarar att de ofta eller alltid ber sin lärare om hjälp när de behöver det. Omkring 5 procent av de yngre eleverna anger att de sällan eller aldrig gör det. Dessa andelar har legat stabilt sedan 2006 då frågan började ställas. Liksom 2015 anger eleverna i årskurs 6 i mindre utsträckning än eleverna i årskurs 4–5 att de ofta eller alltid ber sin lärare om hjälp när de behöver det.

I likhet med tidigare undersökningar upplever drygt sju av tio elever att de ofta eller alltid får hjälp av sin lärare när de behöver det, medan 3 procent upplever att de sällan eller aldrig får det.

Drygt sex av tio yngre elever upplever att deras lärare ofta eller alltid stödjer och uppmuntrar dem. Det är en ökning jämfört med 2015 års undersökning, från 56 till 63 procent. Samtidigt upplever 7 procent att de sällan eller aldrig får stöd och uppmuntran från sin lärare.

Äldre elever om att få hjälp, stöd och utmaningar

De äldre eleverna har fått svara på frågor om att få hjälp, stöd och utmaningar.

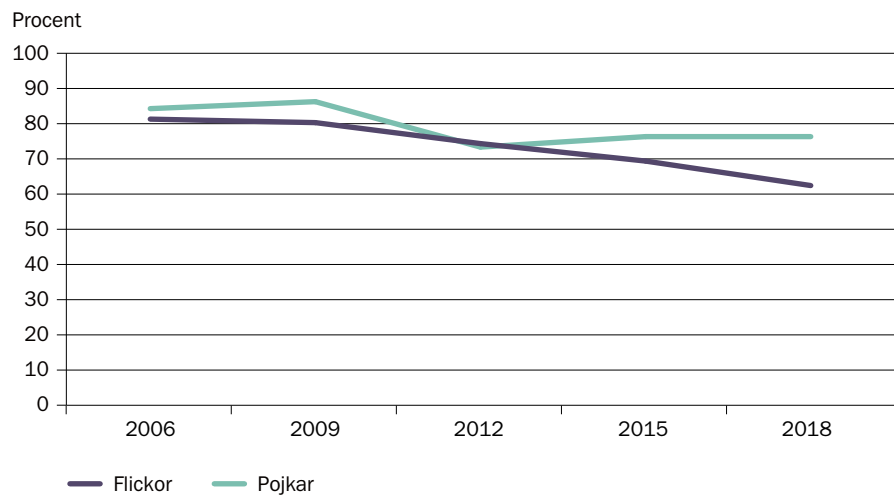
Sex av tio äldre elever upplever att de flesta eller alla lärare ger dem utmaningar så att de hela tiden utvecklas. Det är en lägre andel jämfört med 2009, men sedan 2012 har det inte skett någon förändring. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att det gäller de flesta eller alla lärare. Den skillnaden har inte funnits i undersökningarna sedan 2006, då frågan började ställas.

Majoriteten av de äldre eleverna, drygt sju av tio, upplever att de flesta eller alla lärare tror på deras förmåga att lära. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning. En av tio upplever att några få eller inga lärare gör det. Det är en större andel jämfört med 2012, men sedan 2015 har det inte

skett någon förändring. Elever vars föräldrar har högskoleutbildning upplever i större utsträckning än elever vars föräldrar har grundskoleutbildning att de flesta eller alla lärare tror på deras förmåga att lära. Skillnaden mellan elever utifrån föräldrars utbildningsnivå har bara funnits en gång tidigare, i 2009 års undersökning. Frågan började ställas år 2000.

Drygt sju av tio äldre elever upplever att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver i skolarbetet. Det är en lägre andel jämfört med 2009, men det har inte skett någon signifikant förändring jämfört med 2012 och 2015. Som framgår av diagram 3.2 upplever pojkar i större utsträckning än flickor att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver. Den skillnaden fanns även i 2009 och 2015 års undersökning. Andelen flickor som anger att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver har minskat sedan 2006, men det är ingen signifikant förändring jämfört med föregående undersökning.

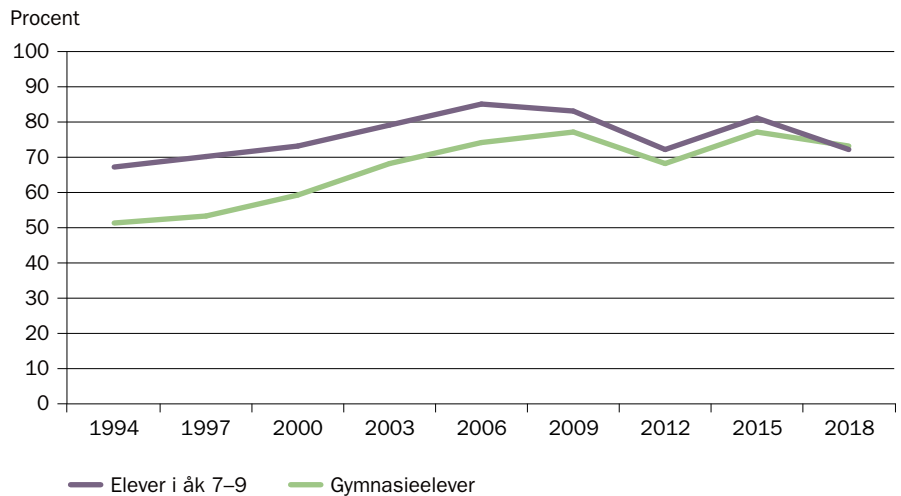
Diagram 3.2 Andel (%) äldre elever som upplever att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp de behöver i skolarbetet.

Eleverna har också fått svara på vad de tycker om möjligheterna att få extra hjälp och stöd när de behöver det. Resultatet redovisas i diagram 3.3. Nästan tre av fyra äldre elever upplever att möjligheterna att få extra stöd och hjälp om de behöver det är ganska eller mycket bra. Det har inte skett någon signifikant förändring sedan 2015 när det gäller elever i gymnasieskolan. Men när det gäller elever i årskurs 7–9 har andelen minskat jämfört med 2015 och ligger nu på samma nivå som år 2012.

När attitydundersökningarna startade 1994 upplevde eleverna i årskurs 7–9 att möjligheterna till extra hjälp och stöd var bättre än eleverna i gymnasieskolan. Skillnaden mellan skolformerna har inte varit signifikant vid senare års undersökningar. Bland elever i gymnasieskolan uppger unga kvinnor i mindre utsträckning än unga män att möjligheterna till extra hjälp och stöd är ganska eller mycket bra.

Diagram 3.3 Andel (%) äldre elever som har svarat att möjligheterna att få extra hjälp och stöd om det behövs är ganska eller mycket bra.

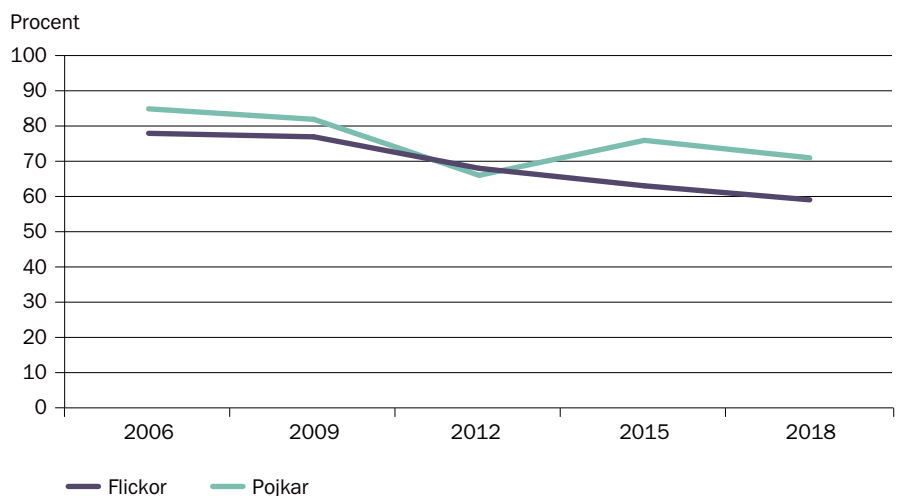
Elever om lärares förmåga att förklara när de inte förstår

Omkring 80 procent av de yngre eleverna upplever att de flesta eller alla lärare är bra på att förklara när de inte förstår. Motsvarande andel för de äldre eleverna är 65 procent. Det har inte skett någon signifikant förändring sedan föregående undersökning.

Eleverna i årskurs 4 anser i större utsträckning än eleverna i årskurs 6 att de flesta eller alla lärare är bra på att förklara. Den skillnaden har funnits sedan 2006 då frågan började ställas.

Bland de äldre eleverna upplever pojkar i större utsträckning än flickor att de flesta eller alla lärare är bra på att förklara när de inte förstår, vilket åskådliggörs i diagram 3.4. Den skillnaden var även signifikant i 2006 och 2015 års undersökningar.

Diagram 3.4 Andel (%) äldre elever som har svarat att de flesta eller alla lärare är bra på att förklara när de inte förstår.

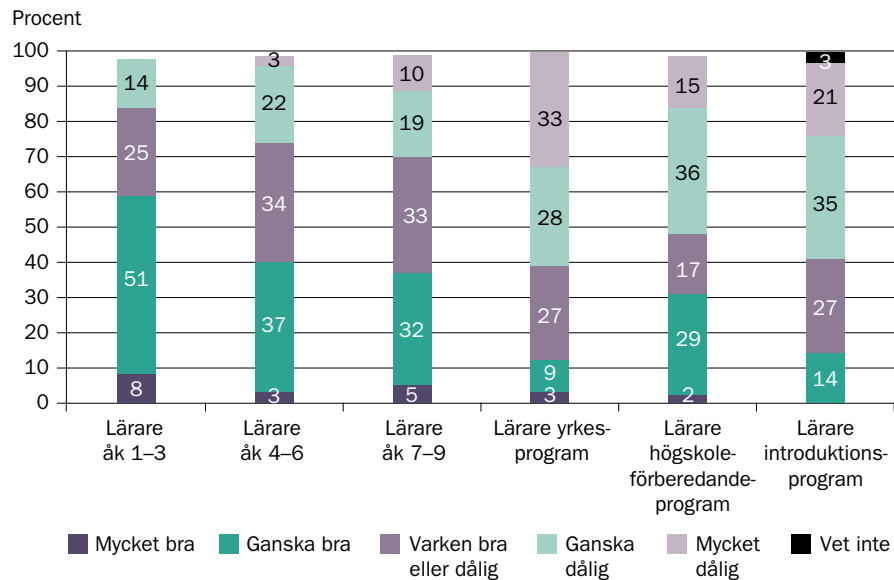

Lärare om att anpassa undervisningen till elevers olika förutsättningar

Majoriteten av lärarna, nästan sju av tio, upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att utgå från varje enskild elevs behov i undervisningen. Det inte skett någon förändring jämfört med 2015. Lärare på skolor med färre än 200 elever har i större utsträckning än lärare på skolor med fler elever svarat att de klarar detta ganska eller mycket bra.

Elevernas förkunskaper är något som lärarna behöver förhålla sig till i arbetet med att anpassa undervisningen efter elevernas behov. Nästan fyra av tio lärare anser att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket bra. Samtidigt anser drygt tre av tio att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket dåliga. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning. Uppfattningarna om elevernas förkunskaper varierar mellan lärare i olika årskurser och skolformer, vilket illustreras av diagram 3.5.

Diagram 3.5 "Vad tycker du om följande förutsättningar för din undervisning – elevernas förkunskaper?" Andel (%) lärare som svarar respektive svarsalternativ.

Lärare i årskurs 1–3 svarar i större utsträckning än lärare i årskurs 7–9 och gymnasieskolan att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket bra. Skillnaden mellan lärare i årskurs 1–3 och 4–6 är inte signifikant. Lärare i gymnasieskolan svarar större utsträckning än lärare i grundskolan att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket dåliga.

I gymnasieskolan finns en skillnad mellan lärare som undervisar på olika program. Lärare på högskoleförberedande program har i större utsträckning än lärare på yrkes- och introduktionsprogram svarat att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket bra.

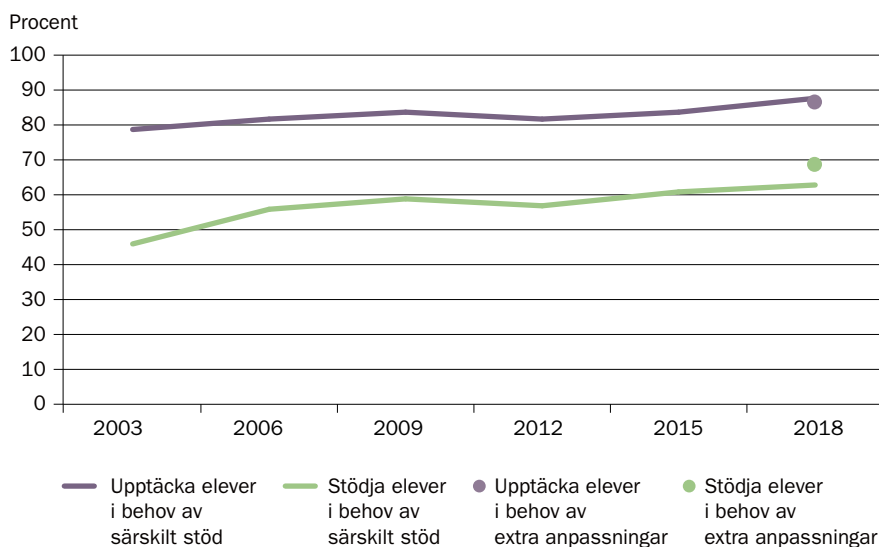
Kvinnliga lärare är mer nöjda med elevernas förkunskaper (drygt fyra av tio) än de manliga lärarna (knappt tre av tio). I grundskolan är lärarna på fristående skolor mer nöjda med elevernas förkunskaper jämfört lärarna på kommunala skolor.

Lärare om att upptäcka och stödja elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd

Lärarna har fått svara på om de har tillräcklig kunskap och kompetens för att upptäcka respektive stödja elever i behov av särskilt stöd. I undersökningen 2018 ställdes även motsvarande frågor om elever i behov av extra anpassningar för första gången.⁶ Svaren tyder på att lärarna har lättare att upptäcka än att stödja dessa elever, vilket redovisas i diagram 3.6.

Diagram 3.6 Andel (%) lärare som upplever att de, i ganska eller mycket hög grad, har tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna upptäcka respektive stödja elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd.⁷

Nästan nio av tio lärare anser att de i ganska eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att upptäcka elever i behov av extra anpassningar. En lika stor andel anser att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Det har inte skett några signifikanta förändringar sedan föregående undersökning.

Nästan sju av tio lärare anser att de i ganska eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att stödja elever i behov av extra anpassningar. Motsvarande andel när det gäller elever i behov av särskilt stöd är drygt sex av tio, men skillnaden är inte statistiskt signifikant. Lärare på skolor med färre än 200 elever har i större utsträckning än lärare på skolor med fler elever angett att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att stödja elever i behov av extra anpassningar. Det har inte skett några signifikanta förändringar jämfört med de senaste undersökningarna.

6 Extra anpassningar infördes som begrepp i skollagen 2014 och är stödinsatser som ofta är mindre omfattande jämfört med särskilt stöd. Särskilt stöd är åtgärder som beslutas av rektorn och dokumenteras i ett åtgärdsprogram. Införandet av extra anpassningar innebär att gruppen som är aktuell för särskilt stöd har blivit mer avgränsad. Svaren på frågorna om särskilt stöd gäller därför inte samma elevgrupp som vid tidigare års attitydundersökningar.

7 Svartalternativen från tidigare undersökningar var något annorlunda än 2018. För år 2003 redovisas andelen som svarat "ja", för 2006–2009 andelen som svarat "ja, i mycket hög grad" och "ja, i hög grad" samt för 2012–2015 andelen som svarat "i mycket hög grad" och "i hög grad".

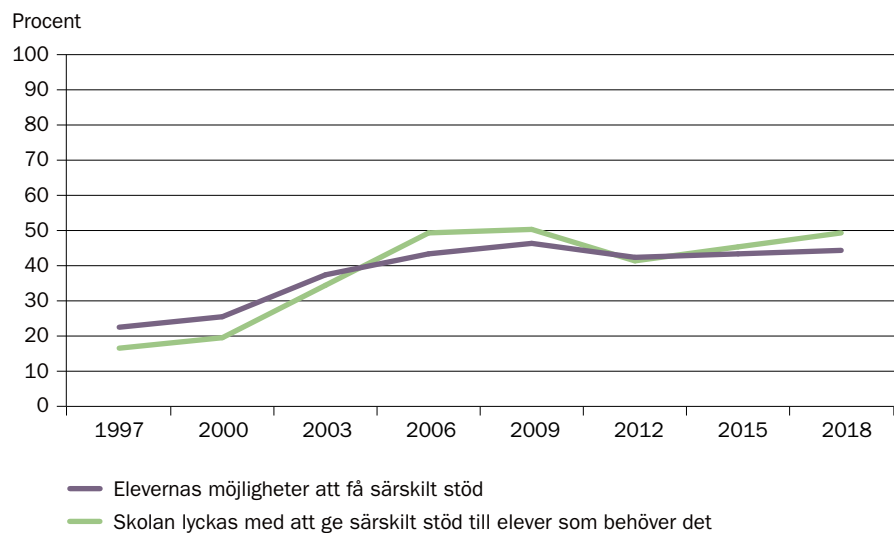
Lärare om den egna skolans förmåga att anpassa undervisningen till elevers olika förutsättningar

Nästan hälften av lärarna upplever att elevernas möjlighet att få särskilt stöd om det behövs är ganska eller mycket bra. Lärarnas upplevelser av elevers möjlighet att få särskilt stöd hade en positiv utveckling till och med 2009. I attitydundersökningen 2012 bröts den positiva utvecklingen och sedan dess har det inte skett några förändringar.

Hälften av lärarna upplever att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att ge särskilt stöd till elever som behöver det. Andelen minskade mellan 2009 och 2012, men är nu tillbaka på ungefär samma nivå som 2009.

Lärarnas upplevelser av elevernas möjligheter att få särskilt stöd och hur den egna skolan lyckas med att ge särskilt stöd samvarierar över tid, vilket framgår av diagram 3.7.

Diagram 3.7 Lärare om elevernas möjlighet att få särskilt stöd samt hur den egna skolan lyckas med att ge särskilt stöd. Andel (%) lärare som har svarat "ganska bra" eller "mycket bra" respektive "i ganska stor utsträckning" eller "i mycket stor utsträckning".

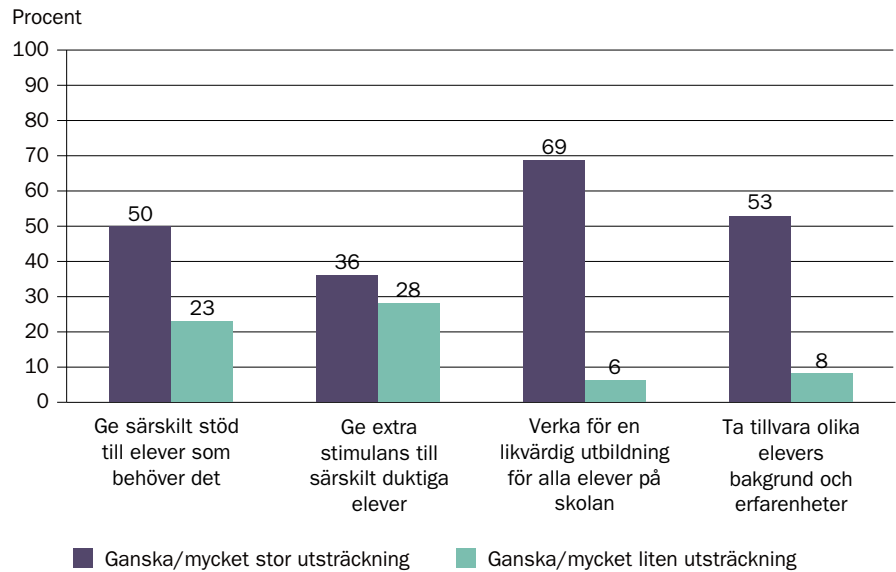
Till och med 2009 gällde frågan extra stöd i stället för särskilt stöd.

Knappt fyra av tio lärare anser att den egna skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att ge extra stimulans till särskilt duktiga elever. Denna andel har legat stabilt sedan 2009. Som framgår av diagram 3.8 upplever lärarna att den egna skolan lyckas bättre med att ge särskilt stöd än extra stimulans.

Sju av tio lärare upplever att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att verka för en likvärdig utbildning för alla elever. Det är en större andel jämfört med 2012 men sedan 2015 har det inte skett någon förändring.

Hälften av alla lärare upplever att deras skola lyckas med att ta tillvara elevers bakgrund och erfarenheter i ganska eller mycket stor utsträckning. Det överensstämmer med resultaten från 2012 och 2015 års undersökning.

Diagram 3.8 "I vilken utsträckning anser du att din skola lyckas med följande?" Andel (%) lärare som svarar "i ganska stor utsträckning" eller "i mycket stor utsträckning" respektive "i ganska liten utsträckning" eller "i mycket liten utsträckning".

Andelen som svarat "i varken stor eller liten utsträckning" och "vet inte" redovisas inte.

För att undervisa elever utifrån deras olika behov och förutsättningar kan lärarna behöva stöd från skolan de arbetar i. Lärarna har fått två frågor om tillgången till sådant stöd. Den ena frågan gäller stöd för att undervisa alla elever utifrån deras olika behov och förutsättningar. Den andra frågan gäller stöd för att undervisa elever i behov av särskilt stöd.

Lärarna har svarat ungefär likadant på de båda frågorna. 35 procent av lärarna tycker att skolans tillgång till stöd till lärare är ganska eller mycket bra, medan närmare 40 procent tycker att tillgången är ganska eller mycket dålig. Andelen lärare som tycker att tillgången till stöd är ganska eller mycket bra är större jämfört med 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring.

Storleken på skolan verkar ha betydelse för lärarnas upplevelse av tillgången till stöd. Lärare på skolor med färre än 200 elever tycker att tillgången till stöd är bättre än lärare på skolor med fler elever.

KAPITEL 4

Arbetsro och klasstorlek

Kapitel 4. Arbetsro och klasstorlek

Utbildningen i skolan ska utformas på ett sådant sätt att eleverna garanteras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.⁸ Det här kapitlet handlar om hur lärare och elever upplever arbetsron på lektionerna. Kapitlet handlar också om deras upplevelser av storleken på klassen eller undervisningsgruppen.

Sammanfattning

Majoriteten, drygt sex av tio, av såväl de yngre som de äldre eleverna upplever att de har arbetsro på lektionerna. Samtidigt upplever en till två av tio att de har arbetsro på några få lektioner eller färre. Elever i gymnasieskolan upplever att arbetsron är bättre än eleverna i årskurs 7–9, en skillnad som inte fanns i 2015 års undersökning. Lärarna verkar uppleva att arbetsron är bättre än eleverna gör, drygt åtta av tio lärare upplever att eleverna har arbetsro på de flesta eller alla av deras lektioner.

Hälften av de äldre eleverna upplever att de flesta eller alla lärare är bra på att skapa arbetsro. Det är en minskning jämfört med 2015. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de flesta eller alla lärare är bra på att skapa arbetsro. Den skillnaden fanns inte i 2015 års undersökning.

Lärarna verkar uppleva ljudnivån som mindre störande än de äldre eleverna. Drygt 10 procent av lärarna i årskurs 7–9 tycker att ljudnivån är störande på de flesta eller alla lektioner. Motsvarande andel för eleverna i dessa årskurser är 25 procent. För alla lärare har andelen som upplever ljudnivån som störande ökat sedan 2015. För de äldre eleverna totalt har andelen som blir störda av hög ljudnivå ökat jämfört med 2009.

Omkring tre av tio elever känner sig störda av andra elever på majoriteten av lektionerna. Andelen äldre elever som känner sig störda av andra elever på de flesta eller alla lektioner ökade mellan 2006 och 2012, från 14 till 31 procent. Därefter minskade andelen något, och sedan 2015 har det inte skett någon signifikant förändring. Äldre elever med utländsk bakgrund blir störda på fler lektioner än de med svensk bakgrund. Elever på yrkes- och introduktionsprogram i gymnasieskolan blir störda på fler lektioner än elever på högskoleförberedande program.

Lärare i årskurs 7–9 upplever stämningen på lektionerna som mer positiv än elever i samma årskurser. Över 90 procent av lärarna i dessa årskurser upplever att stämningen är trevlig och positiv på majoriteten av lektionerna, jämfört med 70 procent av eleverna i årskurs 7–9. Elever i gymnasieskolan upplever i större utsträckning än elever i årskurs 7–9 att stämningen är trevlig och positiv.

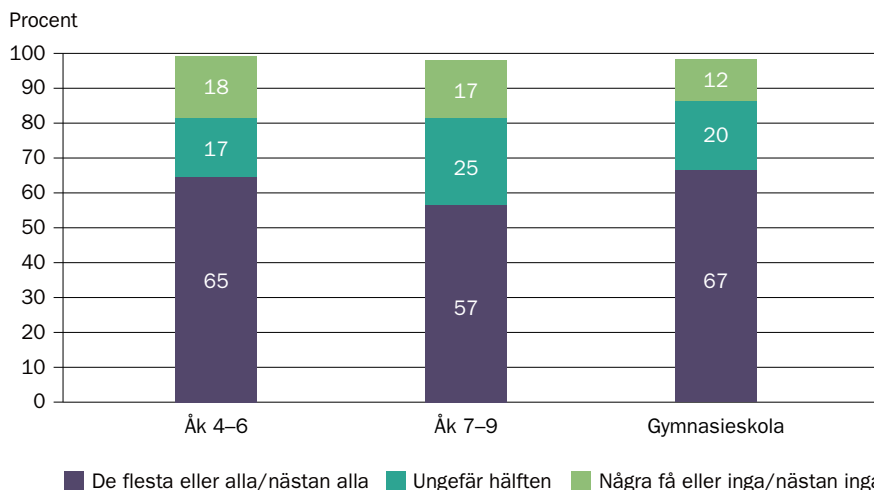
I likhet med tidigare undersökningar upplever majoriteten av såväl elever som lärare att klassen eller undervisningsgruppen är lagom stor. Eleverna är mer positivt inställda än lärarna. Omkring åtta av tio elever upplever att klassen är lagom stor jämfört med omkring sex av tio lärare.

8 5 kap. 3 § skollagen.

Elever om arbetsro på lektionerna

Som framgår av diagram 4.1 upplever majoriteten av såväl de yngre som de äldre eleverna att de har arbetsro på de flesta eller alla lektioner. Samtidigt upplever mellan en och två av tio att de har arbetsro på några få eller inga lektioner.

Diagram 4.1 "På hur många av lektionerna har du arbetsro?" Andel (%) elever som svarar respektive svarsalternativ.

De äldre elevernas svar på frågan om arbetsro har varit stabila sedan frågeformuleringen infördes år 2006. Svaren från de yngre eleverna är inte jämförbara med svaren i tidigare attitydundersökningar eftersom svarsalternativen är ändrade, dessutom finns en mindre förändring av frågeformuleringen. Syftet med förändringarna är att möjliggöra jämförelser mellan yngre och äldre elever.⁹

Upplevelsen av arbetsron skiljer sig till viss del mellan elever i olika åldrar. Elever i gymnasieskolan svarar i större utsträckning än elever i årskurs 7-9 att de har arbetsro på de flesta eller alla lektioner. Den skillnaden fanns inte i 2015 års undersökning. De yngre eleverna svarar i större utsträckning än elever i gymnasieskolan att de har arbetsro på några få eller inga lektioner.

De yngre eleverna har fått svara på hur många av lektionerna det är lugnt i klassrummet. Drygt hälften anser att det är lugnt på de flesta eller alla lektioner. Närmare en fjärdedel anser dock att det är lugnt på några få eller inga lektioner. I likhet med ovanstående fråga går svaren inte att jämföra med svaren från 2015 års undersökning.¹⁰

9 År 2015 löd frågan "Tycker du att du har arbetsro på lektionerna?". Svarsalternativen var "alltid eller nästan alltid", "ibland", "mer sällan" och "aldrig". 29 procent svarade "alltid eller nästan alltid".

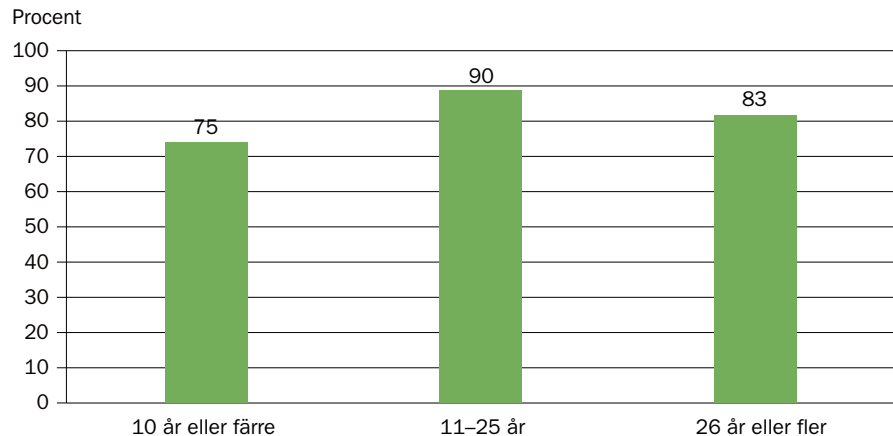
10 År 2015 löd frågan "Brukar det vara lugnt i klassrummet på lektionerna". Svarsalternativen var "alltid eller nästan alltid", "ibland", "mer sällan" och "aldrig". 21 procent svarade "alltid eller nästan alltid".

De äldre eleverna har fått svara på hur många av deras lärare som är bra på att skapa arbetsro. Drygt 50 procent har svarat att de flesta eller alla lärare är bra på detta. Det går i linje med resultaten från 2012, men är en minskning jämfört med 2015 då motsvarande andel var drygt 60 procent. Pojkar upplever i högre grad än flickor att de flesta eller alla lärare är bra på att skapa arbetsro, en skillnad som inte har funnits i de senaste undersökningarna.

Lärare om elevernas arbetsro på lektionerna

Lärarna verkar uppleva att arbetsron är bättre än eleverna gör. Drygt åtta av tio lärare upplever att eleverna har arbetsro på de flesta eller alla av deras lektioner. Denna andel har legat stabilt sedan 2000. Lärare som har arbetat i 11–25 år upplever i större utsträckning än lärare som har arbetat en kortare tid att eleverna har arbetsro. Detta illustreras i diagram 4.2. År 2015 upplevde lärare som hade arbetat i 26 år eller mer i större utsträckning än lärare som hade arbetat en kortare tid att eleverna hade arbetsro.

Diagram 4.2 Andel (%) lärare som anser att eleverna har arbetsro på de flesta, eller alla/nästan alla deras lektioner. Redovisat efter antal år i yrket.

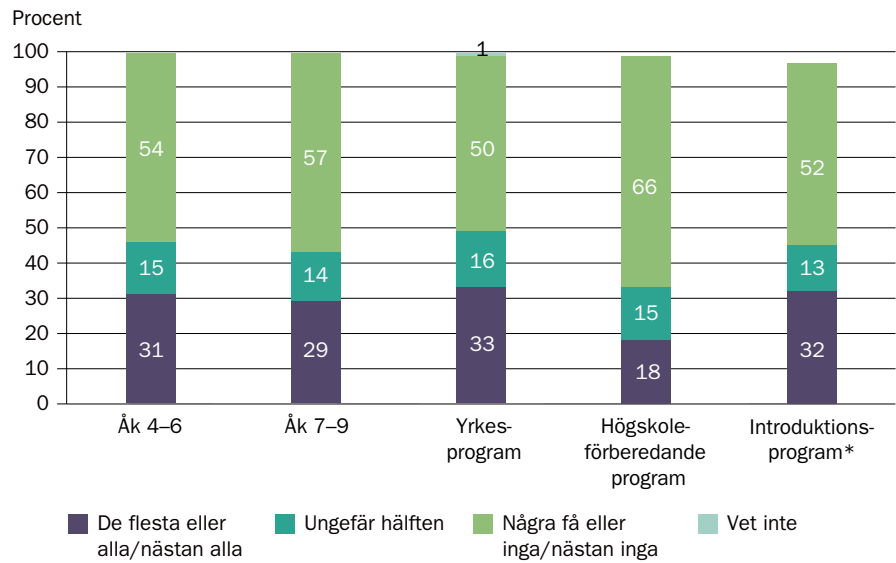

Elever om att bli störda på lektionerna av andra elever

Omkring tre av tio elever känner sig störda av andra elever på de flesta eller alla lektioner. Det gäller såväl yngre som äldre elever. Elever på högskoleförberedande program känner sig störda på färre lektioner än elever på yrkes- och introduktionsprogram, vilket framgår av diagram 4.3. Äldre elever med utländsk bakgrund känner sig störda på fler lektioner än äldre elever med svensk bakgrund. I 2015 års undersökning var inte dessa skillnader avseende bakgrund eller typ av gymnasieprogram signifikanta.

Diagram 4.3 "På hur många av lektionerna blir du störd av andra elever?"
Andel (%) elever som har angett respektive svarsalternativ.

* Elever på introduktionsprogrammet språkintröktion ingår ej.

Andelen äldre elever som känner sig störda av andra elever på de flesta eller alla lektioner ökade kraftigt mellan 2006, då frågan ställdes för första gången, och 2012, från 14 till 31 procent. Därefter minskade andelen något och sedan 2015 har det inte skett någon signifikant förändring. I likhet med ovanstående frågor går svaren från de yngre eleverna inte att jämföra med svaren från 2015.¹¹

Äldre elever och lärare om att bli störda av hög ljudnivå

Drygt 20 procent av de äldre eleverna blir störda av hög ljudnivå på de flesta eller alla lektioner, medan drygt 60 procent blir störda på några få eller inga lektioner. Det överensstämmer med resultaten från 2012 och 2015, men tidigare år var motsvarande andel något lägre.¹²

Äldre elever vars föräldrar har grundskoleutbildning som högsta utbildningsnivå blir störda av ljudnivån på fler lektioner än elever vars föräldrar har gymnasie- eller högskoleutbildning. I gymnasieskolan blir elever på yrkes- och introduktionsprogram störda av ljudnivån på fler lektioner än eleverna på högskoleförberedande program. Dessa skillnader fanns inte i 2015 års undersökning.

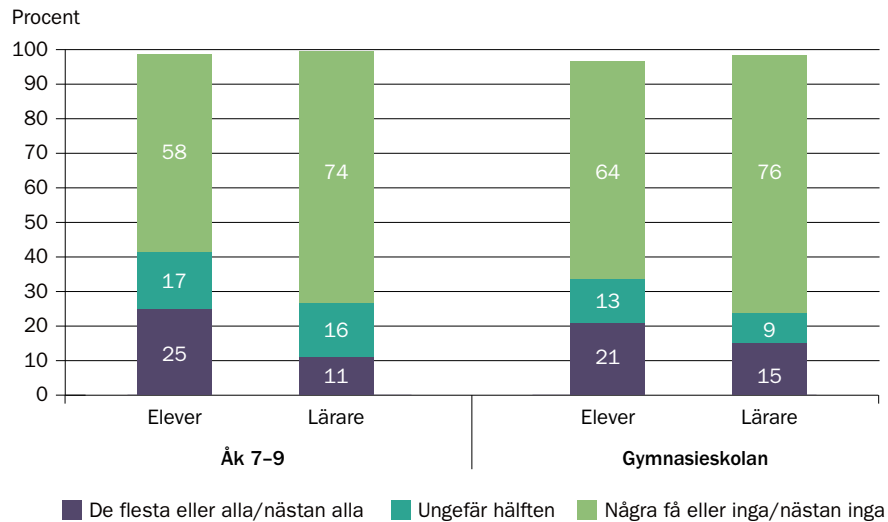
Diagram 4.4 visar att lärarna verkar uppleva ljudnivån som mindre störande än de äldre eleverna. Lärare i årskurs 7-9 upplever ljudnivån som mindre störande än elever i årskurs 7-9. Drygt 10 procent av dessa lärare tycker att ljudnivån är störande på de flesta eller alla lektioner, medan drygt 70 procent tycker att ljudnivån är störande på några få eller inga lektioner. Motsvarande andelar för eleverna i dessa årskurser är 25 respektive drygt 60 procent.

11 År 2015 löd frågan "Känner du dig störd av andra elever på lektionerna". Svarsalternativen var "alltid eller nästan alltid", "ibland", "mer sällan" och "aldrig". 15 procent svarade "alltid eller nästan alltid".

12 Frågan ställdes för första gången 2006.

Skillnaden mellan andelen elever och lärare i gymnasieskolan som blir störda på de flesta eller alla lektioner är bara signifikant för gymnasieskolans yrkes- och introduktionsprogram. Närmare 80 procent av gymnasielärarna blir störda på några få eller inga lektioner, jämfört med drygt 60 procent av gymnasieeleverna. Denna skillnad är signifikant för gymnasieskolan totalt samt för yrkes- och introduktionsprogram.

Diagram 4.4 ”På hur många av lektionerna blir du störd av hög ljudnivå?”¹³ Andel (%) elever och lärare i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som har angett respektive svarsalternativ.

Av lärarna för elever i årskurserna 1–6 anger drygt 10 procent att de blir störda av en hög ljudnivå på de flesta eller alla lektioner, medan omkring 70 procent blir störda på några få eller inga lektioner. Det finns inga signifikanta skillnader mellan olika lärarkategorier.

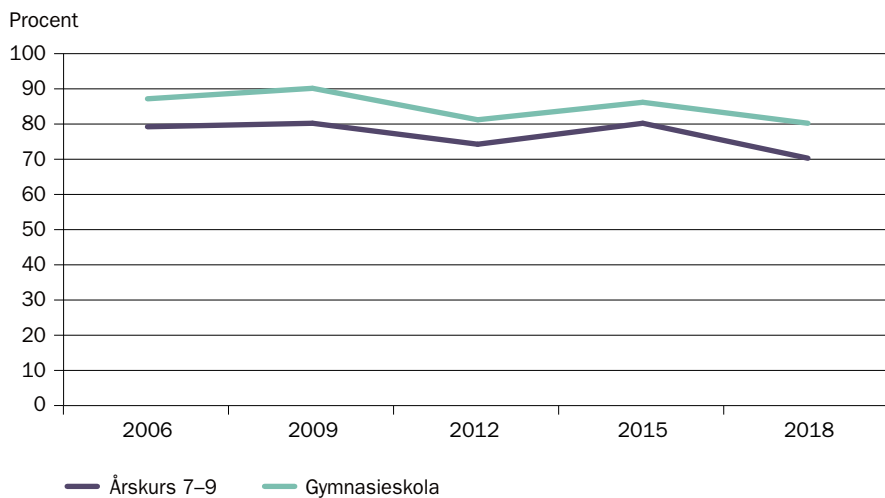
Andelen lärare som upplever ljudnivån som störande har ökat för första gången sedan 2006, då frågan började ställas. År 2018 upplever 12 procent av alla lärare att ljudnivån är störande på de flesta eller alla lektioner, jämfört med 7 procent 2015. Samtidigt svarar totalt 72 procent att ljudnivån är störande på några få eller inga lektioner. Motsvarande andel 2015 var 79 procent.

Äldre elever och lärare om stämningen i klassrummet

75 procent av de äldre eleverna tycker att stämningen är trevlig och positiv på de flesta eller alla lektioner, vilket redovisas i diagram 4.5. Det är en minskning sedan 2015 då motsvarande andel var 83 procent. Elever i gymnasieskolan upplever i större utsträckning än elever i årskurs 7–9 att stämningen är trevlig och positiv. Den skillnaden var inte signifikant i 2012 och 2015 års undersökningar.

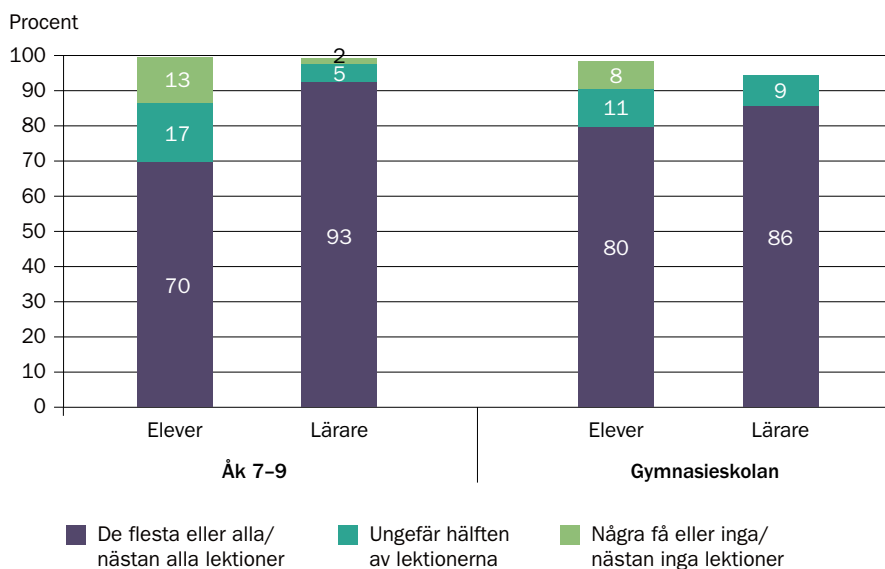
¹³ Lärarna fick besvara frågan ”På hur många av dina lektioner är det en störande hög ljudnivå?”

Diagram 4.5 Andel (%) äldre elever som har svarat att det är en trevlig och positiv stämning på de flesta eller alla/nästan alla lektioner.

Lärarna i årskurs 7-9 upplever stämningen i klassrummet som mer positiv än eleverna i årskurs 7-9, vilket framgår av diagram 4.6. Över 90 procent av lärarna i dessa årskurser tycker att stämningen är trevlig och positiv på de flesta eller alla lektioner, jämfört med 70 procent av eleverna i årskurs 7-9. Skillnaderna mellan elever och lärare i gymnasieskolan är inte signifikanta, utom på gymnasieskolans introduktionsprogram där lärarna i högre grad än eleverna upplever att det är positiv stämning på de flesta eller alla lektioner.

Diagram 4.6 "På hur många av lektionerna/dina lektioner är det en trevlig och positiv stämning?" Andel (%) äldre elever respektive lärare som har angett respektive svarsalternativ.

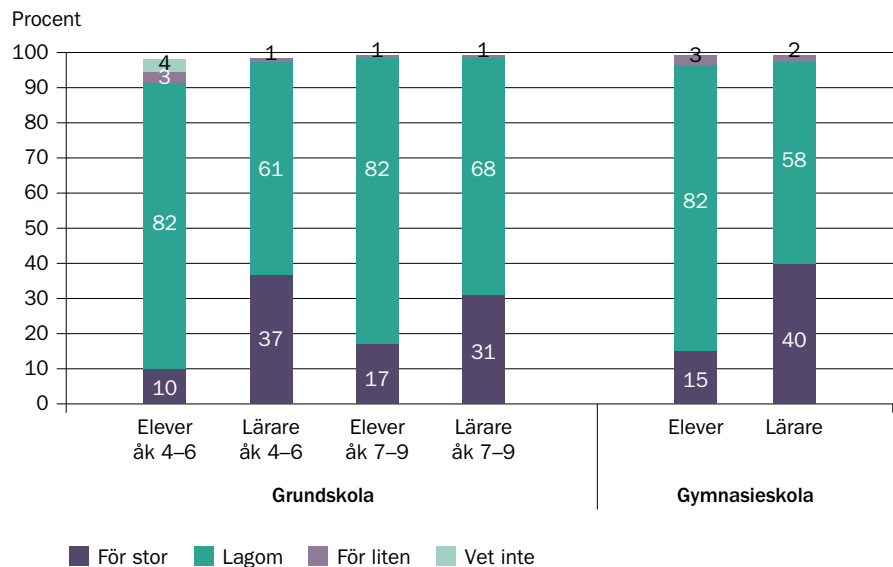
Andelen lärare som upplever att det är en trevlig och positiv stämning på de flesta eller alla lektioner är oförändrad sedan frågan började ställas 2006, både sett till lärargruppen totalt och lärare för olika årskurser.

Av samtliga lärare som ingår i undersökningen tycker de som har arbetat i 11–25 år att stämningen är trevlig och positiv på fler lektioner än lärare som har arbetat 10 år eller mindre. Den skillnaden fanns inte år 2015. I övrigt är det inga signifikanta skillnader mellan olika kategorier av lärare.

Elever och lärare om klasstorlek

Majoriteten av såväl elever som lärare upplever att klassen eller undervisningsgruppen är lagom stor.¹⁴ Eleverna är dock mer positivt inställda till klasstorleken än lärarna, vilket framgår av diagram 4.7.

Diagram 4.7 Andel (%) elever respektive lärare som upplever att klassen är för stor, lagom eller för liten.

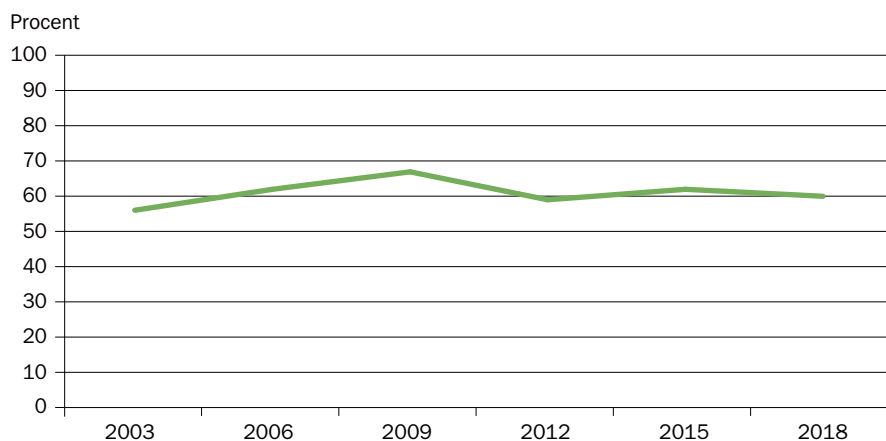
Drygt åtta av tio elever upplever att klassen eller undervisningsgruppen är lagom stor. Det gäller både yngre och äldre elever. Det har inte skett några förändringar jämfört med de senaste undersökningarna.

Som framgår av diagrammet skiljer sig uppfattningen om klasstorlek till viss del mellan elever i olika åldrar och på olika program i gymnasieskolan. Elever i årskurs 7–9 upplever i större utsträckning än elever i årskurs 4–6 att klassen eller undervisningsgruppen är för stor, en skillnad som inte fanns i 2015 års undersökning. Elever på högskoleförberedande program i gymnasieskolan upplever i större utsträckning än elever på yrkesprogram att klassen eller undervisningsgruppen är för stor. Den skillnaden har funnits sedan 1997.

¹⁴ De yngre elever har fått frågan om de tycker att deras *klass* är för stor, lagom eller för liten. Äldre elever och lärare har fått motsvarande fråga om *klassen eller undervisningsgruppen som de oftast är i*. De äldre eleverna har till skillnad från de yngre eleverna och lärarna inte haft möjlighet att svara ”vet inte”.

När det gäller lärarna finns det inga signifikanta skillnader mellan skolformerna eller mellan olika årskurser och program. Omkring sex av tio lärare upplever att klassen eller undervisningsgruppen är lagom stor, vilket framgår av diagram 4.8. Samtidigt upplever fyra av tio lärare att klassen eller undervisningsgruppen är för stor. Lärare som arbetar på större skolor, med fler än 200 elever, uppger i större utsträckning än lärare som arbetar på mindre skolor, att klassen eller undervisningsgruppen är för stor. Den skillnaden fanns även i 2015 års undersökning.

Diagram 4.8 Andel (%) lärare som upplever att klassen eller undervisningsgruppen är lagom stor.

Lärares uppfattningar om klasstorleken har varierat något över tid. Andelen lärare som ansåg att klassen var lagom stor ökade i början av 2000-talet och minskade något 2012. Därefter har det inte skett några signifikanta förändringar.

KAPITEL 5

Arbetsformer och återkoppling

Kapitel 5. Arbetsformer och återkoppling

I det här kapitlet redovisar vi hur elever och lärare har svarat på frågor om arbetsformer och återkoppling. I skolan ska elever få pröva olika arbetssätt och arbetsformer.¹⁵ Elever och vårdnadshavare ska fortlöpande få information om hur det går för eleverna i skolan. I grundskolan ska det bland annat ske genom utvecklingssamtal. Från och med årskurs 6 får eleverna betyg som ska visa i vilken mån de har uppnått kunskapskraven i respektive ämne.¹⁶

Sammanfattning

De yngre eleverna upplever i större utsträckning än de äldre att arbetssätten varierar och att de kan arbeta i den takt som passar dem. Nästan åtta av tio elever i årskurs 4–6 upplever att så är fallet i de flesta eller alla ämnen. Motsvarande andel för elever i både årskurs 7–9 och gymnasieskola är sex av tio. Andelen yngre elever som upplever att de kan arbeta i den takt som passar dem har ökat sedan 2015, medan motsvarande andel för de äldre eleverna har minskat. Liksom tidigare år finns en könsskillnad bland de äldre eleverna, pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de kan arbeta i den takt som passar dem.

Omkring hälften av eleverna i årskurs 4–6 pratar med sina lärare om hur det går för dem i de flesta eller alla ämnen. Nästan en fjärdedel pratar med sina lärare om detta i några få ämnen eller inte alls. Det överensstämmer med resultaten från tidigare års undersökningar.

Två tredjedelar av eleverna i både årskurs 7–9 och gymnasieskolan tycker att de flesta eller alla lärare är tydliga med hur det går för dem i olika ämnen. Andelen som anser att lärare är tydliga har minskat sedan 2009, men är oförändrad sedan 2015. Liksom föregående år upplever pojkar i större utsträckning än flickor att lärarna är tydliga.

Nästan alla lärare upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att bedöma elevernas kunskapsutveckling. Omkring sju av tio lärare upplever att de lyckas bra med att samtala med eleverna om deras kunskapsutveckling. Drygt åtta av tio lärare upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att samtala om kunskapsutvecklingen med elevernas vårdnadshavare.

Nio av tio lärare upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg. Andelen överensstämmer väl med andelen lärare som bedömer att de lyckas ganska eller mycket bra med att sätta rättvisa betyg. Lärarna verkar skatta sin förmåga att sätta rättvisa betyg högre än de äldre eleverna gör. Nästan 90 procent av lärarna anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att sätta rättvisa betyg, medan knappt 75 procent av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan upplever att de flesta eller alla lärare sätter betyg som är rättvisa.

När det gäller möjligheterna till kompetensutveckling är lärare i årskurs 1–3 mer nöjda än lärare i högre årskurser, drygt 60 procent av de lärarna upplever att dessa möjligheter är ganska eller mycket bra jämfört med omkring 40 procent av övriga lärare.

15 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

16 3 kap. 3 §, 10 kap. 12 och 15 §§ skollagen.

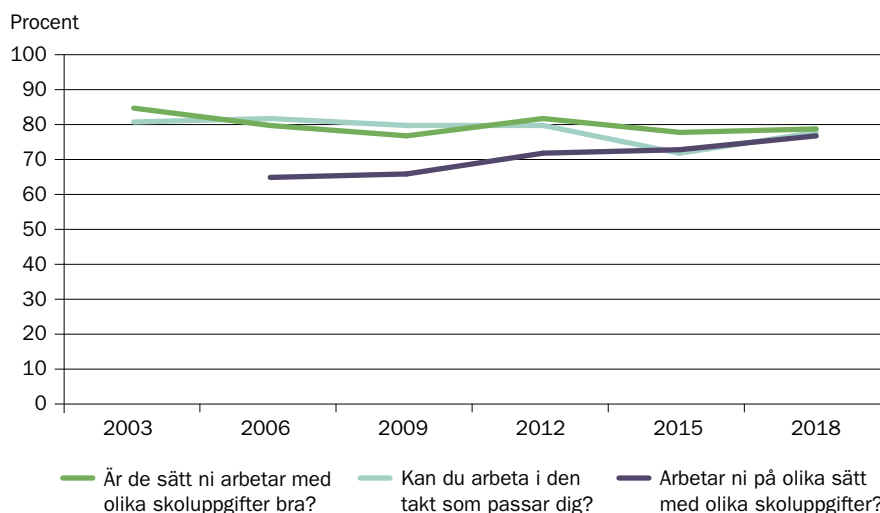

Elever om arbetsformer och arbetstakt

Nästan åtta av tio elever i årskurs 4–6 upplever att de, i de flesta eller alla ämnen, arbetar på olika sätt med olika skoluppgifter, till exempel lyssnar på läraren, arbetar var för sig och arbetar i grupp. En lika stor andel upplever att arbetsätten är bra och att de kan arbeta i en takt som passar dem. Elever i årskurs 4 upplever i större utsträckning än elever i årskurs 6 att de kan arbeta i den takt som passar dem.

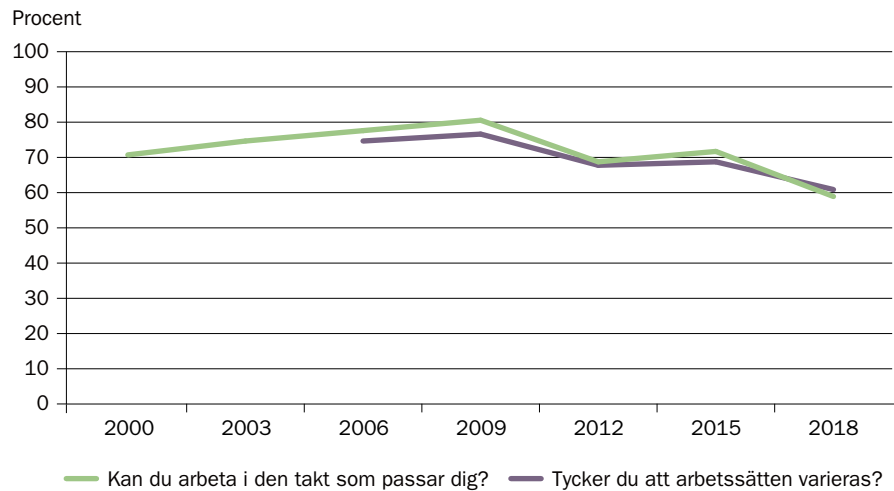
Som framgår av diagram 5.1 har andelen elever som upplever att de arbetar på olika sätt med olika skoluppgifter ökat sedan 2006 då frågan började ställas. Andelen som upplever att arbetsätten är bra har legat relativt stabilt sedan 2006, och andelen som upplever att de kan arbeta i den takt som passar dem har ökat sedan 2015.

Diagram 5.1 Andel (%) yngre elever som har svarat ”i de flesta ämnen” eller ”i alla ämnen” på nedanstående frågor.

De äldre eleverna verkar i mindre utsträckning än de yngre uppleva att arbetsätten varierar och att de kan arbeta i den takt som passar dem. Sex av tio elever i både årskurs 7–9 och gymnasieskolan anser att arbetsätten varierar och att de kan arbeta i en takt som passar dem. Dessa andelar har minskat sedan frågorna började ställas och fortsatte att minska i årets undersökning och redovisas i diagram 5.2. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de kan arbeta i den takt som passar dem, närmare sju av tio jämfört med fem av tio. Den skillnaden har funnits i de senaste undersökningarna.

Diagram 5.2 Andel (%) äldre elever som upplever att de, i de flesta eller alla ämnen, kan arbeta i den takt som passar dem respektive att arbetssätten varierar.

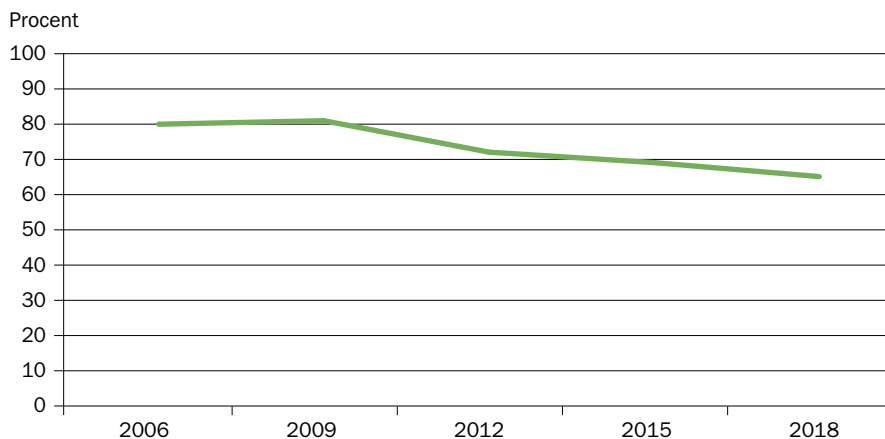
De äldre eleverna har dessutom fått svara på vad de tycker om sitt schema. Sju av tio elever anser att deras schema är ganska eller mycket bra. Det är en lägre andel jämfört med 2009, men sedan 2012 har det inte skett några förändringar. Drygt en av tio elever tycker att schemat är ganska eller mycket dåligt.

Elever om återkoppling på kunskapsutveckling

De yngre eleverna har uppgett i hur många ämnen de pratar med sina lärare om hur det går för dem i ämnena. Drygt hälften av eleverna i årskurs 4–6 pratar med sina lärare om hur det går för dem i de flesta eller alla ämnen. Nästan en fjärdedel av eleverna pratar med sina lärare om detta i några få eller inget ämne. Dessa andelar har legat relativt stabilt sedan 2009 då frågan började ställas. En av tio elever anger svarsalternativet ”vet inte”.

De äldre eleverna har fått svara på hur många lärare som är tydliga med hur det går i olika ämnen. Ungefär 65 procent av eleverna i både årskurs 7–9 och i gymnasieskolan tycker att de flesta eller alla lärare är tydliga med hur det går för dem i olika ämnen, medan 15 procent tycker att några få eller inga lärare är tydliga. Detta är oförändrat jämfört med 2015, men en lägre andel upplever att lärarna är tydliga jämfört med 2012. Andelen äldre elever som upplever att majoriteten av lärarna är tydliga har även minskat sedan år 2006 då frågan började ställas, vilket framgår av diagram 5.3. Pojkar upplever i större utsträckning än flickor att de flesta eller alla lärare är tydliga – drygt 70 procent jämfört med knappt 60 procent. Den skillnaden fanns även i 2009 och 2015 års undersökningar.

Diagram 5.3 Andel (%) äldre elever som tycker att de flesta eller alla lärare är tydliga med hur det går för dem i olika ämnen.

De yngre eleverna är överlag nöjda med sina utvecklingssamtal. 85 procent av eleverna i årskurs 4–6 tycker att utvecklingssamtalen har varit ganska eller mycket bra. 3 procent svarar att samtalen har varit ganska eller mycket dåliga. Svartalternativen har ändrats sedan 2015 års undersökning för att möjliggöra jämförelser med de äldre eleverna.¹⁷ Det påverkar möjligheterna att göra jämförelser över tid. År 2015 svarade närmare tre fjärdedelar av de yngre eleverna att utvecklingssamtalen var bra, men då fanns det färre svartalternativ.

Eleverna i årskurs 7–9 är inte lika nöjda med sina utvecklingssamtal som de yngre eleverna. Närmare tre av fyra elever i årskurs 7–9 upplever att samtalen har varit ganska eller mycket bra. Det är en minskning jämfört med 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring. Drygt en av tio elever i årskurs 7–9 upplever att utvecklingssamtalen har varit ganska eller mycket dåliga.

Lärare om återkoppling på elevernas kunskapsutveckling

De allra flesta lärare upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna bedöma elevernas kunskapsnivå. Över 90 procent av lärarna upplever att de, i ganska eller mycket hög grad, har tillräcklig kunskap och kompetens för att göra dessa bedömningar. Det är en större andel jämfört med 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring.

Lärarna har också svarat på hur de tycker att de lyckas med att samtala med eleverna om deras kunskapsutveckling. Omkring sju av tio lärare upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med detta. Denna andel har legat stabilt sedan 2009 med undantag för 2012 då andelen var lägre, vilket förmodligen beror på att nya läroplaner och en ny betygsskala precis hade införts. Drygt två av tio lärare upplever att de varken lyckas bra eller dåligt med att samtala med eleverna om deras kunskapsutveckling och knappt en av tio upplever att de lyckas ganska dåligt.

¹⁷ Svartalternativen till de yngre eleverna år 2015 var ”bra”, ”varken bra eller dåligt”, ”dåligt” och ”vet inte”.

Drygt åtta av tio lärare upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att samtala med vårdnadshavare om elevernas kunskapsutveckling. Lärare i årskurs 1–3 upplever detta i större utsträckning än lärare för högre årskurser – 97 jämfört med omkring 80 procent. I tidigare års undersökningar har det bara funnits skillnader mellan lärare i årskurs 1–3 och lärare i gymnasieskolan, där lärare för yngre elever i högst utsträckning upplevt att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att samtala med vårdnadshavare om elevernas kunskapsutveckling.

Lärare om individuella utvecklingsplaner och betyg

För elever som inte får betyg ska lärare upprätta individuella utvecklingsplaner (IUP). Planerna ska innehålla omdömen om elevens kunskapsutveckling och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.¹⁸

I likhet med föregående undersökningar upplever en majoritet av lärarna i årskurs 1–3, omkring nio av tio, att de i ganska eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att upprätta IUP. Motsvarande andel för lärarna i årskurs 4–6 är drygt sju av tio. För lärare i årskurs 6 är det inte obligatoriskt att upprätta IUP.

Nästan sex av tio lärare upplever att samarbetet med andra lärare om bedömningar och IUP fungerar ganska eller mycket bra. Nästan två av tio upplever att samarbetet fungerar ganska eller mycket dåligt. Det har inte skett några förändringar sedan 2012 då frågan började ställas.

Av de betygssättande lärarna upplever drygt nio av tio att de, i ganska eller mycket hög grad, har tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg. Det kan jämföras med att åtta av tio betygssättande lärare upplever att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg.¹⁹ Andelen lärare som upplever att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg har ökat jämfört med 2012 då nya läroplaner och en ny betygsskala precis hade införts, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring. Lärare med mer än 10 år i yrket upplever i större utsträckning än lärare som arbetat en kortare tid att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg.

Äldre elever och lärare om rättvisa betyg

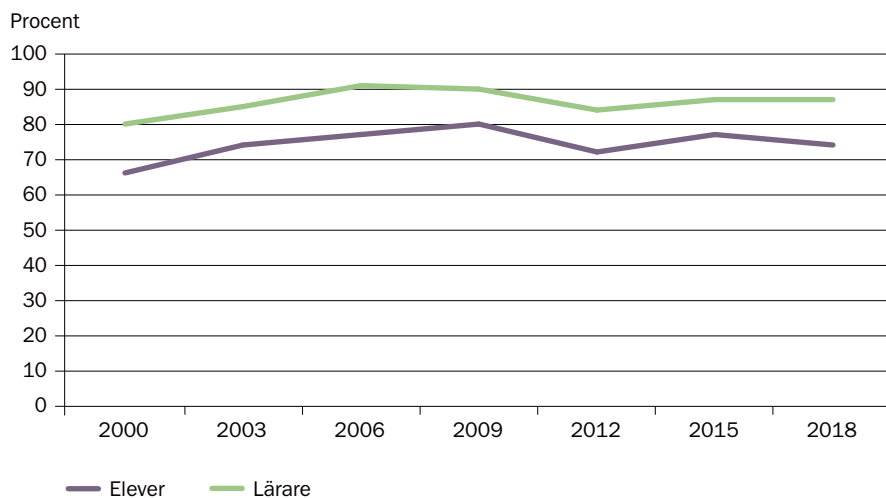
Både äldre elever och lärare har fått en fråga om lärarnas förmåga att sätta rättvisa betyg. Svaren tyder på att majoriteten upplever betygen som rättvisa. Lärarna verkar dock skatta sin förmåga att sätta rättvisa betyg högre än vad eleverna gör, vilket illustreras i diagram 5.4.

---

¹⁸ 10 kap. 13 § skollagen.

¹⁹ Se kapitel 2.

Diagram 5.4 Andel (%) äldre elever som anser att de flesta eller alla lärare sätter rättvisa betyg och andel (%) lärare som anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att sätta rättvisa betyg.

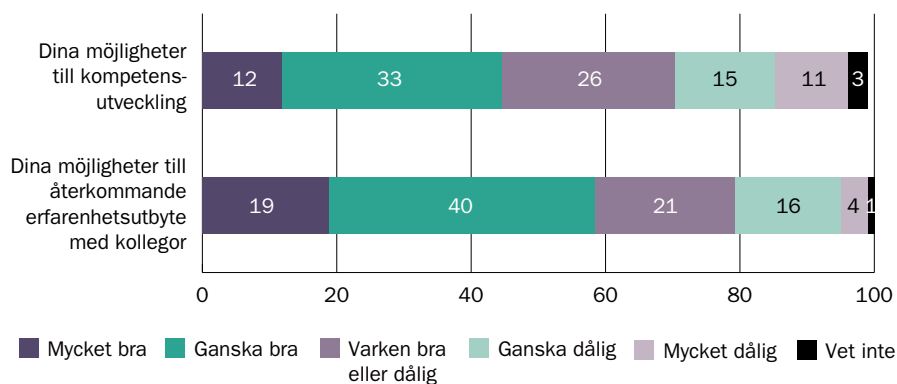

Närmare 75 procent av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan upplever att de flesta eller alla lärare sätter rättvisa betyg. Det är en mindre andel jämfört med 2009, men sedan 2012 har det inte skett någon förändring. Elever med utländsk bakgrund upplever i mindre utsträckning än elever med svensk bakgrund att deras lärare sätter rättvisa betyg. Nästan 90 procent av lärarna anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att sätta rättvisa betyg. Denna andel har legat stabilt sedan 2003.

Lärare om möjligheten till kollegialt lärande och kompetensutveckling

I 2018 års undersökning har vi för första gången frågat lärare hur de ser på sina möjligheter till återkommande erfarenhetsutbyte med kollegor och kompetensutveckling. Lärarnas svar redovisas i diagram 5.5 nedan.

Diagram 5.5 Vad tycker du om följande förutsättningar för ditt arbete? Andel (%) lärare som uppger respektive svarsalternativ.

Knappt hälften av lärarna anser att deras möjligheter till kompetensutveckling är ganska eller mycket bra. Drygt 25 procent upplever att möjligheterna är ganska eller mycket dåliga. Lärare i årskurs 1–3 är mer nöjda med möjligheterna till kompetensutveckling jämfört med övriga lärare. Drygt 60 procent av denna grupp upplever att möjligheterna är ganska eller mycket bra. Motsvarande andel för övriga lärare är omkring 40 procent. Lärare som har undervisat i mindre än 25 år är mer nöjda med möjligheterna till kompetensutveckling jämfört med lärare som har undervisat längre tid.

Lärarna är mer nöjda med möjligheterna till återkommande erfarenhetsutbyte med kollegor jämfört med möjligheterna till kompetensutveckling. Närmare 60 procent anser att möjligheterna till erfarenhetsutbyte är ganska eller mycket bra. Samtidigt anser 20 procent att möjligheterna är ganska eller mycket dåliga. Grundskollärare som arbetar i fristående skolor är mer nöjda med möjligheterna till erfarenhetsutbyte jämfört med grundskollärare i kommunala skolor.

KAPITEL 6

Trivsel och motivation

Kapitel 6. Trivsel och motivation

Utbildningen i skolan ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära.²⁰ I det här kapitlet redovisar vi hur elever och lärare har svarat på frågor om sin trivsel och motivation.

Sammanfattning

Majoriteten av de yngre eleverna tycker det är roligt att gå till skolan minst en gång i veckan. Samtidigt upplever drygt 10 procent att det mer sällan än en gång i månaden är roligt att gå till skolan. Elever i årskurs 4 tycker i större utsträckning än elever i årskurs 5–6 att det är roligt varje dag.

Omkring 50 procent av eleverna i både årskurs 7–9 och gymnasieskolan upplever att det oftast eller alltid är roligt att gå till skolan. Det går i linje med resultaten från 2015, men är en lägre andel jämfört med 2009 och 2012. Drygt 25 procent av eleverna i årskurs 7–9 och 18 procent av gymnasieeleverna upplever att det sällan eller aldrig är roligt att gå till skolan. Det är en högre andel elever i årskurs 7–9 som tycker att det sällan eller aldrig är roligt jämfört mot 2015. Det finns inga signifikanta skillnader mellan könen, men andelen unga kvinnor i gymnasieskolan som upplever att det oftast eller alltid är roligt har minskat sedan 2015. Samtidigt har andelen pojkar i årskurs 7–9 som upplever att det sällan eller aldrig är roligt att gå till skolan ökat.

Över åtta av tio elever bryr sig ganska eller väldigt mycket om sitt skolarbete. Det gäller både yngre och äldre elever. Omkring 65 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan tycker oftast eller alltid att det känns meningsfullt att gå till skolan. Pojkar i årskurs 7–9 upplever detta i större utsträckning än flickor i motsvarande årskurser. Närmare 15 procent av de äldre eleverna i årskurs 7–9 respektive i gymnasieskolan upplever att det sällan eller aldrig känns meningsfullt att gå till skolan.

Omkring nio av tio av eleverna i årskurs 4–6 och 7–9 är borta från skolan utan tillåtelse mer sällan än en gång i månaden. Motsvarande andel för gymnasieeleverna är nästan åtta av tio. Andelen av de yngre eleverna som är borta en gång i veckan eller mer har ökat, från 0 procent 2015 till 2 procent. Bland gymnasieeleverna har motsvarande andel minskat från 8 till 4 procent mellan 2015 och 2018.

Nio av tio elever trivs ganska eller mycket bra med andra elever och på rasterna. Det gäller både yngre och äldre elever. De yngre eleverna trivs bättre med skolarbetet än de äldre eleverna. Drygt åtta av tio svarar att de trivs ganska eller mycket bra, jämfört med omkring sju av tio av eleverna i årskurs 7–9 eller gymnasieskolan.

Nio av tio lärare trivs ganska eller mycket bra i skolan där de arbetar samt med eleverna och kollegorna. En lika hög andel upplever att det oftast eller alltid känns meningsfullt att gå till arbetet. Trots det har nästan hälften av lärarna allvarligt övervägt att byta yrke och arbetsplats under det senaste året.

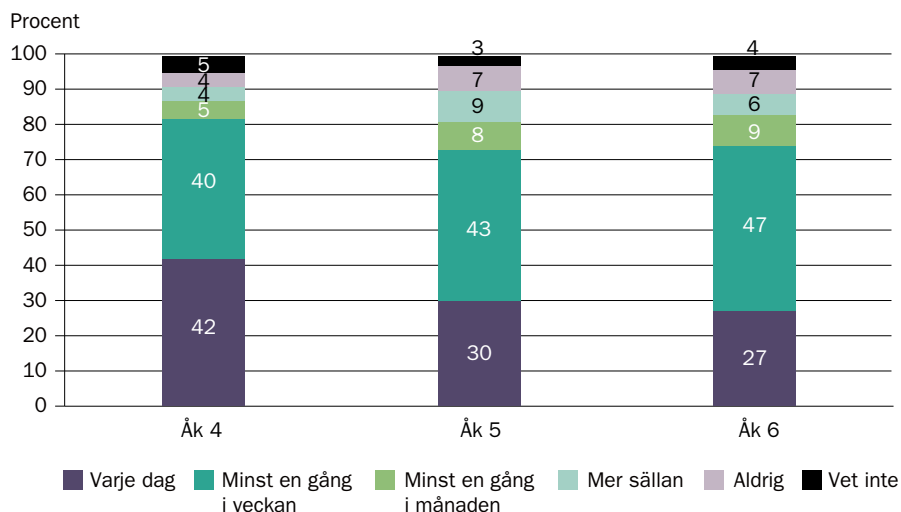
²⁰ 1 kap. 4 § skollagen.

Elever om skolan som en rolig och intressant plats

Majoriteten av de yngre eleverna, drygt 75 procent, upplever att det är roligt att gå till skolan minst en gång i veckan eller varje dag. Samtidigt upplever drygt 10 procent att det mer sällan än en gång i månaden eller aldrig är roligt att gå till skolan. Som framgår av diagram 6.1 upplever elever i årskurs 4 i större utsträckning än elever i årskurs 5–6 att det är roligt att gå till skolan varje dag.

Diagram 6.1 "Hur ofta känns det roligt att gå till skolan?" Andel (%) elever i årskurs 4–6 som svarar respektive svarsalternativ.

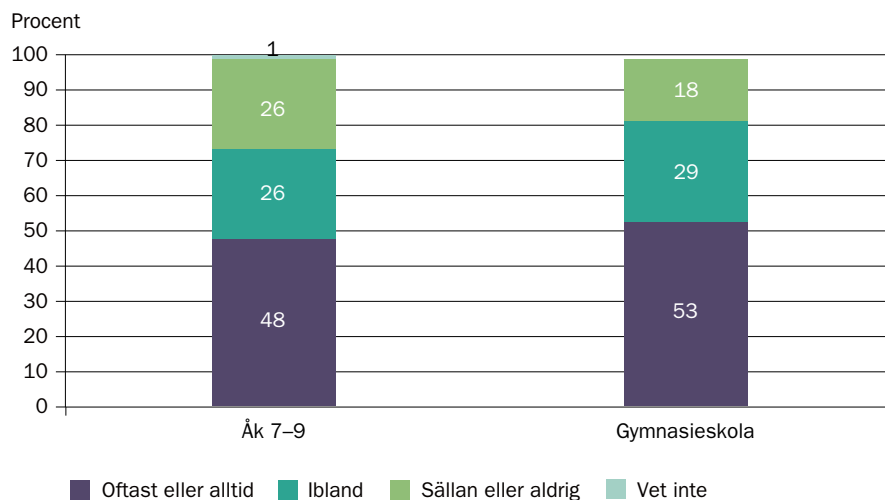

Skolverket har formulerat om vissa svarsalternativ sedan 2015 års undersökning.²¹ Andelen yngre elever som 2015 svarade att det är roligt att gå till skolan en eller flera gånger i veckan eller varje dag är dock densamma som andelen som 2018 svarade minst en gång i veckan eller varje dag.

Eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan har också fått en fråga om hur ofta det är roligt att gå till skolan, men med andra svarsalternativ än de yngre eleverna. Svaren redovisas i diagram 6.2.

²¹ I undersökningarna 2006–2015 var svarsalternativen "varje dag", "flera gånger i veckan", "någon gång varje månad", "mer sällan", "aldrig" och "vet inte".

Diagram 6.2 "Hur ofta känns det roligt att gå till skolan?" Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som svarar respektive svarsalternativ.

Omkring 50 procent av eleverna i både årskurs 7–9 och gymnasieskolan upplever att det oftast eller alltid är roligt att gå till skolan. Det går i linje med resultaten från 2015 men är en lägre andel jämfört med 2009 och 2012. Drygt 25 procent av eleverna i årskurs 7–9 och 18 procent av gymnasieeleverna upplever att det sällan eller aldrig är roligt att gå till skolan. Detta är en ökning för eleverna i årskurs 7–9 jämfört med 2015, då motsvarande andel var 17 procent.

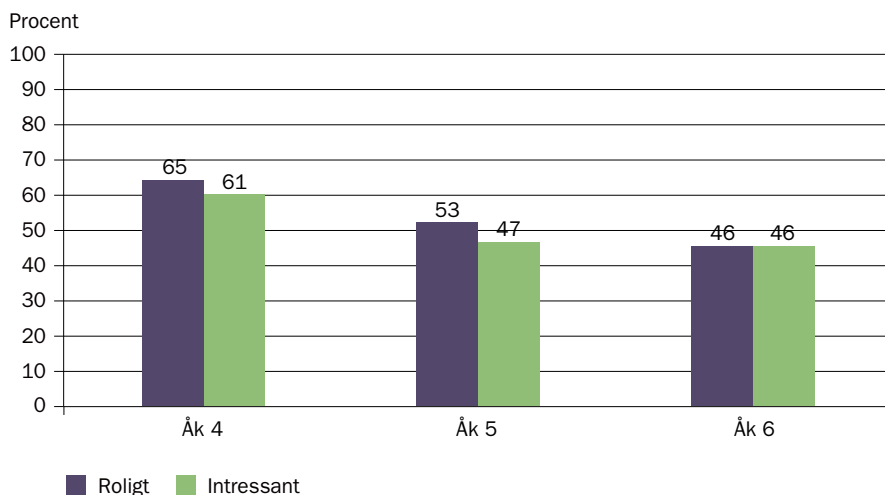
Det finns inga signifikanta skillnader mellan könen när det gäller andelen som tycker att det är roligt att gå till skolan. Men andelen unga kvinnor i gymnasieskolan som oftast eller alltid tycker det är roligt har minskat sedan 2015, från 59 till 48 procent. Andelen pojkar i årskurs 7–9 som upplever att det sällan eller aldrig är roligt har ökat från 16 procent till 29 procent. Elever med utländsk bakgrund upplever i större utsträckning än elever med svensk bakgrund att det oftast eller alltid är roligt att gå till skolan. Den skillnaden var inte signifikant i 2015 års undersökning.

De yngre eleverna har fått svara på hur ofta det de *gör* i skolan är roligt respektive intressant. Som framgår av diagram 6.3 svarar eleverna ungefär likadant på de båda frågorna. Drygt hälften upplever att det de *gör* i skolan oftast eller alltid är roligt eller intressant. Drygt en av tio upplever att det de *gör* i skolan sällan eller aldrig är roligt eller intressant.

Som framgår av diagrammet upplever elever i årskurs 4 i större utsträckning än elever i årskurs 5 och 6 att det de *gör* i skolan oftast eller alltid är roligt eller intressant. Det följer samma mönster som svaren på frågan om hur ofta det är roligt att gå till skolan. Elever med utländsk bakgrund upplever i större utsträckning än elever med svensk bakgrund att det de *gör* i skolan är roligt eller intressant.

Skolverket har ändrat antalet svarsalternativ sedan 2015 års undersökning, vilket påverkar möjligheten att göra jämförelser över tid. År 2015 var alltid eller ofta ett enda svarsalternativ, men i årets undersökning är detta alternativ uppdelat i två.²²

Diagram 6.3 Andel (%) elever i årskurs 4–6 som, oftast eller alltid, tycker att det de gör i skolan är roligt respektive intressant.

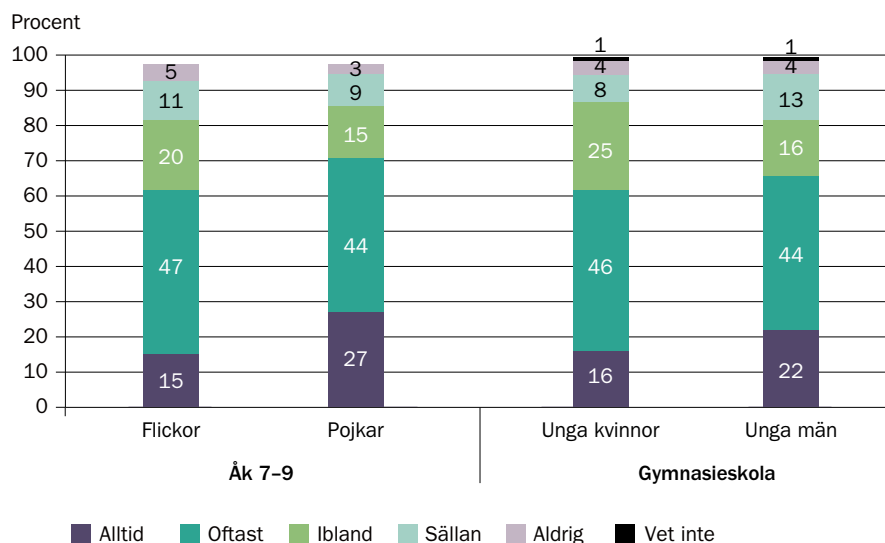

De äldre eleverna har fått svara på hur ofta det känns meningsfullt att gå till skolan. Drygt 65 procent tycker oftast eller alltid att det känns meningsfullt. Det skiljer sig inte signifikant från undersökningarna 2012 och 2015, men är en lägre andel jämfört med 2009. Då upplevde drygt 70 procent att det oftast eller alltid kändes meningsfullt att gå till skolan. Nästan 15 procent, av både eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieeleverna, upplever att det sällan eller aldrig känns meningsfullt att gå till skolan.

Som framgår av diagram 6.4 har pojkar i årskurs 7–9 i större utsträckning än flickor svarat att det alltid känns meningsfullt att gå till skolan. Den skillnaden fanns även i 2015 års undersökning. Skillnaden mellan könen i gymnasieskolan är inte signifikant.

22 Syftet med förändringen var att eleverna i högre grad ska uppleva svarsalternativen som ömsidigt uteslutande, det vill säga att finns ett och inte flera alternativ som stämmer in på deras upplevelse. År 2015 var svarsalternativen "alltid eller ofta", "ibland", "mer sällan", "aldrig" och "vet inte". År 2015 svarade omkring tre av tio yngre elever att det de gör i skolan alltid eller ofta är roligt respektive intressant.

Diagram 6.4 "Hur ofta känns det meningsfullt att gå till skolan?" Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som har angett respektive svarsalternativ.

Elever om sitt engagemang för skolarbetet

Både yngre och äldre elever har fått en fråga om hur mycket eller lite de bryr sig om sitt skolarbete. Svarealternativen skiljer sig till viss del mellan de två elevgrupperna, men svaren pekar på att majoriteten av eleverna bryr sig mycket om sitt skolarbete.²³

Över åtta av tio elever i årskurs 4–6 svarar att de bryr sig ganska mycket eller mycket om sitt skolarbete. Det överensstämmer med resultaten från 2006 och framåt. Eleverna i årskurs 4 och 5 svarar i större utsträckning än elever i årskurs 6 att de bryr sig ganska mycket eller mycket. Den skillnaden var inte signifikant i 2015 års undersökning.

Bland de yngre eleverna har flickor i större utsträckning än pojkar angett att de bryr sig mycket om sitt skolarbete, och pojkar har i större utsträckning angett svarsalternativet "ganska mycket". Andelen pojkar som bryr sig mycket har minskat sedan 2015 och en högre andel svarar i stället att de bryr sig ganska mycket.

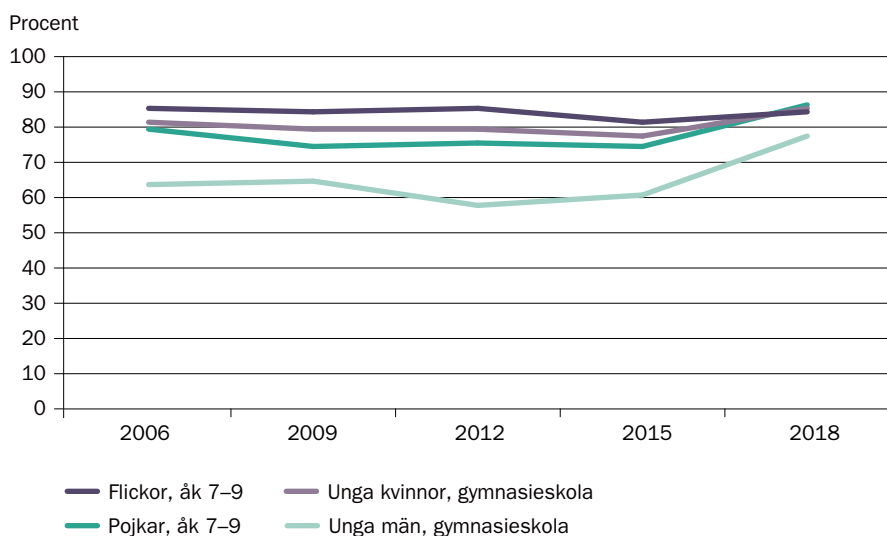
Även bland de äldre eleverna är det över åtta av tio som svarar att de bryr sig ganska eller väldigt mycket om sitt skolarbete. Det redovisas i diagram 6.5 och är en ökning jämfört med 2006–2015 års undersökningar då motsvarande andelar var mellan 73 och 77 procent. Samtidigt är frågeformuleringen korrigerad 2018 jämfört med tidigare, vilket kan ha påverkat svaren.²⁴

I årets undersökning finns inga signifikanta skillnader mellan könen när det gäller andelen som svarar att de bryr sig ganska eller väldigt mycket om sitt skolarbete. Men de unga männen i gymnasieskolan har i de tidigare undersökningarna brytt och engagerat sig mindre i sitt skolarbete än de unga kvinnorna. De har även brytt och engagerat sig mindre än eleverna i årskurs 7–9. Dessa skillnader är inte längre signifikanta i 2018 års undersökning.

²³ Svarealternativen för yngre elever var "mycket", "ganska mycket", "varken mycket eller lite", "ganska lite" och "väldigt lite". Svarealternativen för äldre elever var "väldigt mycket", "ganska mycket", "varken mycket eller lite", "ganska lite" och "väldigt lite".

²⁴ Frågan löd tidigare "Hur mycket eller lite tycker du att du bryr dig om och engagerar dig i skolarbetet" mot nuvarande "Hur mycket eller lite bryr du dig om skolarbetet?".

Diagram 6.5 Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som har svarat att de bryr sig ganska eller väldigt mycket om sitt skolarbete.

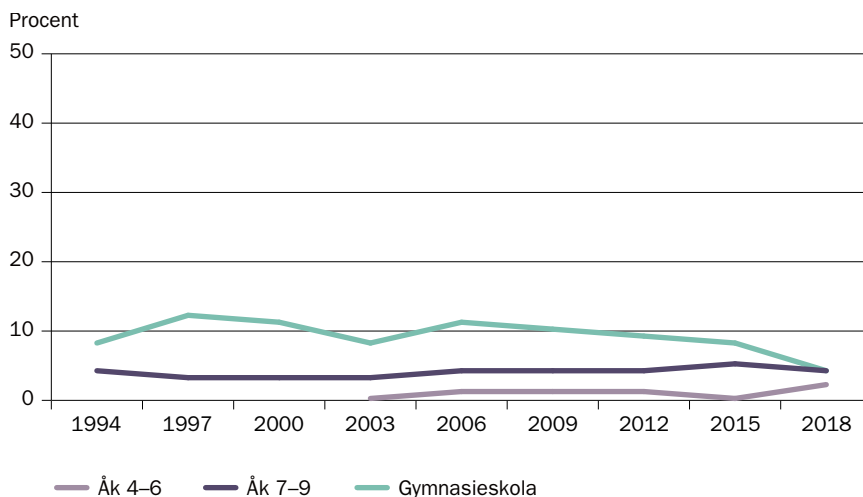

Fram till och med 2015 löd frågan "Hur mycket eller lite tycker du att du bryr dig om och engagerar dig i skolarbetet?"

Elever om otillåten frånvaro

Både yngre och äldre elever har fått en fråga om hur ofta de är borta från skolan utan tillåtelse. Svartalternativen skiljer sig till viss del mellan elevgrupperna.²⁵ Men andelen som är borta en gång i veckan eller mer har varit relativt konstant över tid, vilket framgår av diagram 6.6.

Diagram 6.6 Andel (%) elever som har svarat att de, en gång i veckan eller mer, är borta från skolan utan tillåtelse eller giltig frånvaro.

Till och med 2003 redovisas andelen äldre elever som svarat "ganska ofta" eller "mycket ofta".

²⁵ Svartalternativen för yngre elever: "varje dag", "minst en gång i veckan", "minst en gång i månaden", "mer sällan", "aldrig" och "vet inte". Svartalternativen för äldre elever: "varje dag", "en eller flera gånger i veckan", "en eller flera gånger i månaden", "mer sällan", "aldrig" och "vet inte". År 2015 löd frågan till de äldre eleverna "Hur ofta händer det att du är borta från skolan utan giltig frånvaro?" och innan dess var frågan "Hur ofta händer det att du är borta från skolan utan att du har lov till det?".

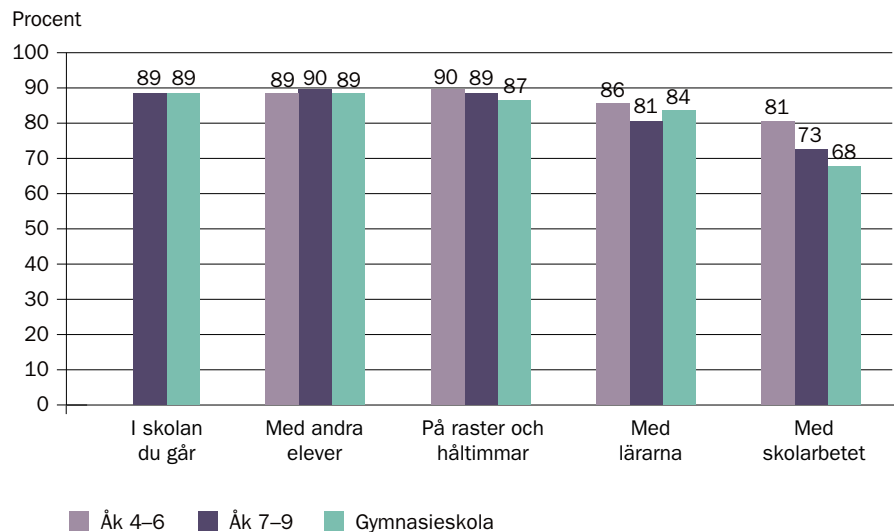
Drygt 90 procent av eleverna i årskurs 4–6 svarar att de mer sällan än en gång i månaden, eller aldrig, är borta från skolan utan tillåtelse. 2 procent svarar att det händer en gång i veckan eller mer. Som framgår av diagram 6.6 var motsvarande andel noll vid 2015 års undersökning.

Nästan lika många av eleverna i årskurs 7–9, 88 procent, svarar att de mer sällan än en gång i månaden, eller aldrig, är borta utan tillåtelse. Motsvarande andel för gymnasieeleverna är nästan 80 procent. Som framgår av diagram 6.6 har andelen elever i gymnasieskolan som svarar att de är borta en gång i veckan eller mer minskat sedan 2015, från 8 till 4 procent.

Elever om sin trivsel

Både yngre och äldre har fått svara på hur de trivs med andra elever, lärarna, skolarbetet och på rasterna. De äldre eleverna har även fått svara på hur de trivs i skolan de går i. Majoriteten av eleverna trivs ganska eller mycket bra, vilket illustreras i diagram 6.7.

Diagram 6.7 Andel (%) elever som svarar att de trivs ganska eller mycket bra med nedanstående områden.

Omkring 90 procent av såväl de yngre som de äldre eleverna trivs ganska eller mycket bra med andra elever samt på raster och håltimmar. En lika stor andel av de äldre eleverna trivs ganska eller mycket bra i skolan de går i. I årskurs 7–9 trivs pojkarna bättre än flickorna på raster och håltimmar.

Över 80 procent av såväl de yngre som de äldre eleverna trivs ganska eller mycket bra med lärarna. I gymnasieskolan trivs de unga männen bättre med lärarna än de unga kvinnorna.

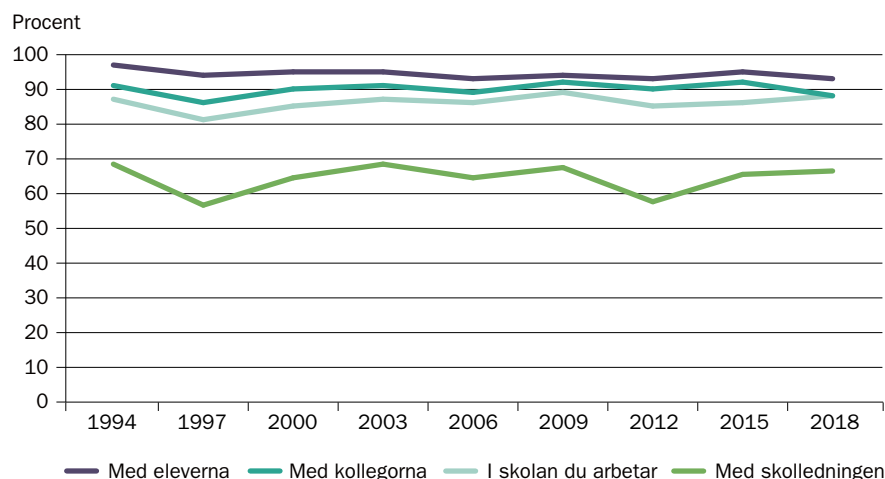
Totalt 3 procent av de yngre eleverna svarar för var och en av de olika frågorna att de trivs ganska eller mycket dåligt. Motsvarande för de äldre eleverna är mellan 3 och 5 procent, förutom när det gäller skolarbetet som 8 procent svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt med. De yngre eleverna trivs bättre med skolarbetet än de äldre eleverna – drygt 80 procent av de yngre svarar ganska eller mycket bra jämfört med omkring 70 procent av de äldre.

De yngre elevernas trivsel med ovanstående aspekter har legat relativt stabilt sedan 2006, medan de äldre elevernas trivsel med lärare och med skolarbetet minskade mellan 2009 och 2012. Även gymnasieelevernas trivsel i skolan och med andra elever minskade. Sedan 2012 har det inte skett några signifikanta förändringar när det gäller de äldre elevernas trivsel totalt, med undantag för andelen som trivs ganska eller mycket bra med andra elever. Denna andel minskade från 94 till 90 procent mellan 2015 och 2018. Minskningen är signifikant för gymnasieeleverna och berör unga män i gymnasieskolan, elever på yrkesprogram och elever i kommunala skolor.²⁶

Lärare om sin trivsel

Lärarna har fått svara på hur de trivs i skolan där de arbetar samt med eleverna, kollegorna och skolledningen. Sett till lärargruppen som helhet har det inte skett några signifikanta förändringar sedan 2015, vilket framgår av diagram 6.8. Lärarnas trivsel med skolledningen är den av frågorna som har varierat mest över tid och även den som lärarna i minst utsträckning svarar att de trivs med.

Diagram 6.8 Andel (%) lärare som trivs ganska eller mycket bra med följande områden.

Omkring 90 procent av lärarna trivs ganska eller mycket bra med eleverna, kollegorna och i skolan där de arbetar. Totalt 5 procent trivs ganska eller mycket dåligt i skolan där de arbetar, och 1–2 procent trivs ganska eller mycket dåligt med elever och kollegor. Lärare på fristående grundskolor trivs bättre med kollegorna än lärarna på kommunala grundskolor. Den skillnaden fanns inte i 2015 års undersökning.

Som framgår av diagrammet trivs lärarna inte lika bra med skolledningen. 66 procent trivs ganska eller mycket bra, medan 15 procent trivs ganska eller mycket dåligt. Lärare på fristående skolor trivs i större utsträckning med skolledningen än lärare på kommunala skolor. Liksom 2015 trivs lärare i gymnasieskolan sämre med skolledningen än lärare i grundskolan.

²⁶ År 2018 svarade en större andel av de äldre elevernas via enkäter än vid tidigare undersökningar. Det kan påverka svaren på denna fråga. Se vidare i bilaga 1.

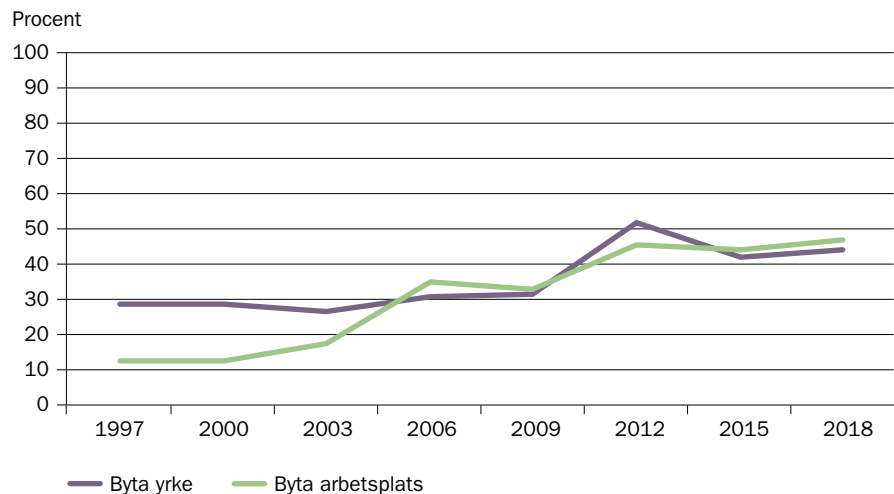
Andelen lärare i fristående gymnasieskolor som svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt med skolledningen har minskat sedan 2015. Detsamma gäller lärare som arbetar på skolor med mindre än 200 elever.

Lärare om meningsfullhet med arbetet och att byta yrke

Majoriteten av lärarna upplever att det är meningsfullt att gå till arbetet. Omkring 90 procent av lärarna anger att det oftast eller alltid känns meningsfullt, medan 3 procent anger att det sällan eller aldrig känns meningsfullt. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning. Lärare som undervisar i årskurs 1–3 har i större utsträckning än lärare i årskurs 7–9 svarat att det oftast eller alltid känns meningsfullt att gå till arbetet. Den skillnaden fanns inte 2015.

Nästan hälften av lärarna har allvarligt övervägt att byta yrke och arbetsplats under det senaste året. Det överensstämmer med resultaten från 2015, men över tid har andelarna ökat. Det framgår av diagram 6.9.

Diagram 6.9 Andel (%) lärare som allvarligt övervägt att byta yrke respektive arbetsplats under det senaste året.

KAPITEL 7

Inflytande och delaktighet

Kapitel 7. Inflytande och delaktighet

I det här kapitlet beskrivs hur elever och lärare har svarat på frågor om inflytande och delaktighet. I skolan ska eleverna ges inflytande över utbildningen. Eleverna ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.²⁷ Lärare ska också ha möjlighet att medverka i utformningen av sin egen arbetssituation samt i förändrings- och utvecklingsarbete som rör deras eget arbete.²⁸

Sammanfattning

Det har inte skett några förändringar i de yngre elevernas upplevda inflytande sedan föregående undersökning. Men bland de äldre eleverna har såväl de upplevda möjligheterna till inflytande, som viljan att vara med och bestämma, minskat i de senaste undersökningarna.

Störst inflytande upplever de äldre eleverna att de har när det gäller hur de ska arbeta på lektionerna. Hälften av de äldre eleverna svarar "ganska" eller "väldigt mycket" på den frågan. De yngre eleverna upplever också att de har störst inflytande över hur de ska arbeta på lektionerna, samt även hur de ska ha det i klassrummet. Sex av tio svarar att de får vara med och bestämma ibland eller ofta i dessa frågor. Minst inflytande upplever de yngre eleverna att de har över skolmaten och vem de ska sitta bredvid i klassrummet. De äldre eleverna upplever att de har minst inflytande över regler och läromedel.

I likhet med tidigare undersökningar är det en större andel äldre elever som vill, än som upplever att de får, vara med och bestämma. De äldre eleverna vill helst vara med och bestämma om vilka de ska arbeta med och hur de ska arbeta. Flickor och unga kvinnor vill vara med och bestämma i större utsträckning än pojkar och unga män.

Lärarnas upplevda möjligheter att själva vara med och bestämma har minskat under de senaste undersökningarna. Lärarna upplever att de har störst inflytande över vilka läromedel de ska använda och minst inflytande över klasstorleken. Åtta av tio lärare svarar att de är med och bestämmer ganska eller väldigt mycket om läromedlen, medan motsvarande när det gäller klasstorlek är en av tio.

Majoriteten av lärarna upplever att de lyckas bra med att ta tillvara elevers erfarenheter och synpunkter. Sex av tio lärare upplever att deras skola lyckas utveckla elevernas delaktighet och inflytande i ganska eller mycket stor utsträckning.

Sex av tio lärare upplever att skolledningen är öppen för kritiska synpunkter från lärarna och att de kan kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar dem själva. Lärare på fristående skolor upplever i större utsträckning än lärare på kommunala skolor att skolledningen är öppen för kritiska synpunkter.

27 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

28 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

Yngre elever om att bli hörda och att utöva inflytande

De yngre eleverna har fått en fråga om hur många av lärarna som lyssnar på dem, samt ett antal frågor om deras möjlighet till inflytande.

Hälften av eleverna i årskurs 4–6 upplever att alla lärare lyssnar på dem när de har något att säga. Ytterligare en tredjedel upplever att de flesta lärare lyssnar på dem. Dessa andelar har legat stabila sedan 2006 då frågan började ställas. Elever i årskurs 4 upplever i större utsträckning än elever i årskurs 5–6 att alla lärare lyssnar på dem när de har något att säga.

De yngre elevernas svar på frågorna om inflytande redovisas i diagram 7.1. Det har inte skett några signifikanta förändringar jämfört med 2015 års undersökning.

Diagram 7.1 "Hur ofta får du vara med och bestämma om ...?" Andel (%) elever i årskurs 4–6 som svarar respektive svarsalternativ.

De yngre eleverna upplever att de har störst inflytande över hur de ska ha det i klassrummet och hur de ska arbeta på lektionerna. Sex av tio elever i årskurs 4–6 svarar att de ibland eller ofta får vara med och bestämma om detta.

De yngre eleverna svarar att de har något mindre inflytande över hur de ska ha det på skolgården och vem de ska arbeta tillsammans med i grupparbeten. Omkring fem av tio elever i årskurs 4–6 upplever att de ibland eller ofta får vara med och bestämma om detta.

Ordningsregler ska finnas på varje skola och eleverna ska medverka i utformningen av dessa regler.²⁹ Men i likhet med ovanstående frågor svarar bara fem av tio elever i årskurs 4–6 att de ibland eller ofta får vara med och bestämma om vilka regler som ska gälla.

Minst inflytande upplever de yngre eleverna att de har över hur de ska sitta bredvid i klassrummet och skolmaten. Tre av tio elever i årskurs 4–6 svarar att de ibland eller ofta får vara med och bestämma om detta.

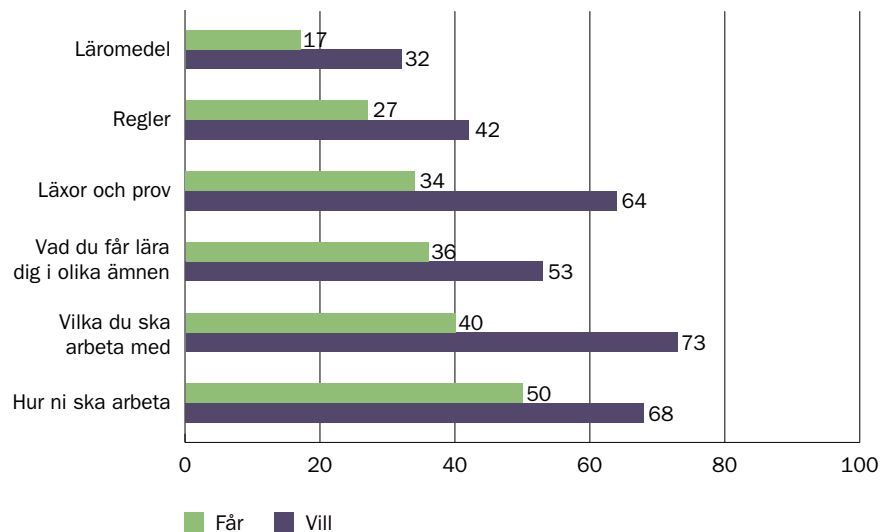
²⁹ 5 kap. 5 § skollagen.

Elever med utländsk bakgrund svarar i större utsträckning än elever med svensk bakgrund att de ibland eller ofta får vara med och bestämma om hur de ska ha det i klassrummet och om skolmaten.

Äldre elever om möjligheter och vilja att utöva inflytande

De äldre eleverna har fått ett antal frågor om sina möjligheter och sin vilja till inflytande. Svaren illustreras i diagram 7.2.

Diagram 7.2 "Hur mycket vill respektive får du vara med och bestämma om följande ...?" Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som svarar "ganska mycket" eller "väldigt mycket".

Elevernas upplevda möjligheter till inflytande var överlag som störst i 2009 års undersökning. Elevernas vilja till inflytande var som störst 2003. Sedan dess har såväl de upplevda möjligheterna som viljan till inflytande minskat.³⁰

De äldre eleverna upplever att de har störst inflytande över hur de ska arbeta, till exempel om de ska arbeta i grupp eller var för sig. I likhet med 2015 upplever omkring 50 procent av eleverna att de får vara med och bestämma om arbetssätten ganska eller väldigt mycket.

Som framgår av diagrammet, är det en lägre andel av de äldre eleverna som upplever att de får vara med och bestämma om läxor och prov, vad de ska lära sig i olika ämnen och vilka elever de ska arbeta med, till exempel i grupparbeten. Tre till fyra av tio elever upplever att de får vara med och bestämma om dessa områden ganska eller väldigt mycket. Andelen som upplever att de får vara med och bestämma om vilka de ska arbeta med har minskat sedan 2015.

Av de aspekter som ingår upplever de äldre eleverna att de har minst inflytande över regler och läromedel. Knappt 30 procent av eleverna upplever att de får vara med och bestämma om reglerna på skolan ganska eller väldigt mycket. Motsvarande andel när det gäller vilka läromedel de ska använda är knappt 20 procent, vilket är en minskning jämfört med 2015.

³⁰ I årets undersökning har vi frågat om eleverna *får* vara med och bestämma. I de tidigare undersökningarna frågade vi om eleverna kan vara med och bestämma. År 2018 svarade en större andel av de äldre elevernas via enkäter än vid tidigare undersökningar. Det kan påverka svaren på några av frågorna om inflytande. Se vidare i bilaga 1.

I likhet med tidigare attitydundersökningar är det en större andel äldre elever som vill, än som upplever att de får, vara med och bestämma. De aspekterna som eleverna helst vill vara med och bestämma om är vilka de ska arbeta med och hur de ska arbeta. Omkring 70 procent av eleverna vill vara med och bestämma om detta ganska eller väldigt mycket. Eleverna svarar i minst utsträckning att de vill vara med och bestämma om läromedel och regler. Drygt 30 respektive drygt 40 procent vill vara med och bestämma om detta ganska eller väldigt mycket.

Skillnaden mellan elevernas vilja och elevernas upplevda möjlighet till inflytande är ungefär lika stor för de flesta områden. Men när det gäller läxor och prov samt vilka de ska arbeta med är skillnaden mellan viljan och möjligheten till inflytande betydligt större än för övriga aspekter.

Det finns signifikanta skillnader mellan eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan inom några områden. Eleverna i årskurs 7–9 vill i större utsträckning än gymnasieeleverna vara med och bestämma om vilka läromedel och vilka regler de ska ha i skolan. Gymnasieeleverna svarar i större utsträckning än elever i årskurs 7–9 att de får vara med och bestämma om vilka elever de ska arbeta med och om läxor och prov.

Flickor svarar i större utsträckning än pojkar att de vill vara med och bestämma. Flickor uppger i större utsträckning än pojkar att de vill vara med och bestämma om hur de ska arbeta, vad de får lära sig i olika ämnen, regler i skolan samt läxor och prov. Unga kvinnor i gymnasieskolan vill i större utsträckning än männen vara med och bestämma om vilka elever de ska arbeta med. Det finns inga könsskillnader när det gäller den upplevda möjligheten till inflytande.

Lärare om elevernas inflytande och delaktighet

Majoriteten av lärarna, drygt åtta av tio, anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att ta tillvara elevernas erfarenheter och synpunkter. Denna andel har legat stabilt sedan 2003.

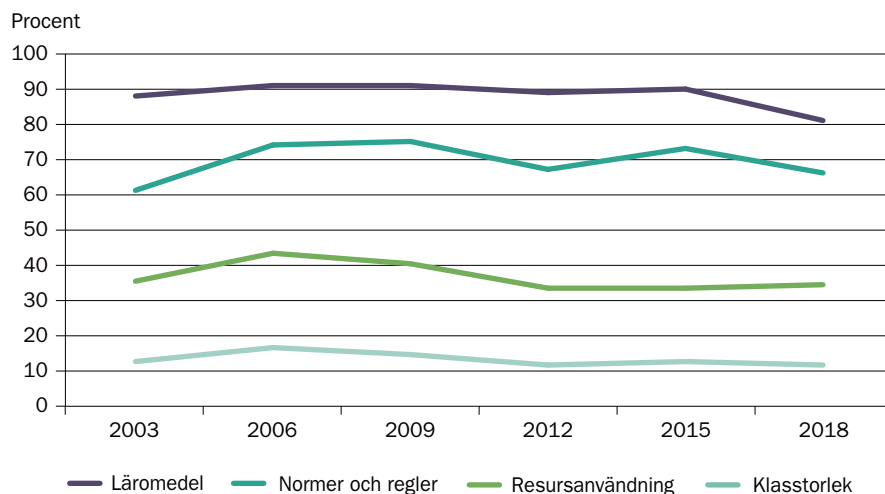
Drygt sex av tio lärare tycker att deras skola lyckas utveckla elevernas delaktighet och inflytande i ganska eller mycket stor utsträckning. Det är en större andel jämfört med 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring. Andelen lärare som anser att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning är större i grundskolans årskurs 1–3 än i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Kvinnliga lärare tycker i större utsträckning (knappt sju av tio) än manliga (drygt fem av tio) att deras skolor lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning. Könsskillnaden har funnits vid samtliga undersökningar sedan 2006, med undantag för 2009.

Nästan sex av tio lärare anser att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att planera och ta ansvar för sitt eget lärande. Denna andel har legat relativt stabil sedan 2006 då frågan började ställas. Andelen lärare som svarar att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att planera och ta ansvar för sitt eget lärande respektive med att utveckla elevernas delaktighet och inflytande är större på skolor med färre än 200 elever än på skolor med 200–499 elever.

Lärare om sitt eget inflytande

Lärarna har fått ett antal frågor om sina egna möjligheter till inflytande. Svaren illustreras i diagram 7.3. Lärarnas upplevda möjlighet till inflytande var som störst 2006–2009. Därefter har den upplevda möjligheten till inflytande minskat något.

Diagram 7.3 Andel (%) lärare som upplever att de får vara med och bestämma om följande ganska eller väldigt mycket.

Lärarna upplever sig ha störst inflytande över vilka läromedel de ska använda av de områden som berörs. Åtta av tio lärare upplever att de får vara med och bestämma om läromedel ganska eller väldigt mycket. Det är en mindre andel jämfört med 2015.³¹ Lärare som har undervisat i mer än 10 år upplever större möjligheter till inflytande över läromedel jämfört med lärare som har undervisat kortare tid.

Lärarna svarar att de har mindre inflytande över normer och regler på deras skolor samt över resursanvändningen än läromedlen. Två tredjedelar av lärarna upplever att de, ganska eller väldigt mycket, får vara med och bestämma om normer och regler i sin skola. Motsvarande andel när det gäller hur skolan ska använda sina resurser är drygt en tredjedel. Lärare i grundskolans årskurs 1–3 upplever större möjligheter till inflytande över normer och regler jämfört med övriga lärare.

Lärarna svarar i minst utsträckning att de har inflytande över klasstorleken. Drygt en av tio upplever att de, ganska eller väldigt mycket, får vara med och bestämma om klasstorleken.

³¹ Frågan är något omformulerad 2018. I tidigare undersökningar var frågan om lärarna *kan* vara med och bestämma om vilka läromedel som ska användas. År 2018 ställdes frågan om lärarna *får* vara med och bestämma om vilka läromedel de ska använda.

Den upplevda möjligheten till inflytande varierar mellan olika lärare. Lärare på skolor med färre än 200 elever upplever större möjligheter till inflytande jämfört med lärare på skolor med fler elever. Lärare i fristående grundskolor upplever större möjligheter till inflytande över läromedel, resursanvändning och klasstorlek jämfört med lärare i kommunala grundskolor. Gymnasielärare i fristående skolor upplever större möjligheter till inflytande över normer och regler samt resursanvändning jämfört med gymnasielärare i kommunala skolor.

Lärare om att kunna kritisera förhållanden i skolan

En majoritet av lärarna, drygt sex av tio, anser att påståendet ”Skolledningen är öppen för kritiska synpunkter från lärarna” stämmer ganska eller mycket bra. Drygt tre av tio lärare anser att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt. Andelen är oförändrad över tid. Lärare på fristående skolor svarar i större utsträckning än lärare på kommunala skolor att påståendet stämmer ganska eller mycket bra. Det är en lägre andel lärare på skolor med färre än 200 elever som tycker att påståendet stämmer mycket dåligt.

Nästan sex av tio lärare tycker att påståendet ”Du kan kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar dig själv” stämmer ganska eller mycket bra. Närmare tre av tio svarar att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt. Dessa andelar har legat relativt stabila över tid. I gymnasieskolan upplever lärare på fristående skolor i större utsträckning än lärare på kommunala skolor att påståendet stämmer ganska eller mycket bra. Även på denna fråga är det en lägre andel lärare på skolor med färre än 200 elever som tycker att påståendet stämmer mycket dåligt.

KAPITEL 8

Trygghet och likvärdig behandling

Kapitel 8. Trygghet och likvärdig behandling

I skolan ska eleverna möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan ska också vara likvärdig och jämställd. Alla elever har rätt till en utbildning av god kvalitet och alla lärare ska verka för att eleverna får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen.³² Det här kapitlet redovisar hur elever och lärare har svarat på frågor om trygghet, rädsla och bemötande i skolan. Det redovisar också hur elever och lärare har svarat på frågor om jämställdhet, rättvisa och likvärdighet.

Sammanfattning

Majoriteten av eleverna, omkring 90 procent, känner sig oftast eller alltid trygga i skolan. Det gäller både yngre och äldre elever. Mindre än 5 procent känner sig sällan eller aldrig trygga. Pojkar känner sig oftare trygga än flickor, och yngre elever med svensk bakgrund känner sig oftare trygga än yngre elever med utländsk bakgrund.

Över 80 procent av de yngre eleverna känner sig sällan eller aldrig rädda i skolan, medan 7 procent känner sig rädda minst en gång i veckan. Av de äldre eleverna känner sig 94 procent sällan eller aldrig rädda, medan 2 procent ofta eller alltid känner sig rädda. Flickor känner sig oftare rädda än pojkar. Bland de äldre eleverna svarar flickor i mindre utsträckning att de aldrig är rädda 2018 jämfört med undersökningen 2015.

Drygt 80 procent av de äldre eleverna tycker att påståendet "På min skola bemöter vi varandra respektfullt" stämmer ganska eller mycket bra. Det är en minskning sedan 2015, då närmare 90 procent instämde med påståendet. Elever i årskurs 7–9 svarar i mindre utsträckning än gymnasieeleverna att påståendet stämmer bra. Lärarnas uppfattning följer samma utveckling som elevernas. Drygt 70 procent av lärarna instämmer med påståendet "Eleverna bemöter varandra med respekt". Det är en minskning från drygt 80 procent 2015.

Drygt åtta av tio äldre elever upplever att de flesta eller alla lärare behandlar dem rättvist. Det överensstämmer med resultaten från 2015, men är en lägre andel jämfört med 2006–2009. Lika många, drygt åtta av tio av både yngre och äldre elever, upplever att de flesta eller alla lärare behandlar flickor och pojkar rättvist. Denna andel har ökat sedan början på 2000-talet. Nästan en av tio upplever att några få eller inga lärare behandlar flickor och pojkar rättvist.

När det gäller lärarnas svar så upplever 95 procent att de lyckas ganska eller mycket bra med att ge flickor och pojkar lika goda möjligheter. En något lägre andel, 75 procent, upplever att deras skola lyckas verka för jämställdhet mellan könen. Det överensstämmer med resultaten från 2015, men är en ökning jämfört med början på 2000-talet. Lärare i årskurs 1–3 och 4–6 svarar i större utsträckning än lärare på högskoleförberedande program att deras skola lyckas med detta i ganska eller mycket stor utsträckning.

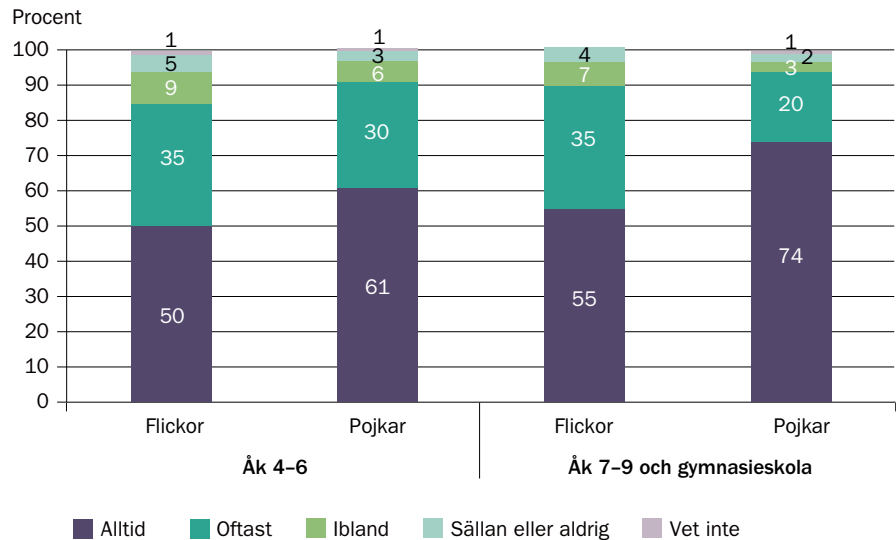
Nästan sju av tio lärare upplever att deras skola lyckas med att verka för en likvärdig utbildning för alla elever på skolan. Det överensstämmer med resultaten från 2015 men är en ökning jämfört med 2012.

32 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Elever om trygghet i skolan

Majoriteten av såväl de yngre som de äldre eleverna känner sig oftast eller alltid trygga i skolan. Men som framgår av diagram 8.1 finns vissa ålders- och könskillnader.

Diagram 8.1 "Hur ofta känner du dig trygg i skolan?" Andel (%) elever som svarar respektive svarsalternativ.

Bland de yngre eleverna svarar nästan 90 procent att de oftast eller alltid känner sig trygga i skolan. Samtidigt svarar 4 procent att de sällan eller aldrig känner sig trygga. Som framgår av diagrammet uppger pojkar i större utsträckning än flickor att de alltid känner sig trygga. Elever med svensk bakgrund uppger i större utsträckning än elever med utländsk bakgrund att de oftast eller alltid känner sig trygga. Det finns inga signifikanta skillnader mellan eleverna i årskurs 7-9 och gymnasieskolan.

Andelen äldre elever som oftast eller alltid känner sig trygga har legat relativt stabilt över tid. Mellan 2015 och 2018 minskade andelen som alltid känner sig trygga, samtidigt som andelen som oftast känner sig trygga ökade. När det gäller de yngre eleverna har Skolverket ändrat antalet svarsalternativ sedan 2015 års undersökning, för att svarsalternativen ska överensstämma mellan yngre och äldre elever. Det påverkar möjligheten att göra jämförelser över tid. År 2015 var "alltid eller ofta" ett enda svarsalternativ, men i årets undersökning är det svarsalternativet uppdelat på två.³³ År 2015 svarade 80 procent av de yngre eleverna att de alltid eller ofta känner sig trygga i skolan, medan 4 procent svarade att de sällan eller aldrig känner sig trygga.

Liksom 2015 svarar drygt 90 procent av de äldre eleverna att de oftast eller alltid känner sig trygga i skolan. 3 procent uppger att de sällan eller aldrig känner sig trygga. Andelen flickor som uppger att de alltid är trygga har dock minskat bland de äldre eleverna sedan föregående undersökning, från närmare 70 till 50 procent för flickorna i årskurs 7-9 och från drygt 70 till nästan 60 procent för de unga kvinnorna i gymnasieskolan.

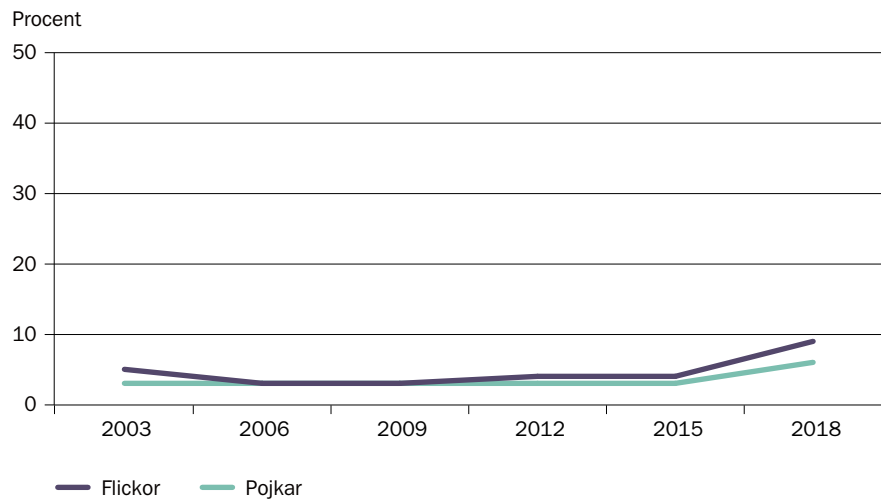
³³ År 2015 var svarsalternativen "alltid eller ofta", "ibland", "mer sällan", "aldrig" och "vet inte".

Som framgår av diagrammet svarar pojkar och unga män i årskurs 7–9 och gymnasieskolan, i större utsträckning än yngre pojkar, att de alltid känner sig trygga. Pojkar i årskurs 4–6 svarar i större utsträckning att de oftast känner sig trygga. Det finns inga signifikanta skillnader när det gäller svaren från flickor och unga kvinnor.

Elever om rädsla i skolan

Majoriteten av de yngre eleverna, 84 procent, känner sig sällan eller aldrig rädda i skolan. Samtidigt känner sig 2 procent rädda varje dag och ytterligare 5 procent känner sig rädda minst en gång i veckan. Det är fler yngre elever som uppger att de är rädda i skolan någon gång per vecka eller oftare 2018 jämfört med 2015. Som framgår av diagram 8.2 har andelen bland flickorna ökat från 4 till 9 procent. Motsvarande ökning bland pojkarna är från 3 till 6 procent.

Diagram 8.2 "Hur ofta känner du dig rädd i skolan?" Andel (%) elever i årskurs 4–6 som har svarat "minst en gång i veckan" eller "varje dag".

Pojkar i årskurs 4–6 svarar i större utsträckning än flickor att de sällan eller aldrig känner sig rädda – drygt nio av tio jämfört med åtta av tio. Andelen flickor som sällan eller aldrig känner sig rädda ligger på samma nivå som 2015, men på en lägre nivå jämfört med 2009 och 2012. Andelen pojkar som sällan eller aldrig känner sig rädda är oförändrad sedan 2006.

De äldre eleverna har också fått en fråga om hur ofta de känner sig rädda i skolan. Men svarsalternativen skiljer sig från svarsalternativen för de yngre eleverna, vilket påverkar möjligheterna till jämförelser mellan grupperna.³⁴

Totalt 2 procent av de äldre eleverna svarar att de oftast eller alltid känner sig rädda. Nästan 80 procent känner sig aldrig rädda i skolan och ytterligare närmare 20 procent är sällan rädda. Flickorna bland de äldre eleverna svarar

³⁴ Svarsalternativen för de yngre eleverna är "varje dag", "minst en gång i veckan", "minst en gång i månaden", "mer sällan" och "aldrig", medan de äldre elevernas svarsalternativ är "alltid", "oftast", "ibland", "sällan" och "aldrig".

i mindre utsträckning att de aldrig är rädda 2018 jämfört med undersökningen 2015.³⁵

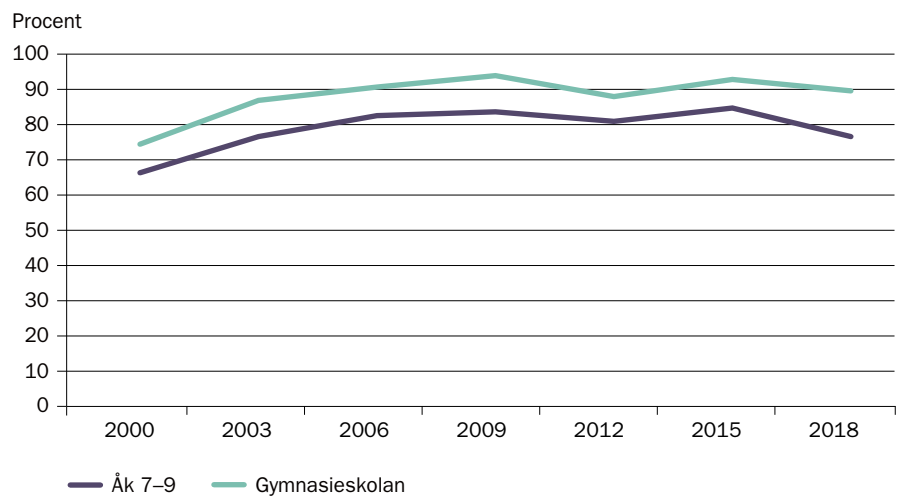
Äldre elever med svensk bakgrund svarar i större utsträckning än de med utländsk bakgrund att de sällan eller aldrig känner sig rädda. Likaså upplever äldre elever med någon högskoleutbildad förälder i större utsträckning att de sällan eller aldrig känner sig rädda jämfört med dem vars föräldrar har högst grundskoleutbildning. Pojkar och unga män uppger i större utsträckning än flickor och unga kvinnor att de aldrig är rädda, medan flickor och unga kvinnor i större utsträckning svarar att de sällan är rädda. Ingen av dessa skillnader fanns i 2015 års undersökning.

Äldre elever och lärare om bemötandet i skolan

Drygt 80 procent av de äldre eleverna tycker att påståendet ”På min skola bemöter vi varandra respektfullt” stämmer ganska eller mycket bra. Drygt 15 procent anser att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt. Som framgår av diagram 8.3 har andelen som tycker att påståendet stämmer ganska eller mycket bra minskat sedan 2015.

Elever i gymnasieskolan anser i större utsträckning än elever i årskurs 7–9 att påståendet stämmer ganska eller mycket bra. Denna skillnad har funnits alla år då frågan har ställts, men 2000 och 2012 var skillnaden inte signifikant.

Diagram 8.3 ”På min skola bemöter vi varandra respektfullt”³⁶ Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som tycker att påståendet stämmer ganska eller mycket bra.

Majoriteten av lärarna tycker att de själva blir bemötta med respekt på sin arbetsplats. Som diagram 8.4 visar, tycker drygt 90 procent av lärarna att påståendet ”Du bemöts med respekt från eleverna” stämmer ganska eller mycket bra.

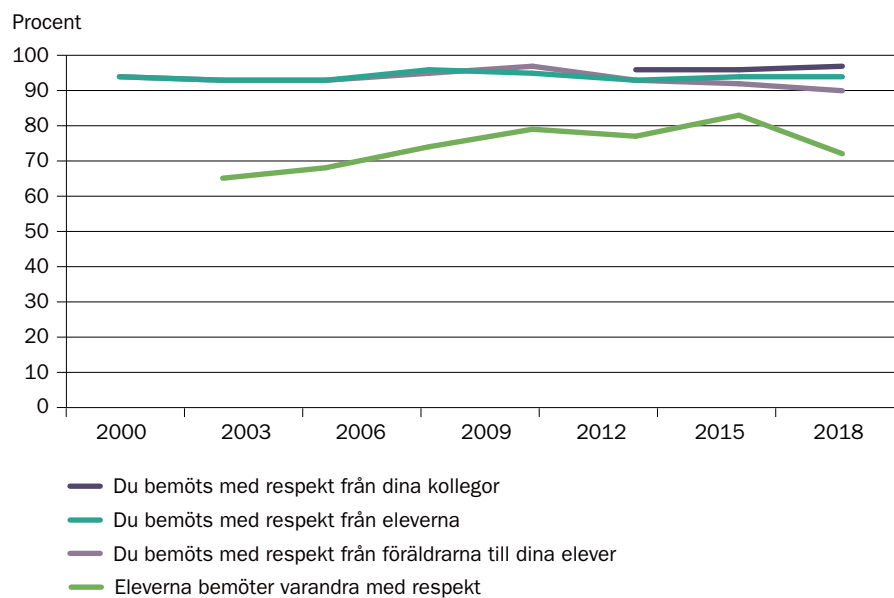
35 År 2018 svarade en större andel av de äldre elevernas via enkäter än vid tidigare undersökningar. Det kan påverka svaren på denna fråga. Se vidare i bilaga 1.

36 År 2000 löd påståendet ”Elever och lärare bemöter varandra med respekt på min skola”. 2003–2009 löd påståendet ”Elever och lärare bemöter varandra med respekt på din skola”. 2000–2003 var svarsalternativen ”instämmer”, ”instämmer inte”, ”vet inte” och i diagrammet redovisas för dessa år andelen som svarade ”instämmer”.

En nästan lika stor andel svarar att påståendet ”Du bemöts med respekt från föräldrarna till dina elever” stämmer ganska eller mycket bra. Nästan samtliga lärare, 97 procent, uppger att påståendet ”Du bemöts med respekt från dina kollegor” stämmer ganska eller mycket bra. Dessa andelar har legat ganska stabil över tid.

Drygt 70 procent av lärarna tycker att påståendet ”Eleverna bemöter varandra med respekt” stämmer ganska eller mycket bra, medan drygt 25 procent anser att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt. Andelen lärare som tycker att påståendet stämmer ganska eller mycket bra har minskat sedan 2015 från drygt 80 procent. Det följer samma utveckling som de äldre elevernas svar på frågan om de bemöter varandra respektfullt.

Diagram 8.4 Andel (%) lärare som har svarat att de olika påståendena stämmer ganska eller mycket bra.

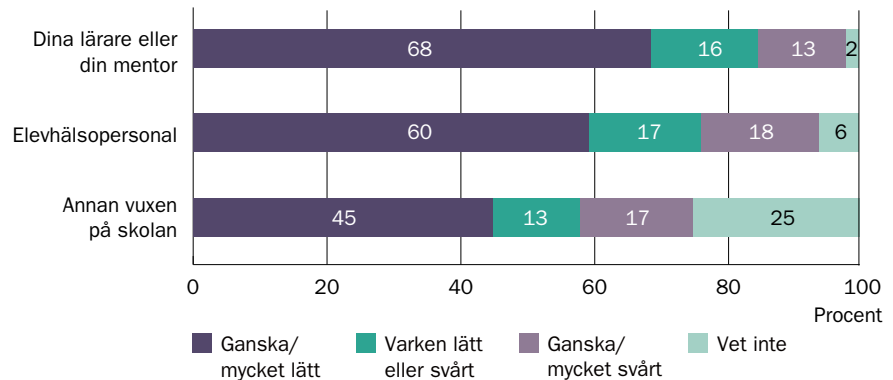

Elever om att kunna vända sig till någon vuxen i skolan

De yngre eleverna har fått ange hur många av sina lärare som de kan prata med om de får problem som har med skolan att göra. Över sex av tio yngre elever upplever att de kan prata med de flesta eller alla lärare. Två av tio elever upplever att de kan prata med några få eller inga lärare. Liksom 2015 upplever pojkar i större utsträckning än flickor att de kan prata med alla lärare.

De äldre eleverna har fått ange hur lätt eller svårt de skulle ha att vända sig till någon vuxen i skolan om de får problem som har med skolan att göra. Svaren redovisas i diagram 8.5.

Diagram 8.5 "Om du får problem som har med skolan att göra, hur lätt eller svårt skulle du ha att vända dig till följande personer?" Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som svarar respektive svarsalternativ.

De äldre eleverna skulle ha lättast att vända sig till någon av sina lärare eller sin mentor. Närmare 70 procent eleverna svarar att det skulle vara ganska eller mycket lätt, medan 2 procent svarar att det skulle vara ganska eller mycket svårt.

60 procent av de äldre eleverna anser att det skulle vara ganska eller mycket lätt att vända sig till elevhälsopersonal. Samtidigt uppger 6 procent att det skulle vara ganska eller mycket svårt.

Över 40 procent av de äldre eleverna svarar att det skulle vara ganska eller mycket lätt att vända sig till någon annan vuxen i skolan. Av fritextsvar framgår att det bland annat handlar om andra lärare och mentorer samt rektorer, fritidspersonal och elevassistenter.

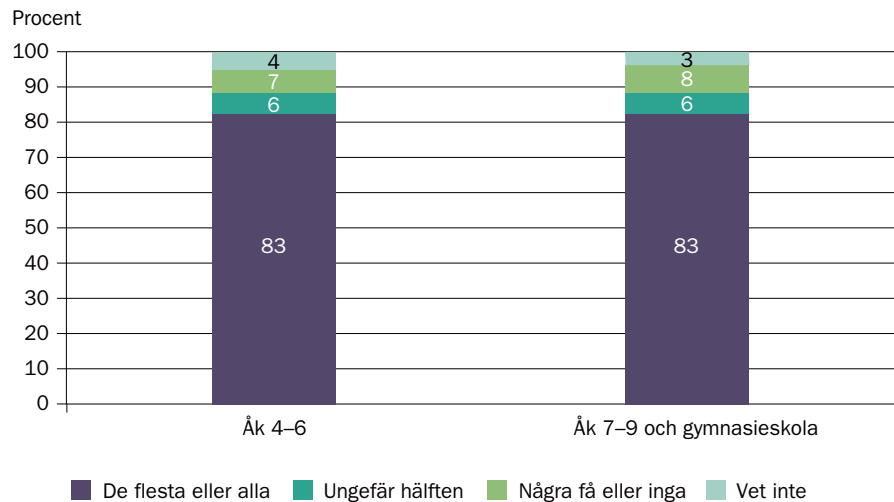
Andelen elever som skulle ha ganska eller mycket lätt att vända sig till någon av ovanstående yrkesgrupper minskade mellan 2009 och 2012. Därefter har det inte skett några signifikanta förändringar.

Elever och lärare om jämställdhet

Äldre elever har fått svara på hur många lärare som behandlar dem rättvist. Drygt åtta av tio äldre elever upplever att de flesta eller alla lärare behandlar dem rättvist. Det överensstämmer med resultaten från 2012 och 2015 års undersökningar, men är en lägre andel jämfört med 2009. Då svarade omkring nio av tio elever att de flesta eller alla lärare behandlade dem rättvist.

Yngre och äldre elever har fått svara på hur många av deras lärare som behandlar pojkar och flickor rättvist. Majoriteten av eleverna, drygt 80 procent, upplever att de flesta eller alla lärare behandlar flickor och pojkar rättvist. Det gäller både yngre och äldre elever. Elever i årskurs 4 svarar i större utsträckning än elever i årskurs 5 och 6 respektive äldre elever att de flesta eller alla lärare behandlar flickor och pojkar rättvist. Samtidigt upplever totalt nästan 10 procent av eleverna att några få eller inga lärare behandlar flickor och pojkar rättvist. Detta illustreras i diagram 8.6.

Diagram 8.6 "Hur många av dina lärare tycker du behandlar flickor och pojkar rättvist?" Andel (%) elever som uppger respektive svarsalternativ.

Andelen elever som upplever att lärare behandlar flickor och pojkar rättvist har inte förändrats sedan 2015. Men andelen har ökat jämfört med 2000 respektive 2003, då frågan började ställas till äldre respektive yngre elever.

Lärarna har svarat på hur de tycker att de lyckas med att ge flickor och pojkar lika goda möjligheter. Majoriteten, 95 procent, upplever att de själva lyckas ganska eller mycket bra med detta. Det överensstämmer med resultaten från 2015 års undersökning, och i likhet med eleverna har andelen ökat sedan frågorna började ställas.

Lärarna har också svarat på i vilken utsträckning de anser att deras skola lyckas med att verka för jämställdhet mellan könen. Drygt 75 procent svarar att deras skola lyckas med detta. Andelen är oförändrad sedan 2015, men även här har andelarna ökat sedan frågorna började ställas. År 2006 upplevde ungefär 60 procent av lärarna att deras skola lyckades med att verka för jämställdhet mellan könen. Lärare i årskurs 1-3 och 4-6 svarar i större utsträckning än lärare på högskoleförberedande program att deras skola lyckas med detta i ganska eller mycket stor utsträckning.

Slutligen har lärarna fått svara på i vilken utsträckning de anser att deras skola lyckas med att verka för en likvärdig utbildning för alla elever på skolan. Nästan sju av tio lärare upplever att deras skola lyckas med detta. Det överensstämmer med 2015 års resultat, men är en större andel jämfört med 2012 då frågan började ställas. Då var motsvarande andel drygt sex av tio.

KAPITEL 9

Kränkande behandling

Kapitel 9. Kränkande behandling

Det här kapitlet handlar om hur elever och lärare har svarat på frågor om kränkande behandling, som är ett beteende som kränker någons värdighet. Om kränkningar har samband med någon av de lagskyddade diskrimineringsgrunderna kallas de trakasserier. Ingen elev får utsättas för diskriminering eller annan kränkande behandling i skolan. Alla som arbetar i skolan ska aktivt motverka sådana tendenser. Skolornas huvudmän ansvarar för att varje skola bedriver ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling.³⁷

Sammanfattning

Av de olika former av kränkande behandling som ingår i undersökningen upplever eleverna att de oftast blir utsatta för att andra elever anklagar dem för sådant de inte har gjort eller kan rå för. Det gäller både yngre och äldre elever. De yngre eleverna upplever att de blir utsatta för kränkande behandling oftare än de äldre eleverna. Andelen elever som upplever att de någon gång har utsatts för kränkande behandling har ökat sedan 2015.

De yngre eleverna känner sig, oftare än de äldre, mobbade av andra elever. Totalt 12 procent av de yngre eleverna känner sig mobbade minst en gång i månaden. Motsvarande andel för de äldre eleverna är 6 procent, vilket är en ökning jämfört med 2015 då andelen var 3 procent. Andelen elever som aldrig känner sig mobbade av andra elever har minskat – för de yngre eleverna från över 70 procent 2015 till 65 procent år 2018, och för de äldre eleverna från nästan 90 procent 2015 till mindre än 80 procent 2018.

Nästan 5 procent av både yngre och äldre elever känner sig mobbade av någon av sina lärare minst en gång i månaden, vilket är oförändrat jämfört med 2015. Däremot svarar omkring en fjärdedel, av såväl de yngre som de äldre eleverna, att de blir orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna på skolan minst en gång i månaden. Det är en ökning sedan 2015. Det är fler elever i årskurs 7–9 än i gymnasieskolan som 2018 upplever att detta händer minst en gång i veckan. Andelen som aldrig känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna har samtidigt minskat för både eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieeleverna.

Nästan var fjärde lärare uppger att de har utsatts för våld eller hot på sin arbetsplats det senaste året, vilket inte är någon signifikant förändring jämfört med tidigare undersökningar. Vanligast är att lärare uppger att de har blivit utsatta för våld eller hot från elever.

Nästan tre fjärdedelar av de äldre eleverna upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. Andelen har ökat över tid. Bland flickor i årskurs 7–9 har andelen dock minskat från 80 procent 2015 till 65 procent 2018. Andelen lärare som tycker att deras skola lyckas ganska eller mycket bra med att motverka mobbning och kränkande behandling har också ökat över tid. Nio av tio lärare tycker att deras skola arbetar aktivt för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling.

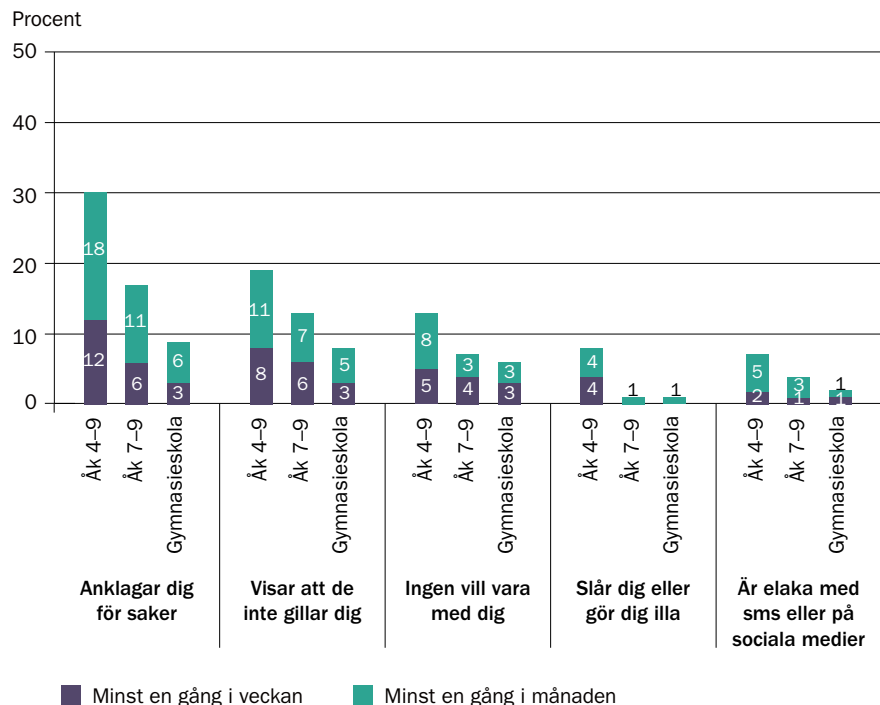
³⁷ 6 kap. skollagen, 1 kap. diskrimineringslagen (2008:567), förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Elever om kränkande behandling

Både yngre och äldre elever har fått svara på hur ofta de utsätts för olika former av kränkande behandling av andra elever. Svaren, och de olika typerna av kränkande behandling som ingår i undersökningen, redovisas i diagram 9.1.

De yngre eleverna har i större utsträckning än de äldre svarat att de har blivit utsatta minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden. Det gäller för alla former av kränkande behandling som ingår i undersökningen. När det gäller två former av kränkande behandling (att andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller kan rå för respektive att andra elever visar att de inte gillar dig) svarar elever i årskurs 7–9 i större utsträckning än gymnasieelever att de blir utsatta en gång i månaden eller mer. För övriga former av kränkande behandling är skillnaderna mellan elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan inte signifikanta.

Diagram 9.1 Andel (%) elever som svarar att andra elever utsätter dem för följande "minst en gång i veckan" eller "minst en gång i månaden".

Den vanligaste formen av kränkande behandling är att bli anklagad för sådant som man inte har gjort eller kan rå för. Den minst vanliga formen är att andra elever är elaka på sms eller sociala medier. Flera av de kränkningar som finns med i undersökning kan dock ske både på internet och i den fysiska skolmiljön, vilket gör att denna kränkning kan innefattas i några av de andra. Ordningföljden på de olika kränkningarna kvarstår om svarsalternativet "minst en gång i veckan" utökas till att även omfatta "minst en gång i månaden".

I likhet med 2015 svarar pojkar i årskurs 4–6 i större utsträckning än flickor i samma årskurser att de blir anklagade för sådant de inte har gjort eller kan rå för minst en gång i månaden eller mer. Bland de äldre eleverna totalt svarar flickor i större utsträckning än pojkar att de aldrig har varit med om detta.

Bland de yngre eleverna är det vanligare att pojkar uppger att det förekommer att andra elever slår dem eller gör dem illa jämfört med flickor i samma årskurser. Nästan åtta av tio flickor i årskurs 4–6 anger att de aldrig har varit med om att andra elever slår dem eller gör dem illa på annat sätt, medan motsvarande andel för pojkarna är drygt sju av tio.

Flickor i årskurs 4–6 verkar däremot bli utsatta via sms eller sociala medier oftare än pojkar. I likhet med 2015 har drygt 80 procent av pojkarna svarat att de aldrig har varit med om detta, medan motsvarande andel för flickor är 75 procent.

De olika formerna av kränkande behandling som ingår i undersökningen verkar ha ökat de senaste åren. Det verkar ha blivit vanligare att såväl yngre som äldre elever blir anklagade för sådant de inte har gjort eller kan rå för. Bland eleverna i årskurs 4–6 har andelen som varit med om detta minst en gång i veckan ökat från 8 till 12 procent mellan 2015 och 2018.³⁸ Ökningen återfinns bland flickor, elever med svensk bakgrund och elever i kommunala skolor. Bland de äldre eleverna har andelen som sällan eller aldrig varit med om detta minskat från 89 till 84 procent. Bland flickor minskade andelen från 92 till 86 procent.

Det verkar också ha blivit vanligare att elever visar att de inte gillar varandra. Andelen äldre elever som minst en gång i veckan upplever att andra elever visar att de inte gillar dem har ökat från 1 till 4 procent mellan 2015 och 2018. Motsvarande andel för de yngre eleverna är 8 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2015, men större jämfört med 2012.

Bland de äldre eleverna verkar det ha blivit vanligare att bli lämnad utanför. Andelen äldre elever som aldrig har upplevt att ingen vill vara med dem har minskat från 82 till 76 procent mellan 2015 och 2018. Andelen som någon gång har varit med om detta har därmed ökat.

Det verkar också ha blivit vanligare bland de äldre eleverna att andra elever slår dem eller gör dem illa på annat sätt. Andelen äldre elever som aldrig har varit med om att andra elever slår eller gör dem illa på annat har minskat från 94 till 90 procent mellan 2015 och 2018.³⁹

Att bli utsatt via sms eller sociala medier verkar ha blivit vanligare bland äldre elever. Elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som aldrig har varit med om detta har minskat från 91 till 86 procent.

Elever om mobbning

Mobbning är kränkande behandling eller trakasserier som upprepas vid flera tillfällen. I skolans styrdokument används inte längre begreppet mobbning. Där används i stället begreppen kränkande behandling och trakasserier. Det beror bland annat på att skollagen kräver att även enstaka kränkningar motverkas.⁴⁰

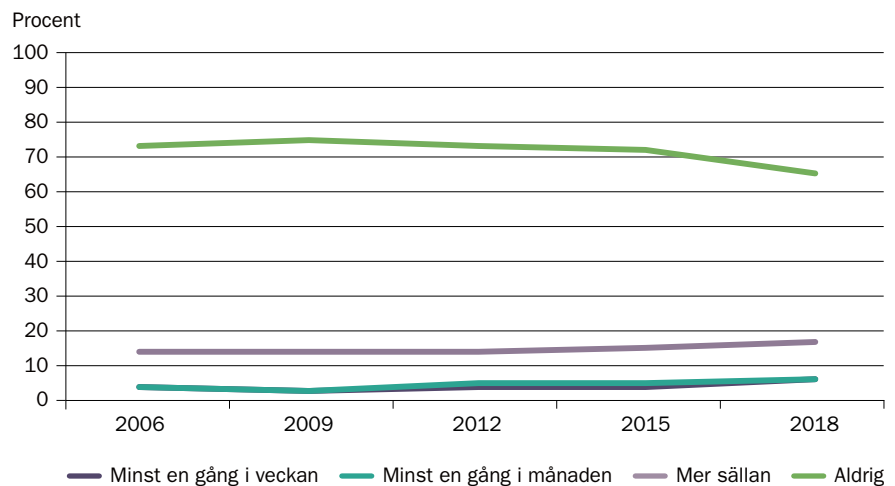
38 Formuleringen på svarsalternativen ändrades 2018. Svarsalternativen "en eller flera gånger i veckan" och "en eller flera gånger i månaden" ändrades 2018 till "minst en gång i veckan" och "minst en gång i månaden".

39 År 2018 svarade en större andel av de äldre elevernas via enkäter än vid tidigare undersökningar. Det kan påverka svaren på denna fråga. Se vidare i bilaga 1.

40 Skolverket (2015). Se även kap 6 skollagen.

Både de yngre och de äldre eleverna har fått svara på hur ofta de känner sig mobbade av andra elever. Av de yngre eleverna känner sig 6 procent mobbade av andra elever minst en gång i veckan. Ytterligare 6 procent känner sig mobbade minst en gång i månaden. Det är ingen signifikant förändring jämfört med 2015, men däremot har andelen ökat jämfört med 2009. Andelen yngre elever som aldrig känner sig mobbade av andra elever har minskat från drygt 70 procent mellan 2006 och 2015 till 65 procent år 2018. Detta framgår av diagram 9.2.

Diagram 9.2 "Hur ofta känner du dig mobbad av andra elever?" Andel (%) elever i årskurs 4–6 som har uppgett respektive svarsalternativ.

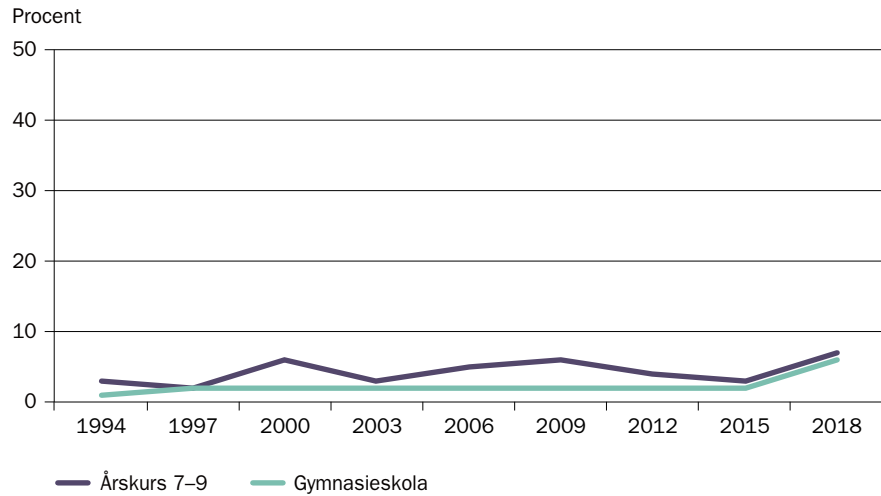

Andel som svarat "vet inte" redovisas inte.

Av de äldre eleverna upplever sammanlagt 6 procent att de blir mobbade av andra elever minst en gång i månaden och av dem är det 2 procent som upplever detta varje vecka. Det är en ökning jämfört med 2015, då motsvarande andelar var 3 procent respektive 1 procent. Förändringen är signifikant för de äldre eleverna totalt och för undergrupperna flickor i årskurs 7–9 respektive gymnasieeleverna totalt – utvecklingen över tid redovisas i diagram 9.3. I gymnasieskolan har andelen elever som känner sig mobbade av andra elever minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden ökat från 2 till 6 procent. Motsvarande ökning för flickor i årskurs 7–9 är från 3 till 10 procent. I likhet med de yngre eleverna har andelen som aldrig har känt sig mobbad av andra elever minskat mellan 2015 och 2018 från närmare 90 till knappt 80 procent.

Andelen äldre elever som upplever att de blir mobbade av andra elever minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden har ökat totalt och i flera undergrupper sedan 2015. Det gäller elever med svensk bakgrund, elever med minst en förälder med högskoleutbildning, flickor i årskurs 7–9, elever i gymnasieskolan och elever i kommunala skolor.

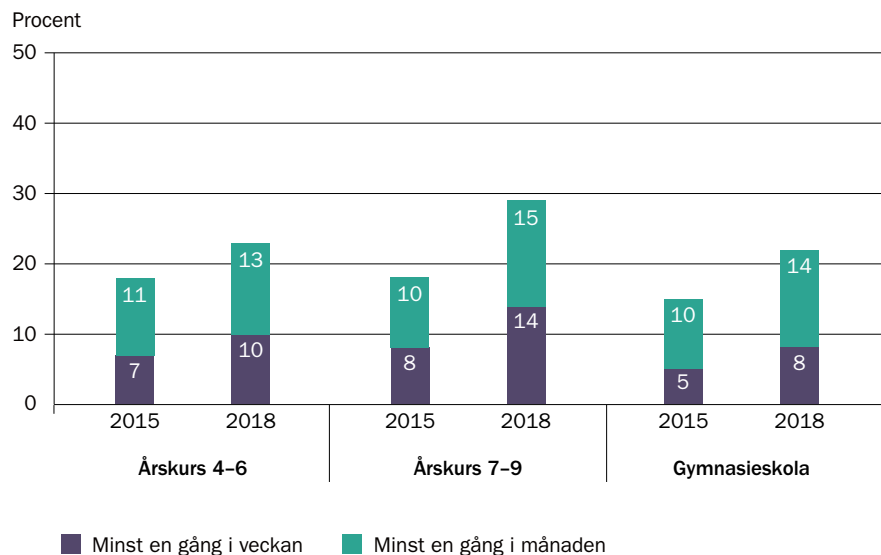
Diagram 9.3 Andel (%) äldre elever som har svarat att de känner sig mobbade av andra elever minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden.⁴¹

Elever om att bli orättvist behandlade eller mobbade av lärare

Yngre och äldre elever har fått svara på om de känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna på skolan, och om de känner sig mobbade av någon lärare. Omkring en fjärdedel av såväl yngre som äldre elever upplever att de blir orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna på skolan minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden, vilket illustreras i diagram 9.4.

Diagram 9.4 Andel (%) elever som känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna i skolan en gång i månaden eller oftare.

⁴¹ Fram till och med 2012 var frågan dikotom. I diagrammet har det tidigare svaret ”ja” jämförts med ”minst en gång i veckan” och ”minst en gång i månaden”.

Andelen yngre elever som känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna minst en gång i månaden har ökat från 18 till 23 procent sedan 2015. Andelen yngre elever som svarar att det händer minst i veckan har ökat från 7 till 10 procent mellan 2015 och 2018. Den ökningen är signifikant för elever med svensk bakgrund och för elever i skolor med kommunal huvudman.

För de äldre eleverna har andelen som känner sig orättvist behandlade minst en gång i månaden ökat sedan föregående undersökning. I 2018 års undersökning upplever 29 procent av eleverna i årskurs 7–9 och 22 procent av gymnasieeleverna att de blir orättvist behandlade minst en gång i månaden. Motsvarande andelar år 2015 var 17 respektive 15 procent. Det är signifikant fler elever i årskurs 7–9 som 2018 upplever att detta händer minst en gång i veckan jämfört med gymnasieeleverna. Andelen som aldrig känner sig orättvist behandlade har samtidigt minskat bland både elever i årskurs 7–9 och gymnasieelever.

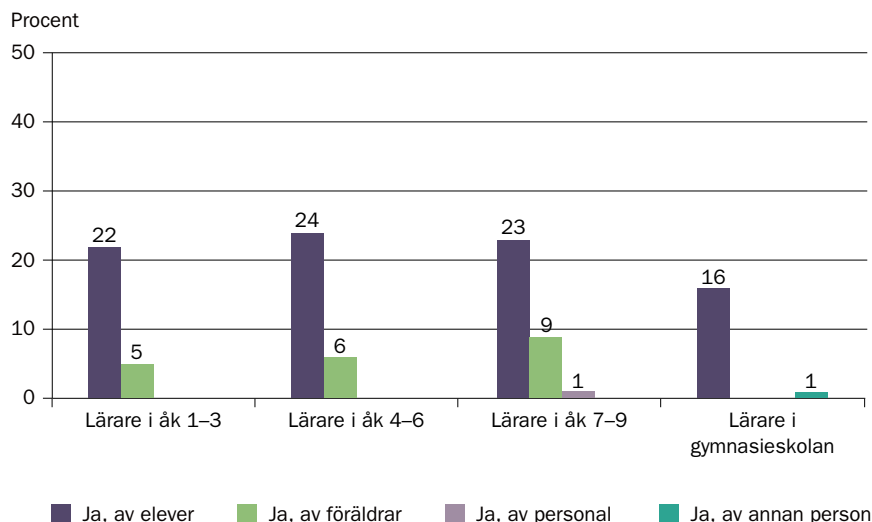
Det finns inga signifikanta skillnader mellan yngre och äldre elever när det kommer till andelen som upplever att de blir orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna i skolan. Däremot uppger elever i årskurs 4 i mindre utsträckning än elever i övriga årskurser att de blir orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna i skolan. Unga män i gymnasieskolan upplever i mindre utsträckning än övriga elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan att de blir orättvist behandlade. 17 procent av de unga männen i gymnasieskolan känner sig orättvist behandlade minst en gång i månaden. Motsvarande andel bland unga kvinnor i gymnasieskolan är 27 procent. Bland eleverna i årskurs 7–9 är motsvarande andel 29 procent.

Andelen elever som upplever att de blir mobbade av någon av sina lärare är densamma oavsett årskurs eller skolform – 4–5 procent uppger att de upplever detta minst en gång per månad. Jämfört med föregående undersökning har andelen gymnasieelever som svarar att de aldrig känner sig mobbade av någon lärare minskat från 90 till 84 procent.

Lärare om hot och våld

Nästan var fjärde lärare svarar att de har utsatts för våld eller hot på sin arbetsplats under det senaste året. I tidigare attitydundersökningar har grundskollärare i större utsträckning än gymnasielärare uppgett att de blivit utsatta, men 2018 är skillnaderna inte signifikanta. Som framgår av diagram 9.5 är det vanligast att lärare uppger att de har blivit utsatta för våld eller hot från elever (20 procent), men i viss mån även från föräldrar (6 procent). Det finns inga signifikanta förändringar jämfört med 2015.

Diagram 9.5 Andel (%) lärare som svarar att de har blivit utsatta för våld eller hot på sin arbetsplats under det senaste året.

Skolans arbete för att motverka kränkningar

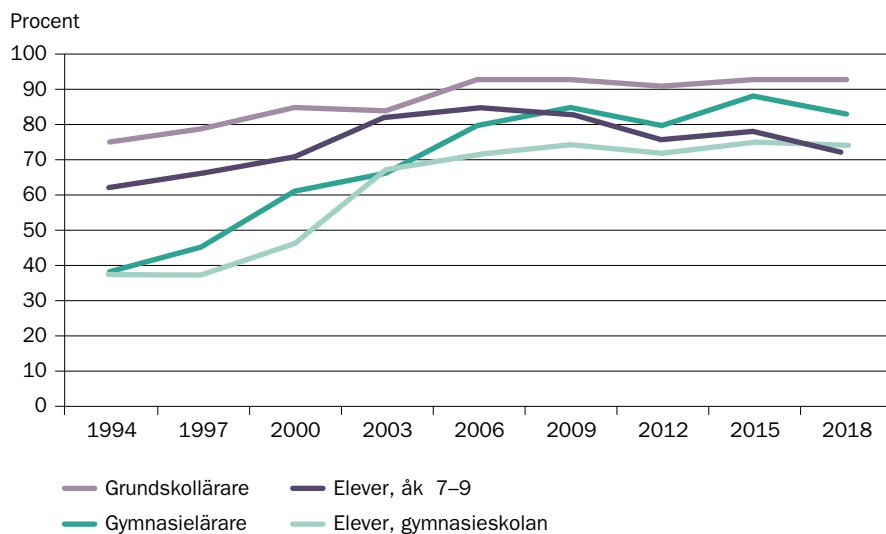
Hälften av de yngre eleverna anser att lärare och elever oftast eller alltid hjälps åt för att se till att ingen blir mobbad eller illa behandlad på den egna skolan. Eleverna i årskurs 4 har den mest positiva bilden – drygt 60 procent av dem svarar att de oftast eller alltid hjälps åt. En inte obetydlig andel, 12 procent, svarar att dessa insatser mer sällan eller aldrig förekommer på deras skola.

Tre fjärdedelar av de yngre eleverna svarar att de flesta eller alla lärare reagerar direkt när de får reda på att en elev blir illa behandlad. Samtidigt svarar en av tio elever att detta bara gäller några få eller inga lärare. Eleverna i årskurs 4 uppger i större utsträckning att de flesta eller alla lärare reagerar direkt, jämfört med de i årskurserna 5 och 6.

Nästan tre fjärdedelar av de äldre eleverna upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. Frågan om skolans arbete med att motverka mobbning och kränkande behandling har ställts i alla Skolverkets attitydundersökningar, och svaren från både elever och lärare visar på en positiv utveckling över en längre tid, vilket redovisas i diagram 9.6. Dock anser lärare i både grundskolan och gymnasieskolan, i större utsträckning än elever, att deras skolor arbetar aktivt med att motverka mobbning och kränkande behandling.

Diagram 9.6 "På skolan arbetar man aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling." Andel (%) äldre elever och lärare som tycker att påståendet stämmer ganska eller mycket bra.⁴²

Diagrammet visar på en positiv utveckling fram till 2003. I senare undersökningar finns inga signifikanta skillnader mellan åren utifrån hela populationen. Sedan 2006 har dock andelen elever som svarar att påståendet att deras skola arbetar aktivt mot mobbning och annan kränkande behandling, stämmer ganska eller mycket bra, minskat något. 20 procent av de äldre elever anser att det stämmer ganska eller mycket dåligt att skolan arbetar aktivt med frågan.

Andelen elever i årskurs 7–9 som uppger att skolan arbetar aktivt för att motverka mobbning och kränkande behandling har minskat sedan 2009 – från drygt 80 till drygt 70 procent. Samtidigt är det fortfarande fler av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som upplever att skolan arbetar för att motverka mobbning 2018 jämfört med när undersökningarna började.

Flickorna i årskurs 7–9 svarar år 2018 i mindre utsträckning än 2015 att de upplever att deras skola arbetar aktivt med att motverka mobbning – 65 procent jämfört med 81 procent. Det finns även en signifikant skillnad mellan pojkar och flickor i årskurs 7–9 år 2018 som inte funnits sedan 2006, då frågan började ställas i sin nuvarande utformning. Flickor svarar 2018 i mindre utsträckning än pojkar att påståendet stämmer ganska eller mycket bra.

Fler lärare, nio av tio, än elever tycker att deras skola arbetar aktivt för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Andelen har successivt ökat över tid. Det är 8 procent som svarar att det stämmer ganska eller mycket dåligt. Många lärare tycker också att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att aktivt kunna motverka mobbning och annan kränkande behandling.

⁴² Fram till och med 2003 besvarades påståendet av lärarna och eleverna med "instämmer", "instämmer inte" och "vet inte". Påståendet löd: "Min skola/Skolan gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling". Andelarna i diagrammet är för de som valt svarsalternativet "instämmer".

Av hela lärargruppen tycker mer än åtta av tio att de har sådan kunskap och kompetens i ganska eller mycket hög grad. Lärare i grundskolans årskurs 1–3 svarar detta i större utsträckning än lärare i gymnasieskolan.

KAPITEL 10

Krav, stress och nytta av studierna

Kapitel 10. Krav, stress och nytta av studierna

Arbetsförhållandena i skolan ska anpassas till elevernas och skolpersonalens olika förutsättningar.⁴³ Utbildningen i skolan ska bidra till att eleverna får en livslång lust att lära. I det här kapitlet redovisas hur elever och lärare har svarat på frågor om krav och stress i skolan. Kapitlet innehåller även deras svar på frågor om elevernas fortsatta lärande.

Sammanfattning

Majoriteten av såväl de yngre som de äldre eleverna tycker att kraven från lärare och föräldrar är lagom. Var fjärde yngre elev, och drygt var tredje äldre elev, upplever dock att de ställer för höga krav på sig själva. Flickor upplever detta i större utsträckning än pojkar.

Tre av tio yngre elever känner sig stressade i skolan minst en gång i veckan eller varje dag. Fyra av tio äldre elever är oftast eller alltid stressade i skolan. Andelen elever som känner sig stressade har ökat över tid. Det gäller både yngre och äldre elever. Bland de äldre eleverna känner sig flickor och unga kvinnor mer stressade än pojkar och unga män.

Läxor och prov är de vanligaste orsakerna till stress för de yngre eleverna. För de äldre eleverna är läxor den vanligaste orsaken till stress. Stressen kring att passa in har ökat bland de äldre eleverna sedan 2015 års undersökning.

Drygt fyra av tio lärare känner sig ofta eller alltid stressade i skolan. Andelen har minskat sedan 2012. Lärare känner sig främst stressade över administrativt arbete, dokumentation av elevernas kunskaper och att många elever behöver extra hjälp och stöd.

Knappt hälften av de äldre eleverna upplever att skolan ger dem lust att lära sig mer. Denna andel har minskat sedan 2015. Två tredjedelar av de äldre eleverna tror att de kommer att få nytta av det de lär sig i skolan. Denna andel har minskat sedan början på 2000-talet.

Sex av tio lärare tycker att deras skola lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande. Två av tre lärare anser att den egna skolan lyckas ge eleverna kunskaper som förbereder för fortsatta studier och hälften av alla lärare tycker att deras skola lyckas förbereda eleverna för arbetsmarknaden.

Elever om krav

Majoriteten av de yngre eleverna, närmare 80 procent, upplever att kraven från deras lärare respektive föräldrar är lagom. Knappt 10 procent tycker att kraven är för höga och ungefär 5 procent tycker att kraven är för låga.

Högst krav ställer de yngre eleverna på sig själva. Knappt 60 procent tycker att kraven de ställer på sig själva är lagom, medan 25 procent tycker att kraven är för höga. Knappt 10 procent tycker att de ställer för låga krav på sig själva.

De äldre eleverna upplever högre krav från sina lärare än från sina föräldrar. Totalt 70 procent av de äldre eleverna tycker att kraven från lärare är lagom,

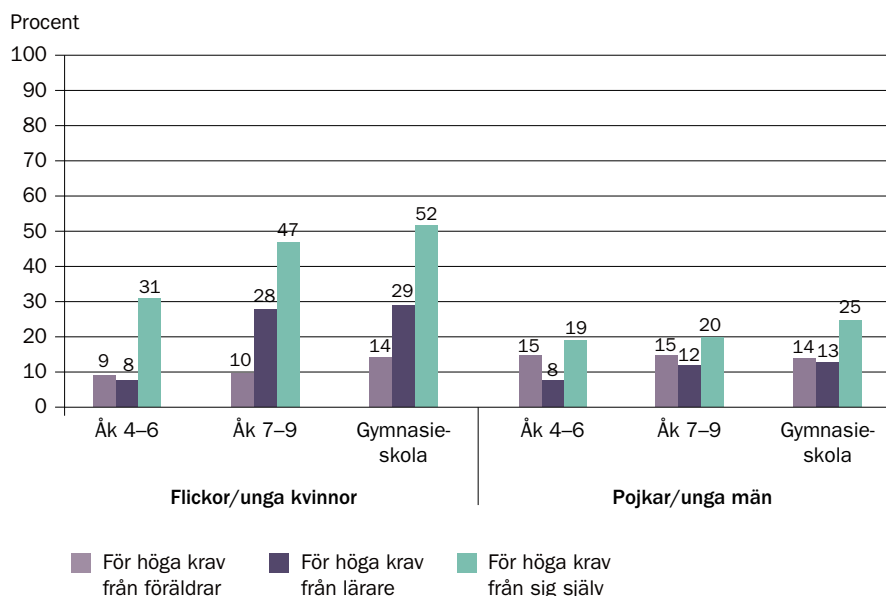
⁴³ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan och 2 kap. 1 § arbetsmiljölagen.

medan 20 procent tycker att kraven är för höga. Motsvarande andelar när det gäller kraven från föräldrar är nästan 80 respektive 15 procent. Omkring 5 procent tycker att kraven från lärare och föräldrar är för låga.

De äldre eleverna upplever, i likhet med de yngre, att de ställer högst krav på sig själva. Knappt 50 procent av de äldre eleverna upplever att kraven som de ställer på sig själva är lagom, medan drygt 35 procent upplever att de är för höga. Drygt 10 procent av de äldre eleverna tycker att de ställer för låga krav på sig själva.

Det finns vissa ålders- och könsskillnader när det gäller andelen elever som tycker att kraven som ställs på dem är för höga. Dessa illustreras i diagram 10.1.

Diagram 10.1 Andel (%) elever som anser att kraven på hur det går för dem i skolan, från lärare, föräldrar och dem själva, är för höga.

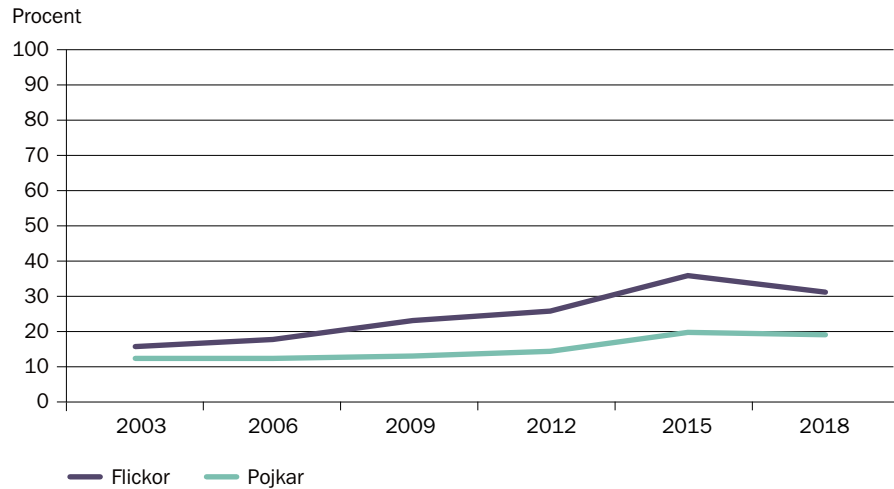

Flickor upplever i större utsträckning än pojkar att de ställer för höga krav på sig själva. Det gäller både yngre och äldre elever. Flickor och unga kvinnor i årskurs 7-9 och gymnasieskolan upplever dessutom att de ställer för höga krav på sig själva i större utsträckning än flickorna i årskurs 4-6. Flickor och unga kvinnor i årskurs 7-9 och gymnasieskolan upplever också att kraven från deras lärare är för höga i större utsträckning än pojkar och unga män i årskurs 7-9 och gymnasieskolan.

Övriga skillnader som framgår av diagrammet är inte signifikanta. En skillnad som inte framgår av diagrammet är att elever i årskurs 6 i större utsträckning än elever i årskurs 4 upplever att kraven från deras föräldrar är för höga.

Andelen yngre elever som upplever att de ställer för höga krav på sig själva har ökat successivt sedan 2003 då frågan började ställas. Som framgår av diagram 10.2 har ökningen skett både bland flickor och pojkar. Mellan 2015 och 2018 har det däremot inte skett någon signifikant förändring. Andelen yngre elever som upplever att lärare och föräldrar ställer för höga krav har inte förändrats i de senaste undersökningarna.

Diagram 10.2 Andel (%) elever i årskurs 4–6 som upplever att kraven som de ställer på sig själva är för höga.

Skolverket har formulerat om frågan till de äldre eleverna. Det påverkar möjligheten att jämföra svaren från årets undersökning med svaren från tidigare års undersökningar. I de tidigare undersökningarna fanns en mer allmän fråga om hur eleverna upplevde kraven som ställdes på dem i skolan. I årets undersökning är den frågan uppdelad i samma tre delfrågor som ställs till de yngre eleverna. Andelen äldre elever som upplevde att kraven är för höga ökade successivt fram till 2015. År 2015 upplevde en tredjedel av eleverna att kraven var för höga. Flickor upplevde detta i större utsträckning än pojkar.

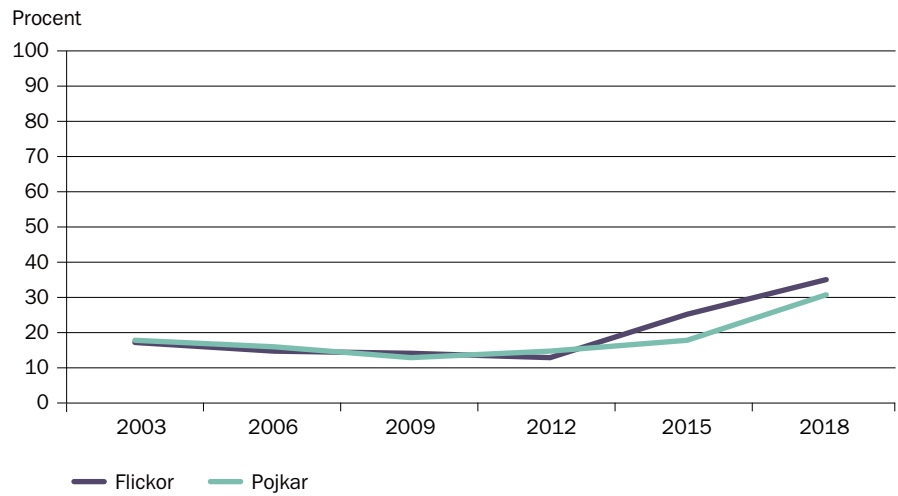
Elever om stress

Både yngre och äldre elever har fått svara på hur ofta de är stressade i skolan. Svaren tyder på att stressen bland elever har ökat. Svartalternativen skiljer sig mellan yngre och äldre elever, vilket påverkar möjligheten att jämföra deras svar med varandra.

Bland de yngre eleverna känner sig en av tio stressade varje dag, och ytterligare en fjärdedel känner sig stressade minst en gång i veckan. Tillsammans handlar det om tre av tio yngre elever som känner sig stressade i skolan minst en gång i veckan eller varje dag. Som framgår av diagram 10.3 har andelen ökat över tid. Det gäller både flickor och pojkar.

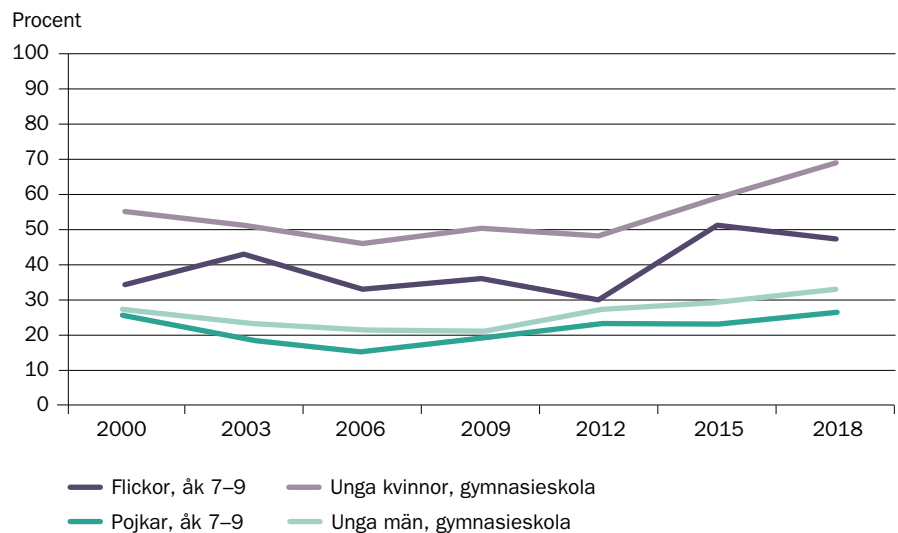
Bland de yngre flickorna ökade andelen som kände sig stressade minst en gång i veckan eller varje dag mellan 2012 och 2015. Andelen elever i årskurs 4–6 som känner sig stressade minst en gång i veckan eller varje dag har ökat bland både pojkar och flickor mellan 2015 och 2018. År 2015 kände sig flickor stressade i större utsträckning än pojkar, men i årets undersökning är denna skillnad inte signifikant.

Diagram 10.3 "Hur ofta känner du dig stressad i skolan?" Andel (%) yngre elever som har svarat att de är stressade minst en gång per vecka eller oftare.

Bland de äldre eleverna känner sig fyra av tio oftast eller alltid stressade i skolan. Det har inte skett några signifikanta förändringar jämfört med 2015, men som framgår av diagram 10.4 nedan har andelen äldre elever som känner sig stressade ökat över tid. Det gäller såväl flickor och unga kvinnor, som pojkar och unga män. Precis som tidigare år känner sig flickor och unga kvinnor mer stressade än pojkar och unga män. Mest stressade känner sig unga kvinnor i gymnasieskolan.

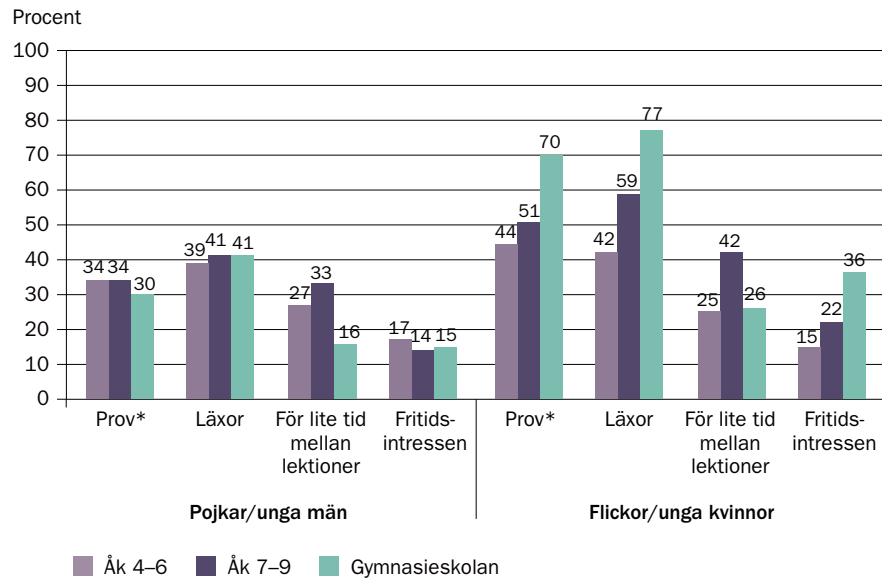
Diagram 10.4 Andel (%) äldre elever som oftast eller alltid känner sig stressade i skolan.

När det gäller gymnasieskolan känner sig elever på högskoleförberedande program mer stressade än elever på yrkesprogram. Nästan sex av tio elever på högskoleförberedande program är oftast eller alltid stressade i skolan. Motsvarande andel för elever på yrkesprogram är fyra av tio. Andelen elever på yrkesprogram som uppger att de oftast eller alltid är stressade har dock ökat sedan 2015, då andelen var tre av tio.

Både yngre och äldre elever har fått svara på hur ofta de blir stressade av prov, läxor, för lite tid mellan lektionerna och fritidsintressen. Diagram 10.5 visar hur stor andel av eleverna som känner sig stressade av dessa faktorer varje dag eller minst en gång i veckan.

Diagram 10.5 Andel (%) elever som känner sig stressade varje dag eller minst en gång i veckan på grund av nedanstående faktorer.

* För eleverna i årskurs 4-6 gäller delfrågan "läxförhör eller prov".

Både de yngre och äldre eleverna känner sig mest stressade över läxor och prov. Nästan 40 procent av de yngre eleverna känner sig stressade över dessa faktorer varje dag eller minst en gång i veckan. Av de yngre eleverna känner sig flickor mer stressade över läxor och prov än pojkar. Den könsskillnaden fanns inte i 2015 års undersökning. Fler av de äldre eleverna, omkring 50 procent, känner sig stressade över läxor eller prov minst en gång i veckan eller varje dag.

Eleverna i årskurs 7-9 är mer stressade än de yngre eleverna och gymnasieeleverna när det gäller för lite tid mellan lektionerna. Den grupp som upplever sig minst stressad över detta är unga män i gymnasieskolan. När det gäller fritidsintressen svarar unga kvinnor i gymnasieskolan i större utsträckning än de övriga eleverna att de stressar på grund av detta minst en gång i veckan eller varje dag – totalt nästan 60 procent jämfört med ungefär 30 procent.

Vid sidan av de faktorer som framgår i diagrammet har de äldre eleverna fått svara på hur ofta de känner sig stressade av betyg, krav från föräldrar och från dem själva på att det ska gå bra för dem i skolan samt av att de vill passa in. När det gäller betyg och de egna kraven på att det ska gå bra i skolan svarar flickor i årskurs 7-9 respektive unga kvinnor i gymnasieskolan i större utsträckning än pojkarna och de unga männen att de stressar på grund av detta minst en gång i veckan eller varje dag.

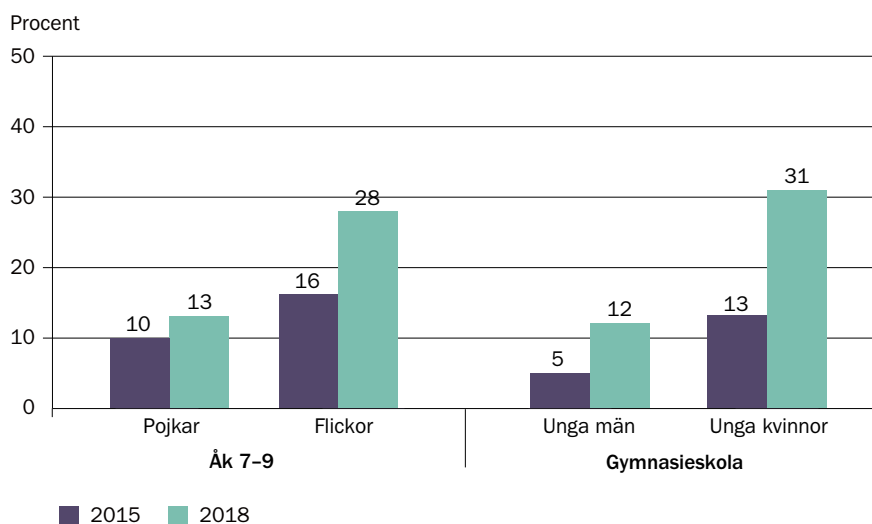

Bland de äldre eleverna känner sig flickor och unga kvinnor oftare stressade än pojkar och unga män. Det gäller för alla faktorer, förutom krav från föräldrar på att det ska gå bra för dem i skolan. Knappt 20 procent av de äldre eleverna känner sig stressade av dessa krav minst en gång i veckan eller varje dag, och det finns inga skillnader mellan könen.

Elever med utländsk bakgrund känner sig oftare stressade av kraven från sina föräldrar än elever med svensk bakgrund. 25 procent av de äldre eleverna med utländsk bakgrund känner sig stressade av dessa krav minst en gång i veckan eller varje dag. Motsvarande andel för eleverna med svensk bakgrund är 15 procent.

Stressen kring att passa in har ökat bland de äldre eleverna sedan 2015 års undersökning. Det gäller bland flickor och unga kvinnor respektive bland unga män i gymnasieskolan. Bland pojkarna i årskurs 7–9 finns ingen signifikant förändring sedan föregående undersökning. Störst ökning har skett bland de unga kvinnorna i gymnasieskolan. I 2015 års undersökning kände sig 13 procent av de unga kvinnorna stressade minst en gång i veckan eller varje dag över att passa in. I 2018 års undersökning har denna andel ökat till 31 procent. Detta illustreras i diagram 10.6.

Diagram 10.6 Andel (%) elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som känner sig stressade varje dag eller minst en gång i veckan för att de vill passa in.

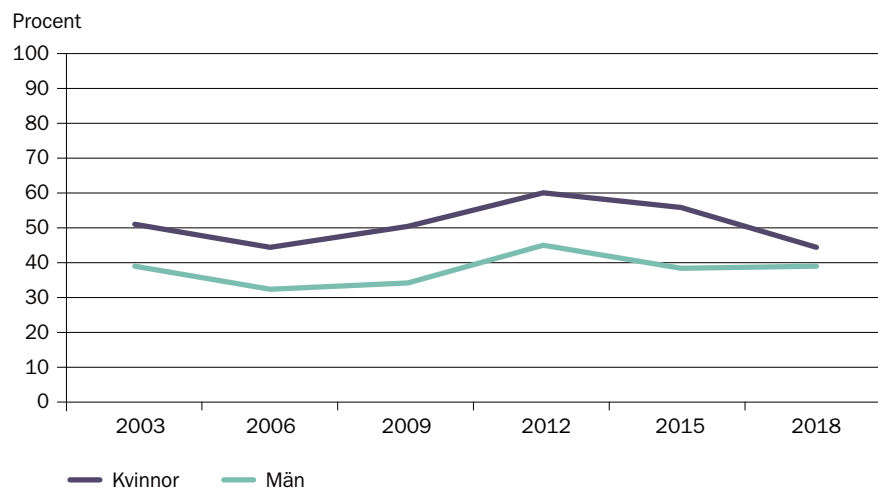

Lärare om stress

Fyra av tio lärare känner sig oftast eller alltid stressade av arbetet. Det är en lägre andel jämfört med 2012. Sedan 2015 har det inte skett någon förändring för lärargruppen som helhet, men bland lärare i grundskolan har stressen minskat.

Som framgår av diagram 10.7 har de kvinnliga lärarna i de tidigare undersökningarna varit mer stressade än de manliga. I årets undersökning är skillnaden mellan kvinnor och män inte signifikant.

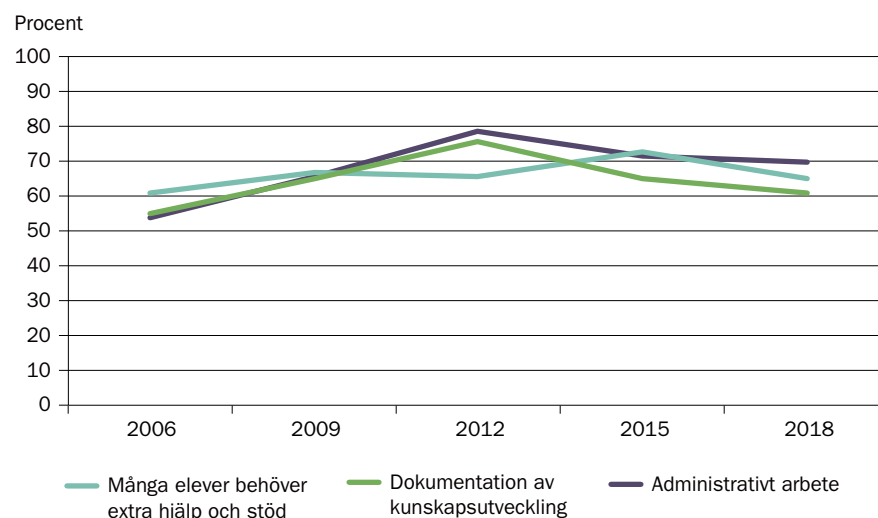
Diagram 10.7 Andel lärare (%) som har svarat att de oftast eller alltid känner sig stressade av arbetet.

Frågeformuleringen var fram till 2015 "Hur ofta känner du dig stressad i skolan?".

Lärarna har fått ange av vilken eller vilka anledningar de känner sig stressade. Av de tolv orsaker som lärarna kunde ange svarar störst andel att de känner sig stressade av administrativt arbete, att många elever behöver extra hjälp och stöd, och dokumentation av elevernas kunskapsutveckling. Två tredjedelar av lärarna uppger dessa alternativ. Det illustreras i diagram 10.8.

Diagram 10.8 Andel lärare (%) som känner sig stressade av följande anledning.

Andelen lärare som blir stressade av att många elever behöver extra hjälp och stöd har minskat sedan 2015. Detsamma gäller andelen som känner sig stressade över att det finns för lite tid att planera undervisningen.

Andelen lärare som känner stress över bedömning och betygssättning, möten och planeringsdagar, dokumentation av elevers kunskap samt administrativt arbete ligger på samma nivå som 2015, men på en lägre nivå jämfört med 2012.

Andelen grundskollärare i årskurs 7–9 som uppger att föräldrakontakter är en orsak till stress har ökat från nästan tre av tio vid föregående undersökning till mer än fyra av tio i denna undersökning. Bland övriga lärare har inga signifikanta förändringar skett när det gäller denna stressfaktor.

Lärarna har i en öppen fråga fått svara på vilka andra orsaker det finns till att de känner sig stressade i arbetet. Ett ofta förekommande svar är att arbetsbelastningen är alltför hög. Många lärare upplever att de har alltför många undervisningstimmar och för stora elevgrupper. Till det kommer administrativt arbete såsom planering, efterarbete, rättning, återkoppling, handledning och betygssättning. Dessutom känner lärare stress över uppgifter som de upplever ligger utanför deras kärnuppslag, såsom att vara rastvakt, hålla i skolavslutningar och att vikariera för frånvarande kollegor. Ett annat vanligt förekommande svar är stress över att inte hinna stötta elever som mår psykiskt dåligt och hinna anpassa undervisningen efter elevers olika behov. Även konflikter mellan kollegor och med elever utgör ett stressmoment, likaså bristande stöd från skolledningen.

Äldre elever om nyttan med studier och fortsatt lärande

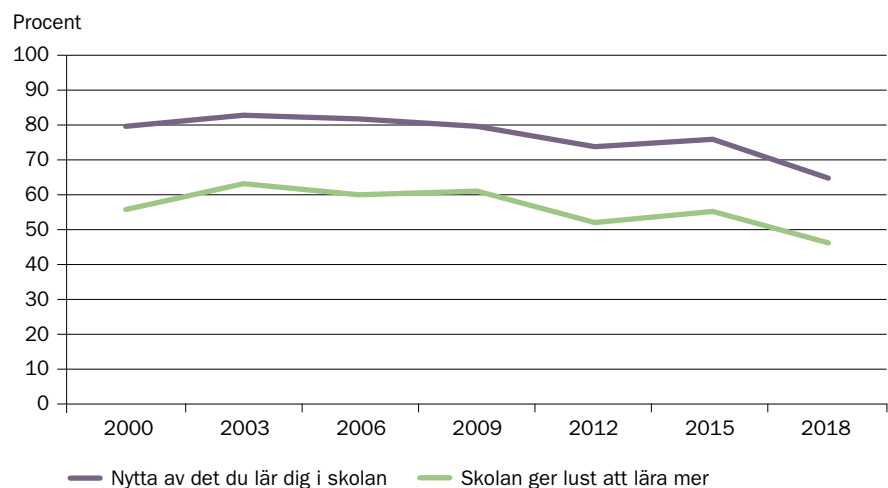
I början av 2000-talet trodde omkring 80 procent av de äldre eleverna att de skulle få ganska eller mycket stor nytta av det de lärde sig i skolan, vilket illustreras i diagram 10.9. Andelen minskade till omkring 75 procent 2015. I 2018 års undersökning har andelen minskat ytterligare till 65 procent.

Samma mönster märks för andelen äldre elever som upplever att skolan ger dem lust att lära mer. I början av 2000-talet svarade omkring sex av tio elever att skolan gav dem lust att lära sig mer, och då fanns det ingen skillnad mellan könen. Sedan dess har andelen minskat och i 2018 års undersökning upplever knappt hälften av de äldre eleverna att skolan ger dem lust att lära mer ganska eller väldigt mycket. Minskningen sedan föregående undersökning finns i olika grupper, såsom övergripande bland flickor och unga kvinnor, på högskoleförberedande gymnasieprogram respektive bland elever på fristående skolor.

I 2018 års undersökning svarar pojkar och unga män i högre grad än flickor och unga kvinnor att skolan ger lust att lära mer. Bland flickor och unga kvinnor har andelen minskat från 55 procent till omkring 40 procent sedan föregående undersökning.

I undersökningen 2018 anser drygt 10 procent av de äldre eleverna att skolan i väldigt liten utsträckning, eller inte alls, ger dem lust att lära mer. I början av 2000-talet var motsvarande andel omkring 5 procent.

Diagram 10.9 "Hur mycket nytta tror du att du kommer att få av det du lär dig i skolan i framtiden?" och "Ger skolan dig lust att lära dig mer?" Andel (%) äldre elever som har svarat "ganska mycket" eller "väldigt mycket".

Majoriteten av de äldre eleverna, åtta av tio, svarar att de absolut eller troligtvis kommer att läsa vidare på universitet eller högskola i framtiden. Elever med utländsk bakgrund, och elever vars föräldrar har högskoleutbildning, tror i högre grad att de kommer att läsa vidare jämfört med elever med svensk bakgrund respektive elever vars föräldrar har högst gymnasieutbildning. På gymnasieskolans högskoleförberedande program anger nio av tio elever att de absolut eller troligtvis kommer att läsa vidare på högskola eller universitet. Motsvarande bland elever på yrkesprogram är fem av tio.

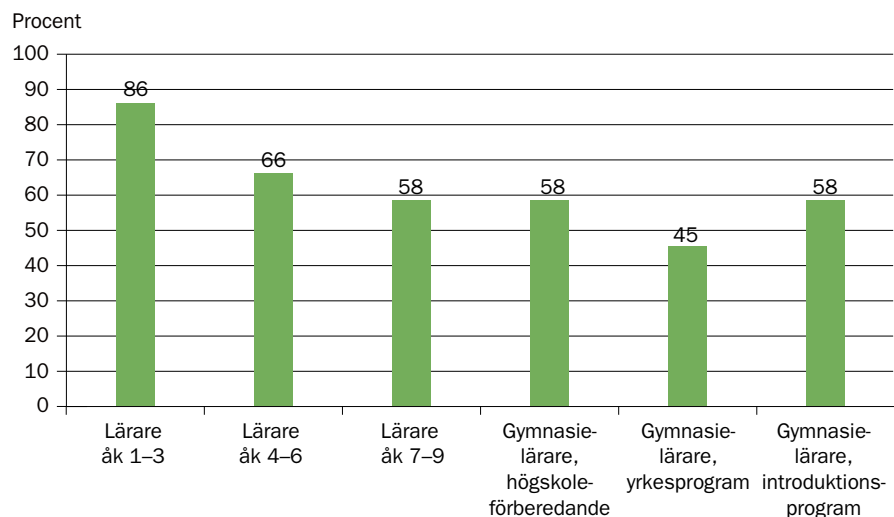
Lärare om elevers fortsatta lärande

Drygt sex av tio lärare anser att deras skola lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande i ganska eller mycket stor utsträckning, och 5 procent tycker att den lyckas med det i ganska eller mycket liten utsträckning. Som framgår av diagram 10.10 anser lärare i årskurs 1–3 i större utsträckning att deras skola lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande. Skillnaderna mellan de andra lärargrupperna inte är signifikanta.

TVå av tre lärare anser att den egna skolan lyckas ge eleverna kunskaper som förbereder för fortsatta studier. 4 procent tycker att den lyckas med det i ganska eller mycket liten utsträckning. Andelarna är oförändrade jämfört med föregående undersökning.

Hälften av alla lärare tycker att deras skola lyckas förbereda eleverna för arbetsmarknaden. Gymnasielärare tycker detta i större utsträckning än grundskollärare och i grundskolan svarar lärare på fristående skolor detta i större utsträckning än lärare på kommunala skolor. Andelen lärare som tycker att deras skola lyckas förbereda eleverna för arbetsmarknaden är oförändrad jämfört med 2015, men för lärare i årskurs 1–3 och 7–9 har andelen ökat sedan 2009.

Diagram 10.10 "I vilken utsträckning anser du att din skola lyckas med att väcka elevernas intresse för fortsatt lärande?" Andel (%) lärare som svarar "i ganska stor utsträckning" eller "i mycket stor utsträckning".

KAPITEL 11

Lokaler, läromedel och skolmat

Kapitel 11. Lokaler, läromedel och skolmat

Lokaler och utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas ska finnas. Eleverna ska även ha tillgång till skolbibliotek.⁴⁴ Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. I grundskolan ska eleverna även utan kostnad erbjudas näringsriktiga skolmåltider.⁴⁵ Det här kapitlet redovisar hur elever och lärare har svarat på frågor om skolans lokaler och undervisningsmaterial. Det tar också upp elevernas åsikter om skolmaten.

Sammanfattning

Yngre elever är mer nöjda med klassrummen och med skolgården eller utemiljön än äldre elever. Yngre elever är dock mindre nöjda med toaletterna än de äldre eleverna. Mer än fyra av tio av de yngre eleverna tycker att toaletterna är ganska eller mycket dåliga. Motsvarande andel för de äldre eleverna är en fjärdedel.

Drygt fyra av tio yngre elever tycker att omklädningsrum och duschar är bra och drygt tre av tio svarar att de är dåliga. Bland äldre elever anser fem av tio att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket bra. Detta är en minskning sedan undersökningen 2015, då motsvarande andel bland de äldre eleverna var sex av tio.

Sju av tio äldre elever tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra, och elever i kommunala skolor är betydligt mer nöjda än elever i fristående skolor. Frågan har inte ställts till de yngre eleverna.

Åsikterna om skolmaten går isär. Fyra av tio yngre elever tycker att den är ganska eller mycket bra. Av de äldre eleverna anser knappt fyra av tio elever i årskurs 7–9 och hälften av gymnasieeleverna att skolmaten är ganska eller mycket bra. Mest positivt inställda till maten är elever på landstings-skolor, därefter elever på fristående skolor. Minst positiva är elever på kommunala skolor.

Nästan sju av tio lärare tycker att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket bra. Två tredjedelar av lärarna tycker att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra. Lärare på kommunala skolor är mer nöjda med tillgången till skolbibliotek än lärare på fristående skolor.

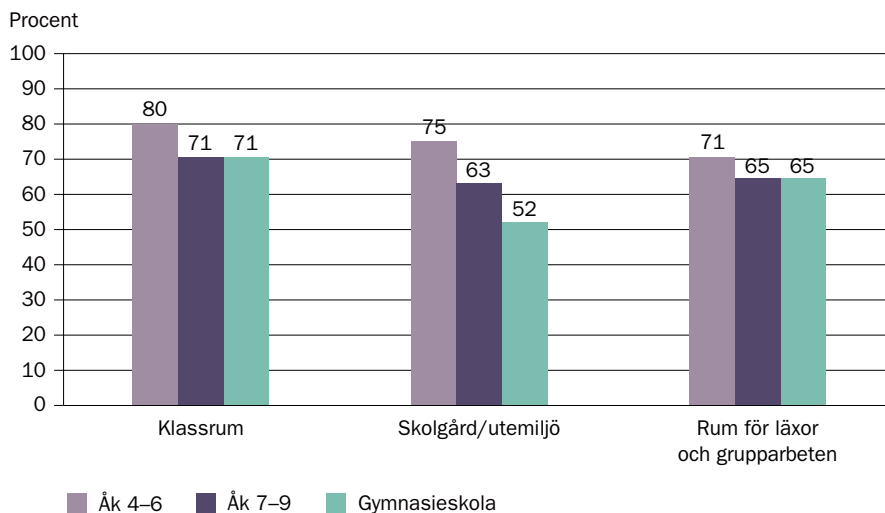
Klassrum, skolgård och grupprum

Både yngre och äldre elever har fått ett antal frågor om den fysiska miljön i skolan. Svaren på frågorna om klassrum, skolgård och rum för att läsa läxor eller göra grupparbeten redovisas i diagram 11.1.

⁴⁴ 2 kap. 35–36 §§ skollagen.

⁴⁵ 10 kap. 10 § skollagen.

Diagram 11.1 Andel (%) elever som tycker att följande aspekter av den fysiska miljön i skolan är ganska eller mycket bra.

De yngre eleverna är mer nöjda med klassrummen än de äldre. 80 procent av de yngre eleverna tycker att deras klassrum är ganska eller mycket bra, medan 5 procent tycker de är ganska eller mycket dåliga. Motsvarande andelar för de äldre eleverna är drygt 70 respektive 9 procent.

Andelen äldre elever som anser att klassrummen är ganska eller mycket bra har ökat sedan 2012, men sedan 2015 har det inte skett någon förändring. För de yngre eleverna är möjligheterna till jämförelser över tid begränsade på grund av att svarsalternativen har ändrats i 2018 års undersökning.⁴⁶

De yngre eleverna är också mer nöjda med skolgården eller utemiljön än de äldre eleverna. Av de yngre eleverna tycker 75 procent att skolgården är ganska eller mycket bra, medan 10 procent tycker att den är ganska eller mycket dålig. Bland eleverna i årskurs 7–9 svarar drygt 60 procent att skolgården är ganska eller mycket bra, medan bara drygt 50 procent av gymnasieeleverna tycker det.

Andelen äldre elever som tycker att skolgården eller utemiljön är ganska eller mycket bra har minskat jämfört med 2015. Minskningen finns bland elever i fristående skolor och bland gymnasieelever. Elever på kommunala skolor är mer nöjda med skolgården eller utemiljön jämfört med elever på fristående skolor. Den skillnaden har funnits i tidigare undersökningar med undantag för 2015. Av de äldre eleverna svarar 4 procent att skolan saknar skolgård eller utemiljö. Andelen äldre elever som svarar "vet inte" på frågan om vad de tycker om skolgården eller utemiljön har ökat från 1 procent 2015 till 6 procent 2018.

De yngre eleverna verkar också vara mer nöjda än de äldre eleverna med rummen där de kan göra läxor eller arbeta med grupparbeten. Det finns ingen signifikant skillnad mellan yngre och äldre elever, omkring sju av tio yngre och äldre elever svarar att rummen är ganska eller mycket bra. Men de äldre eleverna svarar i större utsträckning än de yngre att rummen är ganska eller mycket

⁴⁶ I undersökningen 2018 har svarsalternativen ändrats och utökats i enkäten till de yngre eleverna. Detta för att svarsalternativen ska överensstämma med enkäten till de äldre eleverna. I årets undersökning fanns fem svarsalternativ: "mycket bra", "ganska bra", "varken bra eller dåligt", "ganska dåligt", "mycket dåligt" och "vet inte". I undersökningarna 1997–2015 fanns fyra svarsalternativ: "bra", "varken bra eller dåligt", "dåligt" och "vet inte".

dåliga – 13 jämfört med 6 procent. Eleverna i årskurs 4 har i större utsträckning än elever i årskurs 6 svarat att rummen är ganska eller mycket bra. 6 procent av de yngre eleverna och 3 procent av de äldre eleverna uppger att de saknar rum där de kan göra läxor eller grupparbeten och ingår därför inte i beräkningarna.

Andelen yngre elever som svarar att rum för läxor och grupparbeten är ganska eller mycket dåliga, är oförändrad jämfört med 2015. Däremot är det en högre andel elever som 2018 svarar ”ganska bra” eller ”mycket bra” på dessa frågor jämfört med de som valde svarsalternativet ”bra” år 2015. Detta förmodas helt bero på att svarsalternativen har ändrats och kompletterats i 2018 års undersökning för de yngre eleverna i denna fråga.⁴⁷

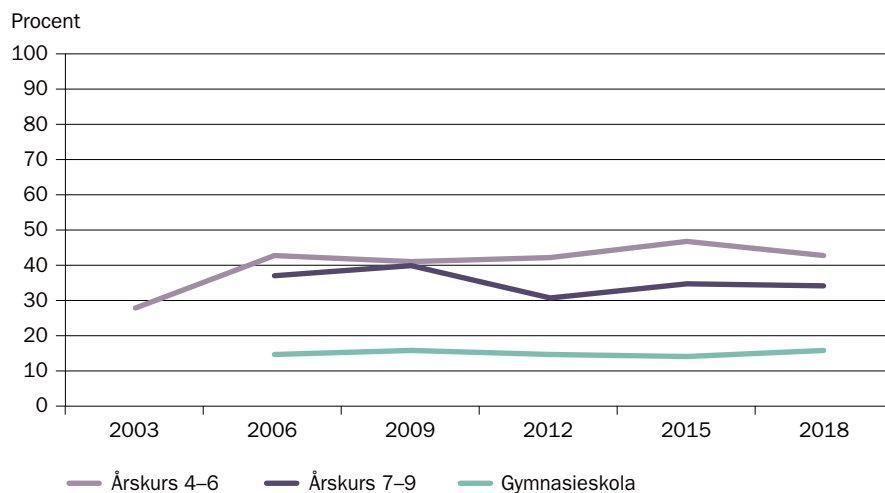
Toaletter, gymnastiksal och omklädningsrum

Mer än fyra av tio yngre elever tycker att toaletterna är ganska eller mycket dåliga, medan drygt tre av tio uppger att de är ganska eller mycket bra. Missnöjet med toaletterna har tidigare ökat över tid, men andelen elever som är missnöjda med skoltoaletterna är oförändrad jämfört med 2015. Även i denna fråga har svarsalternativen ändrats, vilket har lett till att möjligheterna till jämförelser med tidigare år är begränsade.

Av de äldre eleverna tycker en fjärdedel att toaletterna är ganska eller mycket dåliga. Elever i årskurs 7–9 är mer missnöjda än gymnasieelever – en av tre jämfört med en av sex gymnasieelever.

Diagram 11.2 åskådliggör skillnaderna mellan elevernas svar. År 2012 och 2015 fanns signifikanta skillnader mellan eleverna i årskurs 4–6, 7–9 respektive gymnasieskola. I årets undersökning och i undersökningarna fram till 2012 är skillnaden mellan elever i årskurs 4–6 och årskurs 7–9 inte signifikant.

Diagram 11.2 Andel (%) elever som tycker att skoltoaletterna är ganska eller mycket dåliga.

För eleverna i åk 4–6 redovisas svaret ”dåliga” för åren 2003–2015.

⁴⁷ I årets undersökning fanns fem svarsalternativ: ”mycket bra”, ”ganska bra”, ”varken bra eller dåligt”, ”ganska dåligt”, ”mycket dåligt” och ”vet inte”. I undersökningarna 1997–2015 fanns fyra svarsalternativ: ”bra”, ”varken bra eller dåligt”, ”dåligt” och ”vet inte”.

Drygt hälften av de äldre eleverna tycker att toaletterna är bra eller mycket bra. Här skiljer det sig mellan fristående och kommunala skolor. Fristående skolors elever är i större utsträckning nöjda med toaletterna i skolan jämfört med elever i kommunala skolor – sex av tio respektive nästan fem av tio.

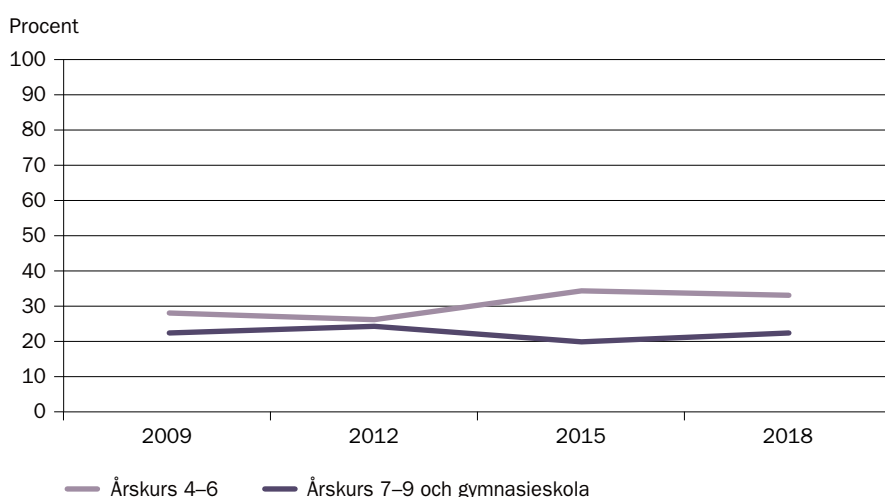
Av de yngre eleverna anger ett fåtal (1 procent) att deras skola saknar idrottsal och omklädningsrum. Bland de övriga är 85 procent nöjda med gymnastiksalen, medan 5 procent tycker att den är ganska eller mycket dålig. Idrottsalarna förefaller ha förbättrats sedan 2015, med förbehåll för att de ändrade svarsalternativen kan ha påverkat utfallet. Emellertid har andelarna som svarar bra (ganska eller mycket) ökat, samtidigt som andelarna som svarar dåligt har minskat jämfört med 2015.

Drygt fyra av tio av de yngre eleverna tycker att omklädningsrum och duschar är bra, och drygt tre av tio har svarat att de är dåliga. Andelen elever som är missnöjda med omklädningsrum och duschar ligger på samma nivå som i attitydundersökningen 2015.

Bland de äldre eleverna anger 4 procent att det saknas omklädningsrum och duschar i skolan. Bland resterande elever anser fem av tio att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket bra. Detta är en minskning sedan undersökningen 2015 då motsvarande andel var sex av tio. Det är en mindre andel unga män i gymnasieskolan och elever i fristående skolor som uppger att dessa är ganska eller mycket bra jämfört med föregående undersökning. Samtidigt har andelen som svarar ”vet inte” på frågan ökat jämfört med 2015 – från 3 procent till 8 procent. Det är två av tio äldre elever som anser att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket dåliga.

Diagram 11.3 visar att andelen yngre elever som svarar att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket dåliga är högre än bland de äldre eleverna. Det har funnits en signifikant skillnad vid de två senaste undersökningarna mellan yngre och äldre elever. Däremot finns inga signifikanta skillnader mellan elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan i denna undersökning.

Diagram 11.3 Andel (%) elever som tycker att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket dåliga.

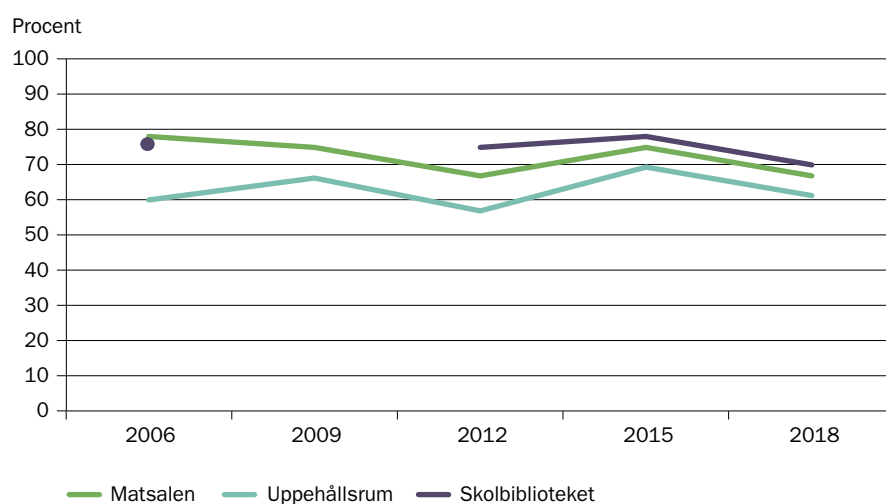

För eleverna i åk 4–6 redovisas svaret ”dåliga” för åren 2009–2015.

Äldre elever om bibliotek och övriga utrymmen

De äldre eleverna fick i undersökningen besvara några frågor om matsalen, uppehållsrum och skolbiblioteket. Dessa frågor har inte riktats till de yngre eleverna. De äldre elevernas svar illustreras i diagram 11.4 och har varierat lite över tid. Frågan om skolbibliotek ingick inte i undersökningen 2009.

Diagram 11.4 Andel (%) äldre elever som har svarat ganska eller mycket bra om följande aspekter av den fysiska skolmiljön.

En liten andel, 2 procent, av eleverna svarar att skolan saknar matsal. De flesta av dessa elever går i gymnasieskolan. Det samlas inte in uppgifter om det finns andra lokaler som används för måltiderna. Bland övriga elever tycker två av tre att skolans matsal är ganska eller mycket bra. Detta är en minskning jämfört med föregående undersökning, då motsvarande andel uppgick till 75 procent.

Av de äldre eleverna svarar sex av tio att skolans uppehållsrum är ganska eller mycket bra. Drygt en av tio tycker att det är dåligt. Frågan ändrades 2018, från att ha efterfrågat uppehållsrum och övriga utrymmen till att bara omfatta uppehållsrum. Jämfört med 2015 är det en mindre andel som är positiva och en högre andel som besvarar frågan med "vet inte".

4 procent av de äldre eleverna anger att skolan saknar skolbibliotek. Bland övriga elever svarar sju av tio att de tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra. Elever i fristående skolor är betydligt mindre nöjda med skolbiblioteket jämfört med elever i kommunala skolor (53 procent respektive 75 procent). Jämför med 2015 har andelen som tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra minskat, samtidigt som andelen "vet ej"-svar har ökat. Det har skett en minskning sedan 2015 i andelen elever som svarar att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra i följande grupper: elever med svensk bakgrund, elever med föräldrar vars högsta utbildning är en högskoleutbildning, elever i grundskolan eller på högskoleförberedande gymnasieprogram samt elever som går i kommunala skolor.

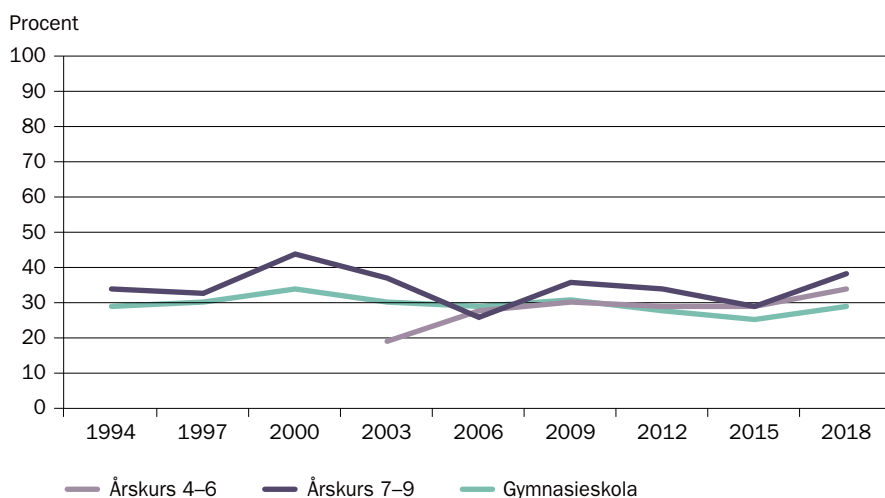
Elever om skolmaten

Åsikterna om skolmaten går isär. Av de yngre eleverna tycker mer än fyra av tio att den är ganska eller mycket bra, två av tio att den varken är bra eller dålig och tre av tio att den är dålig.

1 procent av de äldre eleverna svarar att de inte har skolmat på sin skola. Dessa elever går i gymnasieskolan. Knappt fyra av tio elever i årskurs 7–9 och hälften av gymnasieeleverna svarar att skolmaten är ganska eller mycket bra. Det är en högre andel elever på fristående skolor som upplever att skolmaten är bra jämfört med kommunala skolor. Dock kommer de mest positiva svaren från elever på landstingsskolor, där uppger åtta av tio att skolmaten är bra.

Diagram 11.5 visar utvecklingen över tid för svarsalternativen ganska dåligt eller mycket dåligt. Dock är det svarsalternativet ”dåligt” som redovisas för årskurs 4–6 fram till och med 2015, eftersom svarsalternativen ändrades 2018. Bland de yngre eleverna har andelen legat konstant på ungefär tre av tio elever sedan 2006. För eleverna i årskurs 7–9 har andelarna varierat mellan tre av tio och fyra av tio, och för gymnasieeleverna har andelen som tyckt att skolmaten är mycket eller ganska dålig legat på omkring tre av tio sedan undersökningarna började. År 2018 finns en signifikant skillnad mellan elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan, såtillvida att en högre andel av eleverna i årskurs 7–9 svarar att skolmaten är ganska eller mycket dålig. Jämfört med 2015 är det totalt sett en högre andel äldre elever som uppger att skolmaten är ganska eller mycket dålig, en ökning från 27 till 34 procent. Andelen äldre elever i kommunala skolor som svarar att skolmaten är ganska eller mycket dålig har ökat från 27 till 36 procent.

Diagram 11.5 Andel (%) elever som tycker skolmaten är ganska eller mycket dålig.

För eleverna i årskurs 4–6 redovisas svaret ”dåliga” för åren 2003–2015.

Elever om läroböcker och läromedel

Elever i årskurs 4–6 anser i större utsträckning att läroböckerna och läromedlen är bra i de flesta eller i alla ämnen jämfört med 2015 – en ökning från 77 till 83 procent. Eleverna i årskurs 4 är nöjda i alla ämnen i större utsträckning än eleverna i årskurs 5 eller 6.

Av de äldre eleverna anser tre av fyra att läroböckerna och läromedlen är bra i de flesta eller alla ämnen. Det är en av tio som anser att läroböcker och läromedel är bra i några få eller inte i något ämne. Det är en lägre andel av äldre eleverna som svarar att läromedlen är bra i de flesta eller alla ämnen jämfört med 2015, då åtta av tio uppgav detta.

Lärare om den fysiska skolmiljön

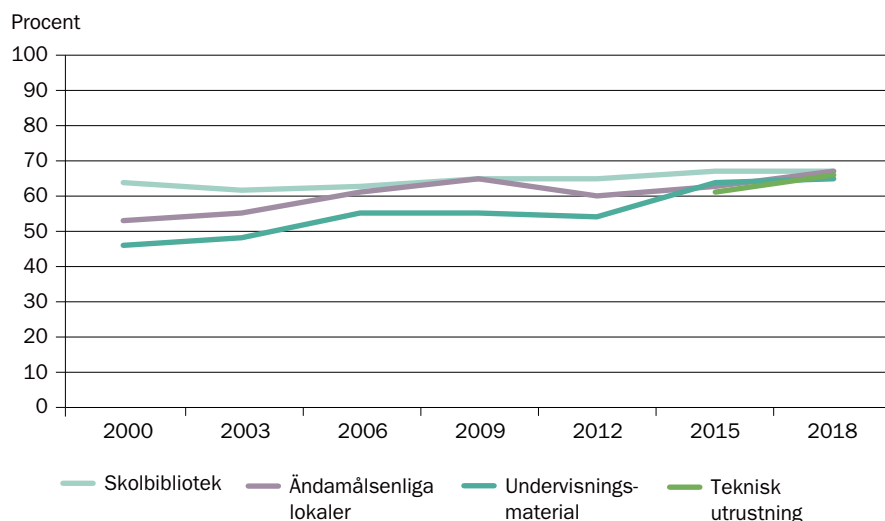
Diagram 11.6 redovisar lärarnas uppfattningar om den fysiska skolmiljön. Nästan sju av tio lärare tycker att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket bra. Var femte lärare tycker att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket dålig. Det finns inga signifikanta skillnader mellan lärarnas uppfattning om lokaler utifrån vilken årskurs de undervisar i. Däremot uppger drygt två av tio av de kvinnliga lärarna att lokalerna är dåliga jämfört med drygt en av tio av de manliga.

Ungefär två tredjedelar av lärarna är nöjda med tillgången till undervisningsmaterial och teknisk utrustning. En högre andel grundskollärare än gymnasielärare tycker att den tekniska utrustningen är ganska eller mycket dålig (drygt två av tio respektive en av tio).

Två tredjedelar av lärarna tycker att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra. Det är lika stor andel som andelen äldre elever som tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra. Det finns skillnader mellan lärare på fristående och kommunala skolor. På fristående skolor tycker färre än fyra av tio lärare att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra, medan motsvarande andel på kommunala skolor är betydligt högre – nästan sju av tio lärare i kommunala grundskolor och över åtta av tio av lärarna i kommunala gymnasieskolor.

Jämfört med början av 2000-talet svarar lärarna ”ganska bra” eller ”mycket bra” i större utsträckning i dag när det gäller tillgången till ändamålsenliga lokaler och undervisningsmaterial. Uppfattningen om tillgång till skolbibliotek är däremot oförändrad över tid.

Diagram 11.6 ”Vad tycker du om följande förutsättningar för din undervisning?” Andel (%) lärare som har svarat ganska eller mycket bra om tillgången till följande.

”Tillgång till undervisningsmaterial och teknisk utrustning” var tidigare en fråga, år 2015 delades den upp i två separata frågor.

År 2012 ändrades ”Bibliotek” till ”Tillgång till skolbibliotek”.

KAPITEL 12

Lärares förtroende för skolan och upplevelser av styrdokument

Kapitel 12. Lärares förtroende för skolan och upplevelser av styrdokument

Det här kapitlet handlar om hur lärarna har svarat på frågor om vilket förtroende de har för Skolverket, Skolinspektionen, grundskolan, gymnasieskolan och för skolpolitiker. Kapitlet tar även upp lärarnas syn på styrdokumentet, det systematiska kvalitetsarbetet och det pedagogiska ledarskapet på sina skolor.

Sammanfattning

Hälften av lärarna har ganska eller mycket stort förtroende för grundskolan. En något lägre andel har förtroende för gymnasieskolan, men förtroendet har ökat sedan 2015. Lärarna förefaller ha störst förtroende för den skolform som de själva verkar inom.

Lärares förtroende för skolpolitiker är lågt. Mer än hälften av lärarna har ganska eller mycket litet förtroende både för skolpolitiker på kommunal nivå och på riksnivå. Förtroendet för både Skolinspektionen och Skolverket har ökat över tid. Ungefär fyra av tio lärare har ett ganska eller mycket stort förtroende för Skolverket och Skolinspektionen.

Läroplanen, inklusive kursplaner och ämnesplaner, har stor betydelse för de allra flesta lärare i deras undervisning. De kvinnliga lärarna svarar i större utsträckning än manliga att läroplanen har mycket stor betydelse för deras arbete.

Kunskapskraven har ganska eller mycket stor betydelse för drygt åtta av tio lärare. Även när det gäller dessa är det fler kvinnliga än manliga lärare som svarar att de har stor betydelse för deras undervisning.

Drygt hälften av lärarna anser att skolans pedagogiska ledarskap har ganska eller mycket stor betydelse för deras undervisning. Det är fler lärare i grundskolan än i gymnasieskolan som anser att detta är betydelsefullt. Fem av tio lärare anser att det systematiska kvalitetsarbetet är betydelsefullt för deras undervisning.

Lärares förtroende för skola och politiker

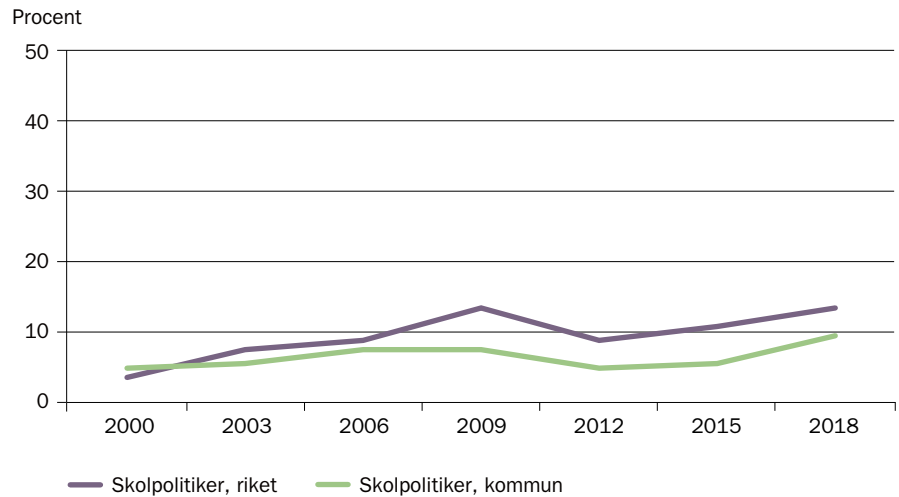
Sedan 2000 har lärare fått frågor kring sitt förtroende för olika skolformer, skolpolitiker och skolmyndigheter.

Lärarna hade som störst förtroende för skolformerna grundskola och gymnasieskola 2009 och därefter har förtroendet minskat. Hälften av lärarna har ganska eller mycket stort förtroende för grundskolan. Förtroendet är större bland de lärare som själva undervisar i grundskolan (knappt sex av tio) och mindre bland lärare i gymnasieskolan (nästan fyra av tio).

På motsvarande sätt har gymnasielärarna större förtroende för gymnasieskolan, den skillnaden är dock bara signifikant mellan gymnasielärarna och lärarna i årskurs 1–3. Förtroendet för gymnasieskolan är överlag lägre än för grundskolan, men har ökat signifikant 2018 jämfört med undersökningen 2015 – från 36 procent till 46 procent. Förtroendet för gymnasieskolan har ökat bland lärare i årskurs 7–9 och bland lärare på gymnasieskolans yrkesprogram.

Lärarna har även fått uppskatta sitt förtroende för skolpolitiker, vilket redovisas i diagram 12.1. Deras förtroende för skolpolitiker är lågt, både på kommunal- och på riksnivå, men har ökat något över tid.

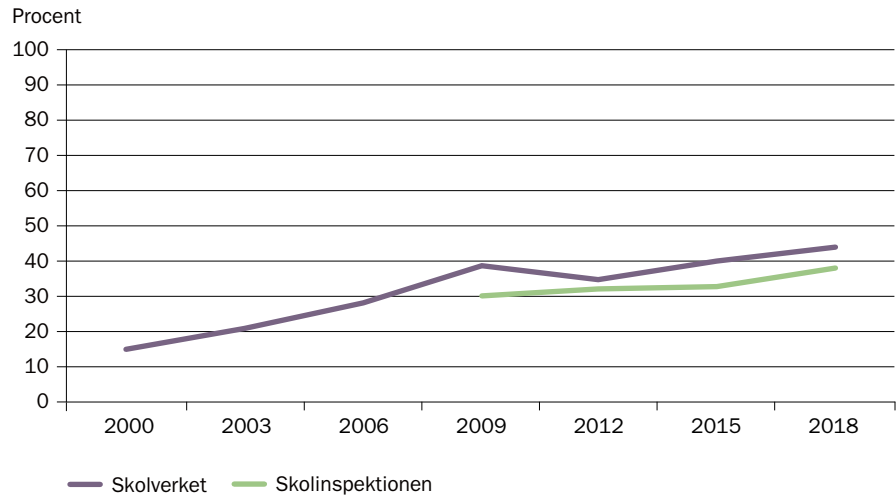
Diagram 12.1 "Vilket förtroende har du för ...?" Andel (%) lärare som har svarat att de har ganska eller mycket stort förtroende för skolpolitiker.

Mer än hälften av lärarna har ganska eller mycket litet förtroende för skolpolitiker på kommunal nivå, samtidigt som en av tio har ganska eller mycket stort förtroende för denna grupp. Lärares förtroende för skolpolitiker på riksnivå är på samma nivåer – hälften har ganska eller mycket litet förtroende och en av tio har ganska eller stort förtroende. Förtroendet för dessa grupper har ökat något sedan undersökningen år 2000, då 4 och 5 procent hade ganska eller mycket stort förtroende för skolpolitiker på riksnivå respektive kommunal nivå. Ungefär tre av tio har i de senaste undersökningarna varken stort eller litet förtroende för skolpolitiker, såväl på kommunal nivå som på riksnivå.

Lärarna har också fått uppskatta sitt förtroende för två skolmyndigheter, Skolverket och Skolinspektionen. Utvecklingen av det förtroendet över tid redovisas i diagram 12.2.

Diagram 12.2 "Vilket förtroende har du för ...?" Andel (%) lärare som svarar att de har ganska eller mycket stort förtroende för Skolverket respektive Skolinspektionen.

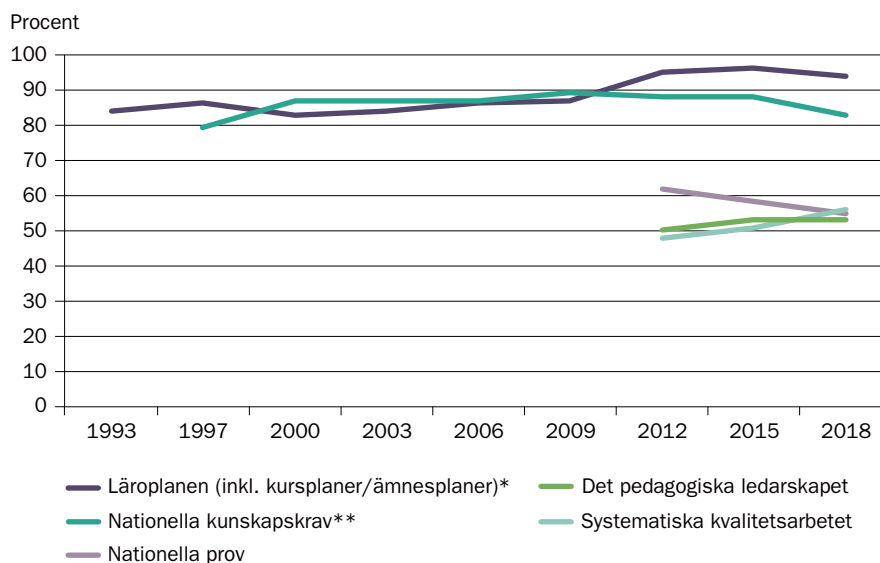
Ungefär fyra av tio lärare har ett ganska eller mycket stort förtroende för Skolverket och Skolinspektionen, medan två av tio har ganska eller mycket litet förtroende för respektive myndighet. Skolinspektionen bildades 2008 och övertog då tillsynsansvaret från Skolverket. Förtroendet för Skolinspektionen har ökat sedan den första mätningen 2009, då tre av tio svarade att de hade ett ganska eller mycket stort förtroende för Skolinspektionen. För Skolverkets del har förtroende ökat jämfört med början av 2000-talet, men har legat ganska konstant de senaste undersökningarna.

Lärares syn på styrdokument

I undersökningen tillfrågades lärarna vilken betydelse ett antal styrdokument har för deras undervisning. Utvecklingen över tid för dessa frågor illustreras i diagram 12.3.

Diagram 12.3 "Hur stor betydelse för din undervisning har ...?"⁴⁸ Andel (%) lärare som har svarat att följande har ganska stor eller mycket stor betydelse.

* Från 2012 innefattar läroplanen även kursplaner och ämnesplaner.

** Till och med 2009 ingår bara lärare som huvudsakligen undervisar i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Frågeformuleringen var år 1997, 2000 och 2003 "Betygskriterier", år 2006 och 2009 "Nationella betygskriterier" och år 2012 "Nationella betygskriterier/kunskapskrav".

Vid genomförandet av attitydundersökningen våren 2012 var läroplanerna för grundskolan⁴⁹ respektive gymnasieskolan⁵⁰ nya och det hade ännu inte gått ett fullt läsår sedan de infördes. Andelen lärare som svarade att respektive läroplan, inklusive kursplaner eller ämnesplaner, var av ganska eller mycket stor betydelse för deras arbete i skolan ökade mellan undersökningarna 2009 och 2012⁵¹ – från 87 till 95 procent. I de efterkommande två undersökningarna ligger betydelsen av läroplanerna kvar på samma nivå.

De kvinnliga lärarna svarar i större utsträckning än de manliga att läroplanen har mycket stor betydelse för deras arbete. Denna skillnad mellan kvinnliga och manliga lärare har funnits sedan attitydundersökningarnas start. Betydelsen av de nationella kunskapskraven för lärarnas undervisning anses vara ganska eller mycket stor för drygt åtta av tio lärare. De kvinnliga lärarna anger, även här, i större utsträckning än de manliga att kunskapskraven är av mycket stor betydelse.

Vid genomförandet av undersökningen 2012 tillkom två frågor. Den ena gäller betydelsen av skolans systematiska kvalitetsarbete. Fem av tio lärare anser att detta är av ganska eller mycket stor betydelse för deras arbete i skolan.

48 Före 2018 efterfrågades betydelsen för arbetet i skolan. I undersökningen 2018 har frågan preciserats till att handla om undervisningen. Från 2012 omfattar frågan om läroplanen även kursplaner och ämnesplaner. När det gäller frågan om nationella kunskapskrav var formuleringen år 1997, 2000 och 2003 "Betygskriterier", år 2006 och 2009 "Nationella betygskriterier" och år 2012 "Nationella betygskriterier/kunskapskrav". Till och med 2009 ingår därför bara lärare som huvudsakligen undervisar i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan i den delfrågan.

49 Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

50 Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

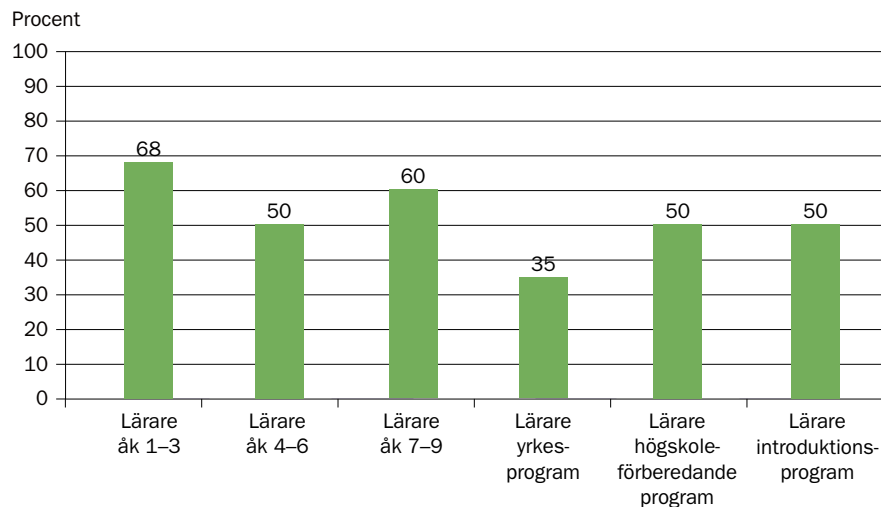
51 Från och med 2012 omfattar frågan även kursplaner och ämnesplaner.

De kvinnliga lärarna tillskriver det systematiska kvalitetsarbetet en större betydelse än vad de manliga lärarna gör. För lärare i grundskolan har andelen som svarar att det systematiska kvalitetsarbetet har ganska eller mycket stor betydelse för deras undervisning ökat sedan 2012. Ökningen är störst bland lärare i årskurs 1–3.

Den andra frågan som var ny 2012 handlar om vilken betydelse skolans pedagogiska ledarskap har för lärares undervisning. Drygt hälften av lärarna anser att detta har ganska eller mycket stor betydelse. Det är fler lärare i grundskolan (sex av tio) än i gymnasieskolan (nästan fyra av tio) som anser att ledarskapet har en ganska eller mycket stor betydelse. En liknande skillnad finns mellan hur många av de kvinnliga lärarna (sex av tio) och de manliga lärarna (drygt fyra av tio) som anser att det pedagogiska ledarskapet har ganska eller mycket stor betydelse för undervisningen. Denna skillnad i uppfattning mellan könen fanns även vid förra undersökningen.

Lärare i årskurs 1–3 tillskriver de nationella proven ganska eller mycket stor betydelse i större utsträckning än lärare på gymnasieskolans yrkesprogram, vilket åskådliggörs i diagram 12.4.⁵² De kvinnliga lärarna svarar även i större utsträckning än de manliga att de nationella proven är betydelsefulla. I övrigt finns inga signifikanta skillnader mellan de olika lärarna när det gäller betydelsen av de nationella proven för undervisningen.

Diagram 12.4 "Vilken betydelse för din undervisning har nationella prov?" Andel (%) lärare som har svarat "ganska stor" eller "mycket stor" betydelse.

⁵² Fram till och med 2009 ställdes frågan om nationella prov bara till lärare som huvudsakligen undervisar i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Sedan 2012 har frågan ställts till samtliga lärare.

KAPITEL 13

Analys

Kapitel 13. Analys

I detta kapitel analyserar vi mönster och utveckling inom några av de områden som redovisats i rapporten. Övergripande har vi kunnat se negativa trender inom några områden – liksom positiva inom andra. Vi kommer här att utifrån befintlig forskning, uppföljningar och studier belysa några av de mer tydliga trender som vi observerat.

I våra attitydundersökningar har vi sett en generell förändring i svaren mellan undersökningarna 2009 och 2012, och därefter en återgång mot 2009 års nivåer. Det kan hänga ihop med de många reformer som genomfördes mellan dessa båda undersökningar, såsom nya läroplaner, ny skollag och ny betygsskala. Det vill säga att de negativa trender som syntes i undersökningen 2012 delvis kan förklaras av en tillfällig effekt av reformerna.

Några andra mönster i våra attitydundersökningar är tydliga könsskillnader, som visar att pojkar verkar vara mer nöjda, tryggare och mindre stressade i skolan, liksom skillnader mellan åldersgrupper av elever, där de yngre eleverna är mer positivt inställda till undervisningen men samtidigt oftare upplever att de blir utsatta för kränkande behandling.

Våra attitydundersökningar syftar till att belysa upplevelser och inställningar, men ger inte nödvändigtvis en bild av faktiska förhållanden. För att närmare kunna belägga eller fördjupa förståelsen för dessa företeelser skulle det i flera fall behövas ytterligare studier.

Det finns resultat från denna undersökning som med fördel kan studeras vidare. Några sådana områden är hur lärarnas kompetens och skolornas elevsammansättning påverkar elevernas upplevelser av skolan och undervisningen, samt hur skolledningen påverkar både lärares och elevers arbetsmiljö och trivsel.

Mycket av det som framkommer i undersökningen återfinns både innanför skolans väggar och i samhället i stort. Därför kan många frågor behöva hanteras utifrån ett större samhällsperspektiv, där skolan är en aktör bland flera.

Pojkar och yngre elever är mest nöjda med sin skolgång

En övervägande majoritet av eleverna trivs i skolan och med undervisningen – ungefär nio av tio anger att de trivs ganska eller mycket bra i skolan. I denna undersökning har vi sett att pojkar och yngre elever överlag är mer nöjda med sin skolgång än flickor och äldre elever.

Pojkar är mer nöjda med sin skolgång än flickor

Ett återkommande mönster bland de äldre eleverna är att pojkar generellt är mer nöjda med sin skolgång än flickor. De är mer positivt inställda till lärarnas undervisning och till lärares förmåga att väcka intresse. De upplever i större utsträckning att de får reda på vad som krävs för att få olika betyg och att lärare är bra på att förklara när de inte förstår. Pojkar tycker också i större utsträckning att tillgången till extra stöd är bra, att de får stöd när de behöver, att de får tillräckligt med utmaningar, att de kan arbeta i den takt som passar dem och att lärare är bra på att skapa arbetsro. Dessa skillnader beror till stor del på att både äldre flickor och pojkar över tid har blivit mindre nöjda i ett flertal frågor som rör skolgången, men att äldre flickors nöjdhet har minskat mer än pojkarnas. Skillnaderna mellan pojkar och flickor beror alltså inte på att pojkarna har blivit

mer nöjda. Skillnaderna har inte varit lika påtagliga i tidigare undersökningar och finns inte heller bland de yngre eleverna.

Även i Skolinspektionens skolenkät tyder flickors svar på en mer negativ skolupplevelse bland äldre elever. Skillnaderna mellan könen är störst i årskurs 9 och gymnasieskolans år 2. Även i den undersökningen finns även könsskillnader bland äldre elever i frågor som rör anpassningar till elevens behov, om eleverna får veta vad som krävs, trygghet och studiero. Liksom i vår attitydundersökning är det mer jämnt mellan pojkars och flickors svar bland yngre elever, som i Skolinspektionens skolenkät representeras av elever i årskurs 5.⁵³

Samtidigt som pojkar är mer nöjda visar resultaten i vår undersökning att flickor i större utsträckning vill vara med och bestämma om hur de ska arbeta, vad de ska få lära sig i olika ämnen, regler i skolan samt om läxor och prov. Vi ser också att flickor i högre grad upplever att kraven från lärare och från dem själva är för höga samt att flickor också är mer stressade än pojkar bland de äldre eleverna.

Forskning visar att flickor har ett mer långsiktigt perspektiv på sin utbildning än pojkar och strävar efter höga betyg för att exempelvis komma in på en framtida utbildning. Därför är det ofta särskilt viktigt för flickor att lyckas i skolan.⁵⁴ Resultaten i undersökningen kan därför betyda att flickor har högre förväntningar än pojkar på undervisningen, lärares återkoppling och stöd. Det kan naturligtvis också vara så att pojkar i större utsträckning faktiskt får återkoppling och stöd. Inget av detta kan dock förklara varför skillnaderna mellan könen framträtt tydligare nu än i tidigare undersökningar.

Yngre elever är mer nöjda med sin skolgång än äldre

De yngre eleverna är mer nöjda med sin skolgång än de äldre eleverna och uppger i högre grad att de trivs med skolarbetet och lärarnas undervisning. De upplever i större utsträckning än äldre elever att arbetssätten varierar, att de kan arbeta i den takt som passar dem, att deras lärare är bra på att förklara när de inte förstår, att klassrummen är bra och tycker i mindre utsträckning att undervisningsgruppen är för stor. En möjlig förklaring till dessa skillnader kan vara att lärarnas krav och förväntningar på eleverna, och elevernas egna krav och förväntningar, ökar i de högre årskurserna. Ytterligare inverkan är att eleverna i lägre årskurser vanligen har mindre undervisningsgrupper, ett hemklassrum och en lärare som undervisar dem i de flesta ämnen.

Både de yngre och äldre elevernas svar på frågan om hur de trivs med skolarbetet samvarierar⁵⁵ med hur eleverna trivs med lärarna, hur många lärare som eleverna tycker kan få dem att bli intresserade av ett ämne och i hur många ämnen eleverna upplever att de kan arbeta i en takt som passar dem. Skolverket har tidigare skrivit att en framgångsrik skolgång är beroende av att eleverna trivs i skolan och är engagerade i arbetet. Skolor som arbetar förebyggande och systematiskt med en positiv skolmiljö samt med lärares ledarskap har bättre förutsättningar för goda resultat.⁵⁶

53 Skolinspektionen (2018).

54 Wilhsson, M. (2017).

55 De samvariationer som beskrivs i detta avsnitt är rangkorrelationer (Spearman's rho). För mer information, se bilaga.

56 Skolverket (2009) och (2014).

Samtidigt som yngre elever ofta är mer nöjda än äldre, är elever i gymnasieskolan mer positiva än eleverna i årskurs 7–9. Gymnasieeleverna anser i större utsträckning att stämningen på lektionerna är trevlig och positiv och att de får vara med och bestämma om läxor och prov samt vilka elever de ska arbeta med. Gymnasieeleverna anser i högre grad att de får veta vad det i kurs- och ämnesplanerna är bestämt att de ska lära sig. De upplever också i högre grad att arbetsron är bättre och att eleverna på skolan bemöter varandra med respekt, jämfört med eleverna i årskurs 7–9. Detta resultat överensstämmer med mönstret i Skolinspektionens skolenkät.⁵⁷

Elevers lust att lära har minskat

Utbildningen ska främja en livslång lust att lära⁵⁸ men knappt hälften av de äldre eleverna svarar att skolan ger dem lust att lära sig mer. Andelen har också minskat sedan 2009, framför allt bland flickor. Elevers minskade lust att lära, både över tid och med stigande ålder, märks även i flera internationella studier.⁵⁹ Vi har dock endast frågat om *skolan* ger eleverna lust att lära sig mer. De flesta svenska ungdomar har i dag tillgång till dator och internet i hemmet och i skolan. Digitala verktyg påverkar lärmiljön i olika avseenden och lärandet sätts i ett större sammanhang som träder utanför skolans miljö.⁶⁰ Därmed har skolan fått ökad konkurrens som kunskapskälla och lusten att lära kan i större utsträckning hämtas från alternativa källor.

Samtidigt som skolans inverkan på lusten att lära har minskat sedan 2009, har det under samma period skett en minskning i andelen elever som tror sig få nytta av det de lär sig i skolan. Vi ser också att elevernas svar på frågan om skolan ger dem lust att lära samvarierar med svaren på frågan om hur mycket nytta eleverna tror sig få av det de lär sig i skolan. Elevernas svar på frågan om skolan ger dem lust att lära sig mer samvarierar även med frågor som rör trivseln med lärare och skolarbete, lärarnas förmåga att engagera, skapa intresse och ge stöd samt möjligheten att arbeta i sin takt. Samvariationerna innebär att lusten att lära är kopplad till skolans förmåga att engagera, intressera och stödja eleverna.

Vad som kan ha bidragit till elevers minskande lust att lära, och varför det är utmärkande bland flickorna, är inget som denna undersökning kan ge svar på. Det finns forskning som visar på att skolan gynnar elever som motiveras av yttre faktorer, såsom betyg och beröm från lärare, snarare än de som känner en inre motivation, och att flickor i högre utsträckning motiveras av yttre faktorer.⁶¹ Samma mönster, att elever är motiverade till att prestera i skolan men inte att lära sig, framkom också i Skolverkets utvärdering av betyg i årskurs 6.

57 Skolinspektionen (2018).

58 1 kap. 4 § skollagen.

59 Se Skolverket (2016a), (2016b) och (2017a).

60 Skolverket (2018).

61 Giota, J. (2013).

Elevers stress har ökat medan lärares har minskat

Andelen elever som ofta känner sig stressade har ökat över tid, och såväl yngre som äldre elever upplever att de ställer för höga krav på sig själva. Både de yngre och de äldre eleverna känner sig i störst utsträckning stressade över läxor och prov. Samtidigt har andelen lärare som känner sig stressade av arbetet minskat sedan föregående undersökning.

Flickor är mer stressade än pojkar

Bland de äldre eleverna är ett tydligt mönster att en större andel flickor än pojkar upplever att de är stressade. De är i högre grad än pojkarna stressade över betyg, för lite tid mellan lektioner, fritidsaktiviteter och över att det ska gå bra i skolan. Likaså upplever de i större utsträckning än pojkarna att kraven från lärare är för höga. Bland både yngre och äldre elever upplever flickor i större utsträckning än pojkar att de ställer för höga krav på sig själva. Stressen att passa in har också ökat bland de äldre eleverna sedan föregående undersökning. Ökningen märks främst bland flickor, vilka är betydligt mer stressade över att passa in än pojkar. Folkhälsomyndigheten har redovisat liknande resultat.⁶²

Det finns mycket forskning om stress och psykisk ohälsa hos flickor och pojkar. Studier från Socialstyrelsen visar att psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna ökar och att unga kvinnor oftare är drabbade än unga män. Socialstyrelsen anger att orsakerna till ökningen i psykisk ohälsa fortfarande är okända men att de rör ungas livsvillkor generellt, vilket kan inkludera skolperioden eller inträdet till arbetsmarknad och vuxenliv.⁶³

Unga kvinnor är också överrepresenterade när det kommer till mer känslomässig problematik, att agera inåt, stress, oro och ångest medan unga män är överrepresenterade när det gäller utåtagerande beteende och självmord.⁶⁴ Jämfört med övriga nordiska länder är ökningen av psykosomatiska symtom mer omfattande i Sverige.⁶⁵

Lärarnas stress har minskat men många är fortsatt stressade

Över 40 procent av lärarna inom båda skolformerna känner sig ofta stressade av arbetet, framför allt över administrativt arbete, över att många elever behöver extra hjälp och stöd och över dokumentation av elevernas kunskapsutveckling. Lärarnas stress ökade mellan 2009 och 2012, vilket förmodligen hänger samman med de många förändringar som gjordes inom skolan mellan de undersökningarna. Sedan dess har stressen åter minskat, och i 2018 års undersökning är andelen tillbaka på samma nivå som 2009, vilket kan tyda på att de genomförda förändringarna nu har hunnit införlivas i verksamheterna. Andelen lärare som blir stressade av att många elever behöver extra hjälp och stöd har också minskat sedan 2015. Detsamma gäller andelen som känner sig stressade över att det finns för lite tid att planera undervisningen.

62 Folkhälsomyndigheten (2019).

63 Socialstyrelsen (2017).

64 MUCF (2017).

65 Folkhälsomyndigheten (2018b).

Fler elever upplever kränkande behandling

Trots att de allra flesta elever uppger att de aldrig har blivit utsatta för någon form av kränkande behandling, har det skett en oroande ökning över tid av andelen elever som anger att de har blivit mobbade⁶⁶ eller utsatta för annan kränkande behandling av andra elever. Det har även skett en ökning av andelen elever som känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna i skolan. Andelen lärare som har utsatts för hot eller våld på sin arbetsplats är däremot oförändrad, om än fortsatt hög. Nästan var fjärde lärare anger att de har utsatts för hot eller våld under det senaste året.

Fler elever upplever att de blivit utsatta för kränkande behandling

Bland de äldre eleverna är det fler som känner sig mobbade av andra elever minst en gång i veckan eller månaden jämfört med 2015. Det har också skett en ökning över tid av andelen elever som upplever att de har blivit utsatta för flera av de andra former av kränkande behandling som ingår i denna undersökning. Dessutom har andelen som *aldrig* känner sig mobbade av andra elever minskat sedan 2015 för både yngre och äldre elever. Andelen äldre elever som *aldrig* har upplevt att andra elever slår dem eller gör dem illa, att ingen vill vara med dem eller att andra elever är elaka på sociala medier eller sms, har också minskat.

Även andra undersökningar har visat att andelen elever som känner sig mobbade i skolan har ökat de senaste åren.⁶⁷ Ökningen kan bero på att den faktiska förekomsten av kränkande behandling har ökat, eller att acceptansen har minskat och att medvetenheten kring dessa frågor har ökat.

Yngre elever och flickor upplever i störst utsträckning att de blir utsatta för kränkningar

Det finns skillnader i hur yngre och äldre elever svarar på frågorna om kränkande behandling. De yngre eleverna känner sig oftare än de äldre mobbade av andra elever. De upplever i större utsträckning att de blir utsatta för de former av kränkande behandling som ingår i undersökningen. Yngre elever känner sig även oftare rädda i skolan.

Det finns också skillnader mellan flickor och pojkar. Pojkar känner sig tryggare och mer sällan rädda än flickor. De blir i mindre utsträckning utsatta för kränkningar via sociala medier. Ökningen i andelen äldre elever som känner sig mobbade av andra elever är tydlig för flickor i årskurs 7–9. Bland flickor i årskurs 7–9 har det även skett en minskning i andelen som anser att skolan arbetar aktivt med att motverka mobbning.

I forskning framkommer att pojkar i större utsträckning än flickor utsätts för fysisk mobbning, medan flickor oftare utsätts för social mobbning, exempelvis social uteslutning. Social mobbning är svårare att upptäcka, vilket leder till att problemet inte uppmärksammas i samma utsträckning som de kränkningar pojkar utsätts för.⁶⁸ Det skulle kunna vara en anledning till varför flickor i mindre utsträckning upplever att skolan arbetar för att motverka mobbning.

---

66 Mobbning är kränkande behandling eller trakasserier som upprepas vid flera tillfällen.

I skolans styrdokument används i stället begreppen kränkande behandling och trakasserier. Det beror bland annat på att skollagen kräver att även enstaka kränkningar motverkas.

67 Folkhälsomyndigheten (2018a) och Skolverket (2017c).

68 Frånberg, G. (2013).

Kränkningar kan ske i fysisk miljö och på nätet

Flera av de kränkningar som finns med i denna undersökning kan ske både på internet och i den fysiska skolmiljön. Även om svaren visar på att kränkningar på sms och sociala medier har ökat, finns det inget i forskningen som tyder på att användningen av sms och sociala medier i sig har ökat förekomsten av mobbning. Det är snarare så att elever som blir utsatta för andra kränkningar också ofta blir utsatta för nätmobbning.⁶⁹

Samvariation mellan frågan om hur ofta elever blir kränkta på sms eller sociala medier, finns för både yngre och äldre elever med svaren på frågorna om de känner sig mobbade av andra elever och om de upplever att andra elever visar att de inte gillar dem. För äldre elever finns dessutom samvariation med svaren på frågorna om andra elever slår dem eller gör dem illa. Det tyder på att kränkningar på sms och sociala medier kan vara kopplade till fler frågor som rör elevernas välbefinnande, som andra former av kränkningar och för de äldre eleverna även fysiskt våld.

---

69 Dunkels, E. (2013).

Referenser

Lagar och förordningar

Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Diskrimineringslagen (2008:567).

Skollagen (2010:800).

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Litteratur

Dunkels, E. (2013). Vad är särskilt med kränkningar på nätet? I Skolverket *Kränkningar i skolan: analyser av problem och lösningar* s. 154–170.

Folkhälsomyndigheten (2018a). *Utvecklingen av psykosomatiska besvär, skolstress och skoltrivsel bland 11-, 13- och 15-åringar. Resultat från Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18.*

Folkhälsomyndigheten (2018b). *Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige? Utvecklingen under perioden 1985–2014.*

Folkhälsomyndigheten (2019). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017/18.* Grundrapport.

Frisk, E. (2018). *Statistisk ordbok*. <https://www.statistiskordbok.se/ord/korrelation/>. Hämtad 2019-02-27.

Frånberg, G. (2013). Flickor, pojkar och kränkningar. I Skolverket *Kränkningar i skolan: analyser av problem och lösningar* s. 51–67.

Giota, J. (2013). *Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 3:2013.

Mind (2018). *Unga mår allt sämre – eller? Kunskapsöversikt om ungas psykiska hälsa i Sverige 2018.*

MUCF (2017). *Ung idag 2017. En fördjupad studie av ungas levnadsvillkor.*

Skolverket (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer.*

Skolverket (2013). *Redovisning av uppdrag att utvärdera statsbidraget för basfärdigheterna läsa, skriva och räkna*. Diarienummer 2009:571.

Skolverket (2014). *Elevhälsans uppdrag – främja, förebygga och stödja elevens utveckling mot målen.*

Skolverket (2015). *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda. Hur skolan kan arbeta mot trakasserier och kränkningar.*

Skolverket (2016a). *TIMSS 2015*. Rapport nr 448.

Skolverket (2016b). *TIMSS Advanced 2015*. Rapport nr 449.

Skolverket (2016c). *Slutredovisning av Uppdrag att svara för utbildning*. Diarienummer 2011:643.

Skolverket (2017a). *PIRLS 2016*. Rapport nr 463.

Skolverket (2017b). *Utvärdering av betyg från årskurs 6*. Rapport nr 451.

Skolverket (2017c). PISA 2015: Så mår svenska 15-åringar i skolan. *Fokus på*. Nr 1 april 2017.

Skolverket (2018). *Digitaliseringen i skolan – möjligheter och utmaningar*. Forskning om skolan.

Skolinspektionen (2018). *Skolenkäten. Resultat våren 2018*. Diarienummer 2017:9038.

Socialstyrelsen (2017). *Utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga vuxna – Till och med 2016*.

Wilhsson, M. (2017). *Ungdomars strävan mot att lyckas och nå framgång i livet – skolan som hälsofrämjande arena*. Avhandling 31. Akademin för Hälsa och Välfärd. Högskolan i Halmstad.

Bilaga 1. Om undersökningens genomförande

Vart tredje år sedan läsåret 1993/94 har Skolverket genomfört nationella attitydundersökningar som omfattar elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. I samband med undersökningen år 2003 beslutade Skolverket att elevgruppen skulle utökas med elever i årskurs 4–6. I undersökningarna till och med 2003, samt 2012, ingick även enkätfrågor till föräldrarna. I de fyra första undersökningarna ställdes även frågor till allmänheten.

Undersökningen består av flera separata frågeformulär med delvis olika insamlingsmetoder. Våren 2018 användes tre enkäter till olika respondentgrupper. En enkät vände sig till elever i årskurs 4–6 som besvarade enkäterna under lektionstid. Elever i årskurs 7–9 i grundskolan samt elever i gymnasieskolan fick ett annat frågeformulär och blev telefonintervjuade eller besvarade frågorna via en webbenkät eller per post. Den tredje enkäten besvarades av lärare i grundskola och gymnasieskola via webben eller per post.

Frågorna i attitydundersökningen

De nationella styrdokumenterna och framför allt läroplanerna har varit vägledande för utformningen av enkätfrågorna. Ny skollag och nya läroplaner kom 2011 och en del justeringar av frågorna har gjorts utifrån dessa, främst vid 2012 års undersökning.

Sedan dess har ytterligare reformer genomförts, bland annat har skolor omvandlats till skolenheter i enlighet med den nya skollagen, vilket har påverkat frågeställningarna i viss mån.⁷⁰ Samtidigt som det är viktigt att frågorna stämmer överens med aktuella styrdokument är det angeläget att försöka bevara undersökningens tidsserier.

Rubrikerna i läroplanernas kapitel om övergripande mål och riktlinjer motsvarar till stor del innehållet i undersökningen – normer och värden, kunskaper, elevernas ansvar och inflytande, skola och hem samt bedömning och betyg. Det som behandlas i läroplanernas avsnitt om normer och värden har i undersökningen resulterat i frågor om till exempel trygghet och kränkande behandling. Läroplanernas avsnitt om kunskaper operationaliseras genom frågor om bland annat lärarnas förmåga att skapa intresse och ge stöd och hjälp samt elevernas engagemang i skolan.

Inför 2006 års undersökning genomgick samtliga enkäter en större bearbetning och en del anpassningar gjordes för att underlätta jämförelser mellan elevgrupperna. Skolverket tog även hänsyn till synpunkter från lärare och elever som deltagit i tidigare års undersökningar i arbetet med att justera enkäternas frågor och svarsalternativ. De nya frågorna utarbetades i samarbete med Statistiska centralbyråns (SCB) mättekniska enhet, som även har sett över senare års enkäter.

---

⁷⁰ 1 kap 3 § skollagen.

Elevundersökningen till yngre elever

Urval

Elever i årskurs 4–6 kallas yngre elever i rapporten. Urvalet är gjort i två steg. Det första urvalet är ett stratifierat slumpmässigt urval⁷¹ av skolenheter och omfattar 157 skolenheter.

För att kunna särredovisa svaren på frågorna för elever med svensk respektive utländsk bakgrund gjordes ett utökat urval av skolenheter där minst 50 procent av eleverna under läsåret 2017/18 hade utländsk bakgrund.⁷² I urvalet ingår 38 skolenheter där minst 50 procent av eleverna har utländsk bakgrund.

I det andra steget av urvalsprocessen användes information om de utvalda skolenheterna för att dra ett obundet slumpmässigt urval av en klass per utvald skolenhet. Kriteriet för att en klass skulle kunna bli utvald var att den skulle ha minst tio elever. Förberedelseklasser, sjukhuskolor, särskilda undervisningsgrupper och resursklasser har, om möjligt, inte tagits med i urvalet.

Datinsamling

Datinsamlingen, som genomfördes av SCB på uppdrag av Skolverket, bestod av en enkät som eleverna fick besvara under en lektionstimm i skolan. Enkäten var delvis densamma som den de äldre eleverna besvarade.

De utvalda skolenheterna fick själva välja när enkäten skulle besvaras under vecka 13 till och med vecka 18 våren 2018, men datinsamlingsperioden omfattade i realiteten tiden från vecka 13 till och med vecka 25. Elever som inte var närvarande vid det första undersökningstillfället skulle i möjligaste mån erbjudas att besvara enkäten vid ett senare tillfälle under denna period. Vårdnadshavare fick information om undersökningen från skolenheten och även möjlighet att neka till att deras barn skulle delta i undersökningen.⁷³ Enbart de elever vars vårdnadshavare blivit informerade fick delta i undersökningen.

Bortfall

Av de 157 utvalda skolenheterna deltog 127 skolenheter och lika många klasser/undervisningsgrupper, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 81 procent. I de 157 utvalda klasserna/undervisningsgrupperna fanns totalt 3 375 elever i årskurs 4, 5 eller 6. Av dessa besvarade 2 534 elever enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 75 procent.

Tabell 1. Svarsfrekvens för elever i årskurs 4–6, fördelat på skol- och individnivå.

SKOLNIVÅ			INDIVIDNIVÅ		
Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens	Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
157	127	81 %	3 375	2 534	75 %

71 Stratifierat slumpmässigt urval innebär att populationen delas upp i undergrupper som kallas för stratum, och sedan väljs ett urval ut från varje stratum

72 Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda elevens föräldrar är födda i ett annat land än Sverige. Denna definition motsvarar den som används i Skolverkets officiella statistik.

73 Ett informationsblad som kunde användas för att informera föräldrarna om undersökningen ingick i den information som sändes till de utvalda skolorna.

För att minska påverkan av elevbortfallet har undersökningens resultaten kalibrerats. De hjälpvariabler som har använts för att kalibrera vikterna är typ av huvudman, elevernas kön, det län skolenheten finns i, elevernas årskurs och undersökningens stratum. Dessa stratum är indelade efter skolenheternas andel elever med utländsk bakgrund och antal elever i årskurs 4–6.

Partiellt bortfall innebär att vissa frågor i enkäten inte är besvarade, och uppgår till mellan mindre än 1 procent och 2 procent för de flesta av frågorna. Det högsta partiella bortfallet, 3,2 procent, finns i sista frågan som hör till undersökningen om digitalisering i skolan.

Elevundersökningen till äldre elever

Urval

I rapporten kallas eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan för äldre elever. I urvalet har registren över grundskolans och gymnasieskolans elever använts. För att kunna särredovisa svaren för elever med utländsk bakgrund har det gjorts ett utökat urval för denna grupp, i likhet med föregående undersökningar sedan 2003.

Urvalet, som från början omfattade 3 400 elever, stratifierades efter skolform (grundskolans årskurs 7–9 respektive gymnasieskolan), huvudmannatyp (kommunal respektive enskild), svensk respektive utländsk bakgrund samt program i gymnasieskolan (introduktions-, yrkes- respektive högskoleförberedande program). Av de 3 400 eleverna i urvalet visade sig 75 vara övertäckning.⁷⁴

Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes av SCB på uppdrag av Skolverket, och bestod av telefonintervjuer samt webb- och pappersblanketter. Datainsamlingen pågick från vecka 13 till och med vecka 25 under våren 2018.

Innan datainsamlingen via telefonintervjuer påbörjades meddelades respondenterna om undersökningen genom ett informationsbrev. För elever under 18 år skickades detta till målsman. Det fanns i detta brev inloggningsuppgifter till en webbenkät och 403 svar kom in via webbenkäten innan telefonintervjuerna påbörjades i vecka 15. Det fanns fortsatt möjlighet att besvara webbenkäten under hela datainsamlingsperioden och totalt 639 svar kom in via den.

Telefonintervjuerna genomfördes under vecka 15–19 (9 april–9 maj 2018). Under denna period genomfördes 749 intervjuer och antalet kontaktförsök för bortfallet var i genomsnitt 7,5.

I samband med att intervjuarbetet avslutades skickades också en pappersenkät ut till de som ännu inte svarat. Den 21 maj skickades en påminnelse med ny pappersenkät ut och totalt 262 svar kom in via pappersenkäten. Datainsamlingen avslutades den 25 juni 2018.

Insamlingsmetoder

Svarsfrekvensen i denna undersökning har minskat över tid. För att försöka bibehålla eller öka svarsfrekvensen har Skolverket, med hjälp av tidigare erfarenheter, justerat insamlingen 2018 jämfört med föregående undersökningar.

---

⁷⁴ Övertäckning innebär att urvalsramen innehåller personer som egentligen inte borde finnas med, till exempel lärare som inte längre undervisar.

År 2012 användes en experimentell design i undersökningen av elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan. Drygt en fjärdedel av respondenterna fick då besvara en enkät per post eller en webbenkät medan övriga respondenter telefonintervjuades i första hand. Detta förfarande syftade till att studera om insamlings-metoden har betydelse för svarsfördelningen i undersökningsfrågorna. Bland annat drogs då slutsatsen att telefonintervjuerna ledde till en högre svarsandel jämfört med postenkäterna vid den design som användes. Telefonintervjuerna ledde också till en mer representativ svarsmängd.

Samtidigt hade de olika insamlingsmetoderna ibland betydelse för svarsfördelningen. Fördelningstester gjordes för några frågor som bedömdes extra viktiga i undersökningen. För 6 av de 16 utvalda frågorna uppmättes signifikanta skillnader i svarsfördelningen.⁷⁵ Eleverna förefaller att, på vissa frågor, svara det de tror är förväntat i större utsträckning vid en telefonintervju jämfört med ett enkätsvar på webb eller papper. I 2018 års undersökning sändes inloggningsuppgifter till en webbenkät ut som en första insats för att få in svar, och först två veckor senare påbörjades telefonintervjuerna. Vid jämförelser över tid finns i rapporten fotnoter inlagda för de frågor som uppvisade skillnader vid den experimentella designen 2012.

Bortfall

Av de 3 325 eleverna i urvalet deltog 1 650, vilket ger en svarsfrekvens på 50 procent. Av bortfallet saknas uppgift kring orsak från 85 procent, 11 procent berodde på att respondenten inte ville medverka och 2 procent bestod av förhindrad medverkan (t.ex. sjukdom eller språksvårigheter). Totalt 2 procent av bortfallet var postreturer, saknade kontaktuppgifter till respondenten och att fel person svarade på frågorna.

Tabell 2. Svarsfrekvens för elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
3 325	1 650	50 %

För att minska påverkan av elevbortfallet har undersökningsresultaten kalibrerats. De hjälpvariabler som har använts för att kalibrera vikterna är kön, skolform, boendekommun, svensk/utländsk bakgrund, föräldrarnas högsta utbildningsnivå och typ av huvudman.

Det partiella bortfallet varierar mellan 0,5 och 1,5 procent på de flesta frågorna. Det högsta partiella bortfallet på 12 procent finns på frågan ”Om du får problem som har med skolan att göra, hur lätt eller svårt skulle du ha att vända dig till följande personer: Annan vuxen på skolan?”.

⁷⁵ Dessa sex frågor handlar om trivsel med andra elever, hur ofta eleven känner sig rädd i skolan, hur ofta det händer att andra elever slår eller gör illa eleven, inflytandet över vad eleven får lära sig i olika ämnen samt både möjlighet och vilja till inflytande över reglerna i skolan.

Lärarundersökningen

Urval

Denna undersökning omfattar lärare i grundskolans årskurs 1–9 och gymnasieskolan. I urvalet har registret över pedagogisk personal använts. Urvalet omfattade från början 2 906 lärare med minst 40 procent ämnesundervisning av tjänsteomfattningen vid grund- eller gymnasieskola och stratifierades efter stadium, skolform, programtyp, kön och huvudman. Av de 2 906 lärarna i urvalet visade sig 28 vara övertäckning.

Datainsamling

Datainsamlingen, som genomfördes av SCB på uppdrag av Skolverket, gjordes med hjälp av postenkäter som sändes hem till lärarna. I följebrevet erbjöds lärarna även att besvara frågorna via en webbenkät. Två påminnelser gick ut, och i den andra påminnelsen bifogades även ett nytt frågeformulär. Datainsamlingen pågick under perioden vecka 13 till och med vecka 24 våren 2018.

Bortfall

Av de 2 878 lärarna i urvalet deltog 1 462, vilket ger en svarsfrekvens på 51 procent. Av bortfallet berodde 99 procent på att enkäten inte återsändes.

Tabell 3. Svarsfrekvens, lärare i grund- och gymnasieskolan.

Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
2 878 personer	1 462 personer	51 procent

För att minska påverkan av bortfallet har undersökningens resultat kalibrerats. De hjälpvariabler som har använts för att kalibrera vikterna är kön, ålder, civilstånd, födelseland, boendekommun, befattning och behörighet.

Det partiella bortfallet är lågt, och varierar mellan 0,5 och 2 procent för de flesta av frågorna. Tre frågor har mer än 2 procent bortfall. Det högsta partiella bortfallet, 2,8 procent, finns på frågan om läraren under det senaste året allvarligt har övervägt att byta yrke.

Jämförelser mellan undersökningarna

Vid jämförelser mellan undersökningarna är det några omständigheter som bör uppmärksammas.

För det första skiljer sig urvalen av elever i årskurs 4–6 från urvalet av elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Det förstnämnda är ett klassurval och det senare ett individurval. För det andra är de äldre eleverna ofta telefonintervjuade, och sedan undersökningen våren 2003 läser intervjuaren inte upp svarsalternativet ”vet inte” för dem. Enbart om de äldre eleverna själva spontant svarade att de inte visste svaret på en fråga markerades svarsalternativet ”vet inte”. De yngre eleverna besvarade enkäten i skolan, och de har i de flesta frågor haft möjlighet att kryssa för svarsalternativet ”vet inte”. Detta är en del av förklaringen till varför en större andel yngre än äldre elever har svarat att de inte vet. Svarsfrekvensen är dessutom lägre bland de äldre än de yngre eleverna – 50 jämfört med 75 procent.

Förutom att insamlingsmetoderna skiljer sig mellan elevundersökningarna finns flera viktiga skillnader. Framför allt är innehållet i skolformernas styrdokument olika beroende på årskurser, program och skolformer. Olikheter i svarsmönster mellan grupper, av både elever och lärare, kan ha en naturlig förklaring i dessa skillnader.

Statistiskt säkerställda skillnader

Attitydundersökningen omfattar ett urval av elever och lärare och de procentuella svarsfrekvenser som presenteras är skattade andelar av den undersökta gruppens verkliga fördelning. För att kunna dra slutsatser om hela den undersökta gruppen används konfidensintervall för att mäta säkerheten i skattningarna. Konfidensintervallet talar om hur sannolikt det är att finna den undersökta populationens verkliga andel inom ett visst intervall från den skattade andelen. Det finns en statistiskt säkerställd, även kallad signifikant, skillnad mellan två grupper om konfidensintervallen för grupperna inte överlappar varandra. I denna undersökning tillämpas 95-procentiga konfidensintervall vid uttalanden om statistiskt signifikanta skillnader. Med detta avses att intervallet i genomsnitt täcker det sanna värdet i 95 fall av 100, om andra fel än urvalsfelet är försumbara.

I rapporten beskrivs bara skillnader mellan grupper vars svar är statistiskt säkerställda på 95-procentsnivån. Konfidensintervallen finns inte angivna tillsammans med de skattade andelar som presenteras i rapporten. Detta innebär att det ibland kan se ut som att det finns skillnader mellan två värden i diagram, trots att skillnaderna inte är statistiskt signifikanta.

Konfidensintervall har presenterats i undersökningens tabeller från och med 2003. Före undersökningen 2003 fanns inte konfidensintervall framräknade per fråga, dock ingick så många personer i urvalen så att osäkerheten för en hel grupp (elever eller lärare) beräknas till högst ± 3 procentenheter. För undersökningen riktad till yngre elever saknas konfidensintervall vid redovisningen av vanligt förekommande sammanslagna kategorier för alla undersökningar före 2018.

I bilaga 2 återfinns underlagen till alla diagram i rapporten, inklusive tillgängliga konfidensintervall. Även i tabellerna på Skolverkets webbplats anges konfidensintervall.

Flera av resultaten i rapporten visar på skillnader mellan flickor och pojkar respektive elever och föräldrar med svensk eller utländsk bakgrund. Här är det av särskild vikt att beakta att dessa grupper är inbördes heterogena.

Kalibrering av vikter

En viktig aspekt av en undersöknings kvalitet är bortfallets storlek. Ett vanligt sätt att minska bortfallets storlek i postenkätundersökningar är att genomföra uppföljningar genom telefonintervjuer. I de första attitydundersökningarna användes telefonintervjuer för att minska bortfallet. I undersökningarna sedan 2003 har kalibrering av vikter i stället använts som metod för att minska bortfallsrisken. Kalibreringsmetoden bygger på att det finns kunskap om de respondenter som inte har besvarat undersökningen. I korthet innebär kalibreringsmetoden ett användande av ett antal registervariabler som samvarierar med svarsbenägenheten hos olika grupper. Vilka registervariabler som använts i vilken undersökning redovisas under respektive undersökning.

Förutom att bortfallsskevheten minskas är en fördel med metoden att undersökningskostnaden minskar jämfört med om uppföljningar via telefonintervjuer görs.

Variabler i redovisningen

Eleverna i årskurs 4–6 kallas vanligtvis ”yngre elever” i rapporten, medan eleverna i grundskolans årskurs 7–9 respektive elever i gymnasieskolan gemensamt vanligen kallas för ”äldre elever”. Grupperna omnämns ofta sammanslagna på detta sätt i redovisningen, eftersom de inbördes har besvarat samma enkät.

När det gäller de olika begrepp som används i rapporten är dessa vanligen hämtade från enkätfrågornas formulering. Detta innebär att orden inte är ytterligare förklarade för respondenterna och därför inte heller ytterligare definierade.

Elever

För de yngre eleverna särredovisas resultaten efter typ av huvudman, årskurs, kön och svensk respektive utländsk bakgrund.

För de äldre eleverna särredovisas resultaten efter skolform, programtyp i gymnasieskolan, typ av huvudman, föräldrarnas högsta utbildningsnivå, kön och svensk respektive utländsk bakgrund. När vi i rapporten skriver om enbart gymnasieeleverna utifrån kön används benämningarna unga kvinnor respektive unga män. Detta görs eftersom elever i gymnasieskolan betecknas kvinnor och män i den officiella statistiken.

I gymnasieskolan enligt Gy 2011 finns tre olika programtyper. Det är yrkesprogram⁷⁶, högskoleförberedande program⁷⁷ och introduktionsprogram.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, det vill säga om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskola som räknas i variabeln.

Svensk bakgrund avser att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna också är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att eleven är född i Sverige men att båda föräldrarna är födda i ett annat land. Denna definition motsvarar den som används i officiell statistik av bland annat SCB. Samtliga variabler är registervariabler, förutom de yngre elevernas uppgift om kön samt svensk eller utländsk bakgrund som tas fram efter vad de själva har angett i enkäten.

Lärare

Lärarnas svar särredovisas efter huvudsaklig undervisning (skolform, årskurs och programtyp), typ av huvudman, kön, antal elever på skolenheten och antal undervisningsår.

⁷⁶ Barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, industritekniska programmet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Även riksrekryterande utbildningar med egna examensmål räknas som yrkesprogram.

⁷⁷ Ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Även den internationella utbildningen International Baccalaureate räknas som högskoleförberedande.

I enkäten har lärarna angett sin huvudsakliga undervisning (skolform, årskurs och programtyp i gymnasieskolan) och typ av huvudman. Skolformsgrupperna som redovisas är grundskolan årskurs 1–9, 1–3, 4–6 och 7–9 samt gymnasieskolan år 1–3. Programtypsgrupperna är yrkesprogram, högskoleförberedande program och introduktionsprogram på samma sätt som för eleverna (se ovan). Kön, antal elever på skolenheten och antal undervisningsår är registervariabler. Antal elever på skolan är indelat i färre än 200 elever, 200–499 elever och 500 elever eller fler. Antal undervisningsår är indelat i 0–10 år, 11–25 år och 26 år eller fler.

Samvariationer i sammanfattning och analys

De samvariationer som beskrivs i denna rapport är framtagna rangkorrelationer (Spearman's rho). Korrelationer används för att beskriva samband mellan två variabler. Vid en korrelationsanalys undersöks om två variabler samvarierar – alltså om ett visst läge på den ena variabeln förknippas med ett visst läge på den andra variabeln. Ett exempel på en korrelation är en persons vikt och längd. Ofta hänger de faktorerna ihop – om en person är lång så väger han eller hon vanligen också mer. Korrelationer kan vara av olika riktning och styrka. Om ett högt värde på den ena variabeln hänger ihop med ett högt värde på den andra så är riktningen positiv. Motsatsen är en negativ korrelation, som alltså innebär att ett högt värde på en variabel hänger ihop med ett lågt värde på den andra. I rapporten är det signifikanta samvariationer med styrkor på minst 0,4 (eller lägre än -0,4) som finns med i redovisningen.

En korrelation säger ingenting om kausalitet. Att två variabler samvarierar betyder inte att den ena variabeln påverkar den andra. Två variabler kan samvariera utan att en förändring i den ena nödvändigtvis leder till en förändring i den andra.⁷⁸

Enkäter och tabeller på Skolverkets webbplats

Resultaten från undersökningen presenteras fråga för fråga i tabeller som finns tillgängliga på Skolverkets webbplats. I tabellerna presenteras procentuella svarsfördelningar med konfidensintervall, som anger hur stor osäkerhet de skattade procentandelarna har till följd av att undersökningen bara gäller ett urval av gruppen.

I anslutning till tabellerna finns ett tolkningsstöd som beskriver hur man läser tabellerna och hur man tolkar konfidensintervallen. Enkäter och intervjuformulär finns också tillgängliga på Skolverkets webbplats. Tidigare rapporter finns tillgängliga i Skolverkets publikationsdatabas.

---

78 Frisk, E. (2018).

I den här rapporten redovisas resultaten från Skolverkets undersökning Attityder till skolan 2018, den nionde i ordningen. Sedan läsåret 1993/94 har Skolverket vart tredje år gjort nationella attitydundersökningar. De har under hela perioden omfattat elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också grundskoleelever i årskurs 4–6 i undersökningen.

Undersökningen kompletterar den nationella uppföljningen och utvärderingen av svensk grund- och gymnasieskola genom att ge olika gruppers syn på och upplevelse av skolan. Undersökningen avser att bidra till en sakligt grundad, fördjupad diskussion om skolan. Resultaten kan även fånga upp behov av ytterligare analyser inom skolområdet.

Skolverket

www.skolverket.se